

BÖRZSÖNYI HELYKÖN

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

VI. évfolyam 3. szám, 2011. március

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Kovács László kerámiája

Tartalom:

- 3. o.: Itt és most;** (Ketykó István verse)
4. o.: Szabadon; (Pongrácz Ágnes verse)
6.-16. o.: A Perócsényi Református Egyházközség rövid története; (dr. Koczó József képes helytörténeti írása)
18. o.: Példabeszéd helyett; (Csáky Károly verse)
20. o.: Gyantába zárt pillanatképek; (Szájbely Zsolt írása)
22. o.: Tévelygés; (Székács László verse)
24.-28. o.: Tojáslikőr; Különleges olvasmányaim: Nagy Imre, a napszámos poéta; (Kovács T. István írásai)
30.-37. o.: Mácsay Emmi élete; (Végh József írása képekkel)
38.-40. o.: Miatyánk, ki vagy a mennyekben...; (Petrozsényi Nagy Pál írása)
42.-43. o.: Ökölcsapás; (Kő-Szabó Imre írása)
44.-47. o.: Pislog, mint a rimóci nyúl...; Etelka; (Barna Krisztina meséi)
48.-62. o.: Pereszlény szakrális emlékei; (Csáky Károly képes helytörténeti írása)
64.-65. o.: Március; (Ács Bódog írása)
66. o.: Csöndes szegénység; (Szakáli Anna verse)
68.-70. o.: Két víz között; (B. Tóth Klára írása)
72.-78. o.: A citerajátékról; (Pribojszky Mátyás tanulmánya)
80.-81. o.: Meredély; (Végh Tamás verse)
82. o.: Légy fegyelmezett!; (Elbert Anita verse)
84. o.: Gyerekkori vasárnapok; (Hörömpő Gergely verse)
86.-89. o.: Beszámolók;
90.-94. o.: Könyvajánló;
95.-97. o.: Programajánló;
98.-100. o.: Pályázat;
101. o.: Impresszum;

E havi lapszámunkba az illusztrációkat a KÖR (Rétság Környéki Képzőművészek Közössége) első közös Rétsági kiállításának anyagából válogattam. A képek fotóit Girasek Károly s jómagam készítettük. Köszönet az alkotóknak a képek közlési jogáért.

A Szerk.

KETTKÓ ISTVÁN

Itt és most

*lejárt már hat éves jótállásunk
szalad bennünk a kép megállítani
nem tudjuk hiába csavargatjuk a napok
gombjait minden mi körülvesz e
szmokingfekete éjben hamis ikon csupán
itt és most kell bevallanunk hogy a szerelmet
olcsó regényekből ismerjük csak
bábszínházban ültek és tapsoltak gondolataink
két aktus között s ha olykor rád nem szólok
újságot olvastál volna közben
szócsatáink alatt nyögött az ünnepi asztal
megrepedtek a falak pergett a vakolat
itt és most kell bevallanunk hogy
tévedések voltak eddigi apró örömeink
zilált álmaink és ébredéseink*

Mohora , 1979. március 17.

PONGRÁCZ ÁGNES

Szabadon

Tegnap délben hatalmas hópelyhek
keringtek a szélben, és mese-szép lett,
ahogy a március kegyelmet
adott a télnek.

- Velünk mi lesz? - kérdeztem
Istent - Nekünk nem jár irgalom?

.....

Az egymás után sorba rakott napokon
felfelé kapaszkodom,
de amikor néha visszanézek,
mindig azt látom,
egy-egy völgybe értem

.....

Nekem azt a szerepedet játszd tovább,
amelyiknél a mosoly megjelent az arcomon,
azt, ahol ott voltam veled a színpadon.
Emlékszel?

A félrehúzott függöny sárga szegélyén
aranyként izzottak fel a porszemek,
a reflektor fényétől hirtelen elvakult a szemed,
és egy pillanatra, azt hitted, én vagyok az asszonyod

.....

Már vasárnap éreztem, valami baj lesz,
a felhőket bámultam, és a kutyafejű-szörnyek
az ablakomra ültek.

Rám vicsorogtak

.....

Azt a szerepedet játszd tovább,
kérek,
ahol mindketten meghalunk,
mert hátha van mennyország,
de nincs olyan szent,
aki bezárná a kaput,
és ott
talán végre
megölelhetnék -
szabadon

Egyházy Gábor kerámiája (Girasek Károly felvétele)

Dr. KOCZÓ JÓZSEF

„Az Úr énnékem őriző pásztorom...” /23. zsolt./

A Perőcsényi Református Egyházközség rövid története

Amikor Károli Gáspár gönci református lelkész „egynéhány jámbor tudós atyafiakkal” lefordította, majd 1590-ben kiadta az első teljes magyar nyelvű Bibliát, a Börzsönyben megbúvó kis falu, Perőcsény Kálvin tanítását követő gyülekezete Corvin Éliás személyében prédikátort kapott. A helvét hitvallás mellett évszázadokon keresztül kitartó, ahhoz hű maradt református gyülekezet templomában, istentiszteleti alkalmain, temetésein 1607 után számtalanszor felcsendült mély átéléssel, személyes vallomással Szenci Molnár Albert verselésében Dávid király 23. zsoltára. A reformáció közelgő, félévezredes fennállására is emlékezve a gyülekezet imatermében február 3-án képekkel illusztrált előadással tekintettek vissza a helyi gyülekezet viszontagságos történetére.

A község első írásos említése egy 1254-59 között keltezett, majd 1398-ban átírt oklevélben **Pereuchean**. A XIII. században említik még **Prenchan** (vagy: Preuchan) néven, 1324-ben pedig *possessio Preuchen* vagyis **Perőcsény birtok**ként mint Hont vár tartozéka szerepel.

A község nevét a Földrajzi nevek etimológiai szótárában Kiss Lajos szláv eredetűnek tartja: szerinte a **Prečani** szóból származik, melynek magyar jelentése *túlsó parton lakók*. A helynevet a nyelvész szerint az Ipoly jobb oldalán élők adhatták.

A helyi hagyomány szerint a *Hunt* nemzetségbeli Salgó volt a falu alapítója és első ura, aki várat építtetett az erdő mélyén, a 715 méter magas Várbércen.

A községet birtokló magánföldesurak közül megemlíthető Salgói Miklós, Lévai Cseh Péter erdélyi vajda és Axamit cseh huszita zsoldosvezér.

Először 1419-ben említik vásárhelyként, 1421-ben és 1436-ban vására nyilvános perbe hívás helyszíné.

Középkori templomos hely, a templomnak a torony gótikus stílusú jegyeket viselő alsó része, földszintje és első emelete középkori, XIV-XV. századi eredetű. A XVIII. századi egyházmegyei látogatások jegyzőkönyvei szerint hajója és szentélye is kőből épült, sekrestyéje is volt. A többször átalakított, átépített templomot a XVI-XVII. század fordulójától használhatták a reformátusok. 1680-ban fakarzattal látták el, 1698-ban renoválták a festett fakazettás mennyezetű, virágmintákkal díszített templomot. Egykor kőfal övezte, és az 1800-as évek elejéig körülötte volt temető.

Az *alapító atyák* a település helyének kiválasztásánál minden bizonnyal számításba vették a földrajzi környezetet, a természetes védettséget, hiszen a települést szinte körbefogják a hegyek és a dombok. A község nagy kiterjedésű (4154 ha) határában viszont több középkori település létezhetett.

A Pusztatemplom-lápa nevű dűlőben a régészek szerint /Felső-/Orzsány temploma állt, melyet egy 1733-as összeírás szögletes kőekből épített, könnyen kijavítható épületként mutat be. Falai az 1800-as évek elején még magasan álltak, köveit a Harasztimajor építéséhez használták fel.

A közeli, mintegy 2 km-re lévő Harangláb dűlő neve is templomos helyre, temetőre vagy kápolnára utalhat. Az 1800-as évek közepén a helyi hagyomány szerint a mostani Bagóles dűlő neve korábban *Boldog Asszony völgye* volt, s a közelben lévő helyek *Remete kútja dűlő* és *Harangláb* néven ismertek. Utóbbi dűlőnév ma is ismert. Hőke Lajos, Hont vármegye egykori levéltárosa jegyezte fel, hogy a XIX. század elején a Boldogasszony-völgyi búcsúhelyi templom romjai közül egy alabástrom dombormű a tésai templomba került. Tésán a római katolikus templomban valóban látható egy Máriát ábrázoló festett dombormű, melynek eredete bizonytalan. A helyiek szerint a sekrestyében levő díszes, festett, fából készült szentségtartóval együtt a perőcsényi határban hajdan állt középkori templomból származik. Nem tarthatjuk kizártnak, hogy az 1629. évi nagyszombati zsinat kiadványában, Pázmány Péter Appendixében szereplő, a Honti főesperesség plébánossal rendelkező egyházainak felsorolásában említett *Boldogasszonyfalva* e helyet jelöli.

Perőcsény keresztény egyházára utaló első írásos adat 1469-ből maradt fenn, amikor **György** nevű **plébánosát** említik. 1542-ben akkori plébánosa egy forint és 65 dénár tizedet fizetett. **Pázmány Péter** Appendixe szerint ugyanakkor 1629-ben is volt plébánosa!

Falunk a XVI. század közepén a török félhold uralma alá került, az esztergomi szandzsák 1570. évi adóösszeírásában *Perőcsin* néven 30 házzal szerepel, a családfők száma 45, a férfi családtagoké 14. A hódoltság alatt is végig lakott település. Talán a husziták Börzsöny-vidéki, jó száz évvel korábbi jelenléte is szerepet játszhatott abban, hogy vidékünkön meghallgatásra, befogadásra letek előbb a reformáció lutheri, majd később kálvini tanai. Nagy Zoltán ny. református lelkész szerint Diósjenőn, ahol huszita központ volt, lehetetlen, hogy ne érvényesült volna a huszita tanok hatása. Említettük, hogy egy időben Perőcsény is Axamit birtoka volt.

Községünk a falu lakosságát ősi magyar eredetűnek és a reformáció korától kezdődően reformátusnak tartották. E felfogást a történelmi adatok csak részben igazolják. A középkori oklevelekben, török és magyar adóösszeírásokban a magyar családnevek valóban többségben vannak. Ugyanakkor a ma is élő családnevek közül a Fidel **Frydet**, a Henzel **Herneckel**, a Bánár **Bagner** alakban már előfordult a XV-XVI. században is, és ugyancsak német eredetre vall a **Hevér** családnév is. A német anyanyelvű lakosság jelenléte valószínűleg a község határában folyó bányaműveléssel hozható összefüggésbe. A református hitvallás követése viszont a Börzsöny vidékén a legkorábbiak közé tartozik: 1592 előtt már református gyülekezet működött a községben. A galántai zsinat (1592) előtti évekre tehető ugyanis Szilágyi Benjámín István Synodáliában megőrzött, barsi és nógrádi lelkészek hitvallási szabályzatának megalkotása, melynek aláírói között szerepel **Corvin Éliás**, a perőcsényi eklézsia lelkipásztorának neve. 1650-ben **Búcsi Máté** prédikátor volt a község prédikátora.

A helység lakói hitvallásukat az ellenreformáció vészterhes évtizedeiben is megőrizték. A helyi szájhagyomány szerint a török hódoltság korában vagy utána, az Isten házáat tönkre akarták tenni. Ezt egy Drösböt nevű, keresztyén hitre tért török akadályozta meg: kidobta az ablakon a templomrongálókat. A toronyban két faoszlopon ma is látható rongálás nyoma állítólag ennek az eseménynek az emléket őrzi.

1674-ben a pozsonyi különbíróóság elé idézték **Szokolai Pált**, a község lelkészét. Nem esett a vértörvényszék áldozatául, mivel 1680-ban is a gyülekezet lelkipásztora. Ebben az esztendőben épült meg ugyanis az Isten házában a régi fenyőkarzat az alábbi felirattal: *Építtetett Varga János bíróságában, Szokolay Pál Prédikátorságában Isten dicsőségére 1680. Hevér Tamás Mester csinálta.* A török hódoltság 1685-ig némi védelmet nyújtott a reformált vallásúak számára.

Az oszmán uralom megszűnte után, I. Lipót korában a felerősödött ellenreformáció templomaiktól kívánta megfosztani a protestánsokat. 1700-ban báró **Balassa Ádám** prépost bezáratta a perőcsényi templomot is. A falubeliek a harangokat a tóba rejtették, nehogy a katolikusok kezére kerüljenek. Helyi idős emberek úgy tudták, hogy a **vallásüldözés** idején a templom ajtajában ült Drözböt Gergely és Együd Mátyás. Amikor odaállított két lovas a templomkulcsot követelve, ők megtagadták annak átadását. A lovas katonák hiába lövöldöztek rájuk, nem fogta őket a golyó, mert burokban születtek. A néhány éve elhunyt *Hazafi István* elmondásából tudhatjuk, hogy az 1950-es években a templom felújításakor a falak közelében meszes gödröt ástak. A földben emberi csontvázakra bukkantak. A csontok között talált övcsatok, szúrófegyverek, sisakok alapján úgy vélték, hogy a reformátusokat zaklató császári (osztrák) katonákat a helyi lakosok megölték, és holttestüket a templom melletti temető tömegsírjába temették.

A XVII. század végétől a **herceg Esterházy család** uradalmához tartozó faluba – eltérően néhány közeli, reformátusok lakta falutól – nem telepítettek német lakosokat. Az 1700-as évek elején végzett összeírások adataiból ugyanakkor kiderül, hogy a magyar családnevek mellett **szlovák** eredetre valló nevek is előfordulnak. A szlovák családok aránya a lakosság harmadát-negyedét tehetné ki.

Perőcsény református lakossága hitét megőrizte a protestáns egyháztörténet-írók által öldöklő századnak tartott 1700-as években is. A drégelypalánki református egyházmegyéhez tartozó gyülekezet három esperest is adott: **Balogh Mihály** (1794-1808), **Juhász Lajos** (1914-1922) és a 125 éve született **Kovács Sebestyén József** (1950-1952) személyében az egyházmegye történetének utolsó seniorát.

A templomon 1790-ben Balogh Mihály tiszteletes úr idejében átalakítást végeztek, 1856-57-ben **Környei Imre** lelkészsége alatt teljesen átépítették. Sajnos, a munkálatok áldozatául esett a templom gyönyörű belső tere, melyet a XIX. század közepe óta puritán egyszerűség jellemez. A templomépítőkre a legutóbbi felújítás alkalmával a külső falra áthelyezett emléktábla szövege hívja fel a figyelmet:

*Ezen Isten háza építettett a torony alsó
részén kívül építész t. Ehman Károly Úr
terve szerént, akori lelkész Környei Imre, isk.
tanító Petróci István, gondnokok Együd
István, Varga Mihály, bíró: Bukri Mihály,
t.b. Fidel Mihály, elöljárók: Henzel Sámuel,
Drösböth András, ör. Czimbó András, Lecki
András, Molnár Mihály, Gere János, Mezei
János, Molnár István idejében, az 1856dik
év nyarán.
Lázár János*

A régi harangok felirata

Nagyharang: *verbum Domini manet in aeternum Tott c. Piz Pal Anno 1602* (Kemény Lajos, 1812)

Fordítás: Az Úr szava most és mindörökké felemel és vádol, Páz Pál az ÚR 1602. esztendejében. /Ford.: Darányi Éva, Hommer László/

Sorsa: az első világháborúban elvitték, beolvasztották.

Kisharang: *GOS MICH BALTHASAR HEROLDT IN PRESBURG 1656*

(1992-ben a harangról lemásolt szöveg – K. J.)

Fordítás: Öntött engem Baltazár mester Pozsonyban, 1656 /Ford.: Hirth Zsuzsanna/

Sorsa: 333 évi szolgálat után került a templomhajóba.

A temetőkert az 1800-as évek elején került jelenlegi helyére. Nem tarthatjuk kizártnak, hogy a temető elején (az egykori posta épület mellett) lévő erősen megkopott, olvashatatlan homokkő síremlék az 1808-ban eltemetett Balogh Mihály esperes-lelképásztoré.

Községünk református iskolájáról 1716-ból származik az első írásos említés: a Rákóczi-szabadságharc idején a korábban bezáratott templom önkényes birtokbavétele miatt a Hont megyei katolikus alesperes a magyar nyelv tanításának eltiltását követelte a helyi iskolában. Első ismert iskolamesterét Etsedi Mihálynak hívták, 1749 – 1757 közötti működéséről tudunk. Igen becses emlékünkből az 1789-ből fennmaradt **Összeírás a tanításra rátermett gyermekekről 6 – 12 éve korig** című kimutatás. Nagytiszteletű Balogh Mihály lelképásztor és Sebestény András ludimagiszter 107 „tanköteles” gyermek nevét közli a lajstromban, amikor a község összlakossága 500 – 600 lélekből állhatott!

A jelenleg meglévő iskolaépületek közül 1877-ben az *öreg /alsó/*, 1907-ben az *új /felső/* iskola készült el.

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc leverését követő önkényuralmi időszakban a bécsi udvar minden nemzeti jelvény viselését megtiltotta, és behódolási íveket küldött szét az országban. Pongrácz Lajos Hont vármegye jegyzőkönyveiből készült kivonata szerint „*Perőcsény község lakosai a hódolati ívnek aláírásától vonakodnak*”. A falu az egyéb tiltó rendelkezések, viselettel kapcsolatos előírások betartását is szabotálta.

1875-től a **Huszár család** birtokához tartozó település lakossága az 1880-as népszámlálás adatai szerint 1020 fő volt, közülük 847 református, 137 római katolikus, 28 izraelita és 7 evangélikus vallású.

Az egykori Parochiális Ház helyét 1812-ből származó leírás alapján Tóth Erzsébet (Felszabadulás utca 14.) mostani lakóházának telkén vélhetjük. Kemény Lajos tiszteletes úr szavaival: *Parochiális Ház vagyon kőből, mellyben vagyon három szoba, egy konyha középben, dél felől való vége felé van egy kamra és kocsiszín, az észak felől fekvő végső első szoba vagy muzeum alatt van egy kis pintze is.* Az utcáról, észak-északnyugatról nyíló kis pince ma is megvan, a házat viszont többször is átépíthették.

Jelenlegi helyén a parókia 1893-ban épült, amely most gyülekezeti teremnek, irodának és további helyiségeknek ad otthont. Egykor ez volt a lelkészi lakás. A régi imaház kialakítása az 1950-es évek második felében történt. Ennek helyén a mostani lelkészlakás az 1970-es években épült.

A XX. század első felében a lakosság megélhetését a földművelés és állattartás mellett az erdő biztosította. A század két nagy világháborúja a községből is szedte áldozatait. A templom alatti sziklára épített, az első világháború hőseinek tiszteletére állított turulmadaras obeliszken kívül 1994-ben a község főterén elkészült a két világháború perőcsényi hősi halottainak emlékműve.

A második világháború eseményei közül kettőt külön említést érdemel. A hagyomány, a népi emlékezet szerint, 1944/45 fordulóján a községet megszálló szovjet hadsereg a templomot istállóként akarták használni. A padok egy részét ki is hordták már, amikor egy ellenőrzést tartó magas rangú tiszt megpillantotta a szószék korona alakú hangvetőjén az ötágú vörös csillagot. Tisztelgett, és parancsot adott az épület elhagyására. Úgy vélte, ahol ilyen szimbólum található, ott nem szabad lovakat tartani.

A másik esetről írásos feljegyzés is készült. 1944 végén a parókiát is birtokba vette az orosz hadsereg. Az egyházi iratok (anyakönyvek, jegyzőkönyvek) egy részét **Bolla Sándor** segédlelkész gondoskodása mentette meg: sertésórlba, pincébe rejtette, majd a község Kemencére való kitelepítésekor egy zsákban a hátán vitte magával őket.

A templom jelenlegi harangjai

A nagyharang:

Egyik oldal: felül domborított díszes kehely

Alatta: JÉZUS KRISZTUS AZ ÚR ATYA

ISTEN DICSŐSÉGÉRE FIL. 2:11/B

Másik oldal:

KÉSZÜLT AZ ÚR 1958. ESZTENDEJÉBEN

A PERŐCSÉNYI HITVALLÓ EGYHÁZTAGOK ADOMÁNYÁBÓL

DR. HŐS GÉZA LELKIPÁSZTOR

ÉS DRÖSBÖT ISTVÁN GONDNOK IDEJÉBEN

ÖNTÖTTE SZLEZÁK RAFAEL BUDAPESTEN

A középső harang felirata:

Egyik oldalán: a magyar korona címerrel és tölgyfakoszorúval

A másik oldalán egyszerű sima domborított kehely

Alatta:

ELVITTA HÁBORÚ VÉRES FERGETEGE

MEGHOZOTT A PERŐCSÉNYI REF. BUZGÓ HÍVEK SZERETETE

ISTEN DICSŐSÉGÉRE 1922. ÉVBEN

ÖNTÖTTE SZLEZÁK LÁSZLÓ HARANGÖNTŐ BUDAPESTEN

A kisharang felirata (1993):

ÖNTÖTTE

GOMBOS MIKLÓS

ŐRBOTYÁNBAN

A perőcsényi református gyülekezet 1734-ig a Mátyusföldi vagy Felső-dunamelléki Református Egyházkerület, 1734-től a Dunántúli Református Egyházkerület /drégely-/palánki egyházmegyéjéhez, 1952-től a Dunamelléki Református Egyházkerület észak-pesti egyházmegyéjéhez tartozik.

Peröcsény református lelkipásztorai, prédikátorai

1592 előtt	Corvin Éliás
1632	Szokolai/Szokolyai János
1650	Búcsi Máté
1674- 1680 k.	Szokolai/Szokolyai Pál
1698 k.	Dömsödi Mihály /Mich. Dömsödi/
1709 k.	Dési /Deésy/ István
1712 - 1713	Ráczkevi István
1727 k. - 1744	Veszprémi János
1749. márc. 13- 1762. márc. 30.	Szobonya Marosi István
1762-1775 szept.	Farkas Sámuel
1775-1784 szept.	Sebők József
1784 szept.	Kováts Mihály
1784 dec.-1785 ápr.	Pap Sámuel lévita
1785. ápr. 12-1808	Balogh Mihály (a drégelypalánki egyházmegye esperese is)
1809. márc-1811. dec.	Szokolay Benjámín
1812-1842	Kemény Lajos
1843-1877	Környei Imre
1877	Bogyó Károly s. lelkész
1878-1927	Juhász Lajos (az egyházmegye esperese is)
1928-1952	Kovács Sebestény József (a palánki egyházmegye utolsó esperese)
1952-1954	Lévai Pál/Katona Miklós helyettes lelkész
1954-1971	Dr. Hős Géza
1971-1988	Koczó Pál
1988-2009	Ordasi János
2009-től	Czuni-Kenyeres József

A gyülekezet a XX. század második felében három lelkészt is adott a helvét hitvallást gyakorlók számára: Kovács Sebestény Vera, Czírnia János és Matyó Lajos a Börzsöny-vidéki falucskából indulva vált a reformátusok pásztorává Hollandiában és Magyarországon. A község lakossága viszont az 1950/60-as évek fordulójától folyamatosan csökken. A megélhetés kényszere távoli és közelebbi vidékekre sodorta a gyülekezet tagjait. Több tucatra tehető azok száma, akik a szomszédos Vámosmikola református gyülekezetének híveit gyarapítják.

A 2001. évi népszámlálás során Peröcsény 393 lakosából 311 fő vallotta magát reformátusnak.

Források és felhasznált irodalom:

A Peröcsényi Református Egyházközség irattárában található anyakönyvek, jegyzőkönyvek, körlevelek.

A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I. 1526 – 1760 Szerk.: Köblös József és Kránitz Zsolt, Pápa, 2009.

Pest megye műemlékei I-II. Szerk.: Dercsényi Dezső. Magyarország Műemléki Topográfiaja. Budapest, 1958.

Pest megye régészeti topográfiaja XIII/2. k. A szobi és a váci járás. Szerk.: Torma István. Magyarország Régészeti Topográfiaja 9. Budapest, 1993.

Pesty Frigyes kéziratos helynévtárából – Hont vármegye és kiegészítések. Az Országos Széchényi Könyvtár Pesty Frigyes gyűjteményének 33. kötetéből közreadja: Bognár András. Pest Megyei Téka 7. Szentendre, 1984.

Darányi László – dr. Koczó József – Pásztor Csaba: Peröcsény – a 750 éves település. Peröcsény, 2004.

Thury Etele: A Dunántúli Református Egyházkerület története I-II. k. Pozsony, 1998.

A gyülekezet 1656-ból származó kisharangja (ifj. Darányi László felvétele)

A templom jelenlegi nagyharangja (Gyülekezeti arch. felv.)

Perőcsény református temploma (ifj.Darányi László felvétele)

Nagypénteki gyászba öltözött templombelső (ifj. Darányi László felvétele)

Ünnepi istentisztelet a templomépítés 150. évfordulóján (dr. Koczó József felv.)

*"Megszabadulván ellenségeink kezéből
félelem nélkül szolgáljunk neki..."
(Luk. 1:74)*

Emléklap

A Dunántúli Református Egyházkerület
és a holland admirális leszármazottai nevében a

PERÖCSÉNYI

református szent gyülekezetnek,
amelynek egykori hűséges szolgálója

SZOKOLAI PÁL prédikátor

evangéliumi hitünkért 1674/76-ban
mártírságot, gályarabságot vagy üldöztetést
szenyedett.

*A holland M. A. de Ruyter (1607-1676)
admirális által nyert szabadság
325. évfordulója alkalmából.*

Dr. Kálmán Attila

Dr. Kálmán Attila
főgondnok

Dr. Márkus Mihály

Dr. Márkus Mihály
püspök

Ir. F. C. de Ruyter de Wildt

Ir. F. C. de Ruyter de Wildt
ny. tengerésztiszt

Pápa, 2001. február 9.

Kovács Sebestyén József (1886-1958) a palánki ref. egyházmegye utolsó esperese

(családi arch. felvétel)

Juhász Lajos lelkipásztor -esperes családja körében (gyülekezeti arch. felvétel)

Koszorúzás a templomépítő Környei Imre sírjánál (dr. Koczó József felvétele)

Krasznainé Konczili Éva festménye (Girasek Károly felvétele)

CSÁKY KÁROLY

Példabeszéd helyett

Vagyok bibliai fügefa
az Úr kertjében;
kívülről száradok,
bent megannyi titok.

Várják halálomat
a haszonlesők:
temetni akarnak,
hadd teljenek a temetők.

Van-e még kertész,
ki kegyelmet kér,
ki könyörög
helyet-
tem,
s hi-
szi,
hogy fakadhat termés
a györkérből is?

2010. 3. 17.

Dovák B. József tűzzománca (Girasek Károly felvétele)

SZÁJBELY ZSOLT

Gyantába zárt pillanatképek

Oly tökéletes, oly magasztos volt az a szantálfák mennyei illatában fürdő reggel, mint a festő keze és kezének halovány árnyéka, ahogyan lassan ráborul a szomorú tengerpartokon álmódó ifjú asszonyokra, vagy mint a Nap első vörös sugarai, ahogyan izzó fényükkel túlvilági körvonalakat rajzolnak egy magányos hegy tetején álló, elfeledett temető kereszt-erdejére.

A tudat még alakatlan volt, a kopott bronz-szentélyek oltárain mezítelen szüzekkel ölelkeztek az eltévedt vándorok, a kifordult kézfejekből nász-éji ruhaként hullottak alá az aranyló homok-szemcsék. A félbehagyott festmények elmosódó színei áttükröződtek az idő-univerzumban pergő vágyak között.

Ó, szólj hát ékes szavakkal Te végtelen Álom: milyen eltitkolt bálványok rettentő szimmetriája rémíszi a magányos ébredőt? Az idők hajnalán minden nyugodt volt még, és láttuk a formálódó gyönyör változó alakjait. A fény csendesen vonult el az álmok terebélyes lombjai mögé, és a hideg szökőkutak vízcseppjein lovagolva utoljára könnyezte meg önnön halálát a legutolsó holdsugár. A vacogó fogak mögül elreppenő szavak szárnycsapásai felkavarták a csontok között vergődő univerzum tengerét, a bolygók egy pillanatra mozdulatlaná váltak, csak a régi napóra árnyéka járta körkörös táncát, és fekete gyöngyökkel ékesítette a bársonyos arcokat.

A lugasok árnyékában pihenő teraszok homályos érzékiségének karneválján észrevétlen emlékek ropták tündér-testvéreikkel a táncot, s a bordó kárpitokkal díszített falak egyhangú mozdulatlansága rátelepedett az álmokra. A mives ablakokon át rontott be ránk a holnapokba nyúló szobák misztériuma, s az alkotás árnyékába záratott földeken feléledt az emlékezés botanikája. Az ujjak végigzongoráztak a kigyózó csigolyákon, a bizonytalan belső és külső kitarulkozások óráján egyetlen, észrevétlen sóhajtásba rejtőzött az élet.

A tükrök mosolyogva nézték az idő baldachinja alatt felejtett könyveket. Az amphorák izgató sötétségében, az átszakadt akarat éj-szín birodalmába verejték- pókok költöztek, és halk mozdulatokkal, mágikus formákat fontak a völgyekben pihenő életek nyugalma köré...

Vigyinszki Attila festménye (Girasek Károly felvétele)

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Tévelygés

... és elszabadul az indulat,
a lárma,
kéjkacaj,
kiszúrt szivárványfolt
vakul villanásba

csattannak ajtók és ablakok,
csörren az üveg és pokol,
a néma kurjant,
csapkod a visszhang

egy nyílás zsákutcát húzott rá,
begombolta,
nincs hang

a forrás szemén
már minden hulláma kibuggyant,
és zenit tetején a délibáb ebéd,
de nem hív az asztalhoz lant,
cizellált szürkeagy, nagyharang

a harangkötél
önkezüektől becstelen

Isten háza hangtalan,
oda Egy a kapu,
a csengő csend,
ha nyitják emberbe aszalt
ösvények,
sóhajokat nyelnek, vernek

útjelzőket

visszafelé
hegyes amplitúdók ütnek ritmust,
dinamikus szögkerítések,
keresztesek, ...
zsúfolással nő a frekvencia,
de a fületlen lélek üres,
hogyan hol van, már azt se tudja

süket, hívták, már elszakadna

ne közelíts,
ne,
kiált és lép,
vissza, a néma,
vissza, mert süket fülekre talált,

visszalép a vak is,
... és döngkútba zuhant a lant,
a tükröket csend takarja,
... egy hullámtörő torok sem akad

Papageno. Grandpierre Miklós. 1890. Budapest. Papageno.

Kolozsvári Grandpierre Miklós: Papageno (rézmetszet, Girasek Károly felvétele)

KOVÁCS T. ISTVÁN

Tojáslikőr

-Az ember néha turkál a holmijai között. Keres valamit, és közben olyasmit talál meg, amit évtizedekkel azelőtt veszített el. Például egy lány fényképét, azt a gyűrött, kis csipkézett szélű fotográfiát. Gizike volt az a karcsú, vidéki lány, akitől minden este egy díszes vaskapu mögött vettem érzékeny búcsút a szerelmi szertartások folytatása közben. Csak azután sietett fel az első emeleti albérletébe, ha már eleget csókolóztunk. -Így kezdte a történetét Udvarnoki Bence, öreg barátunk, mikor egy vasutas sztrájk alkalmával, valamelyik vidéki állomás várótermében éjszakázva, a társaságunk anekdotázással oldotta a várakozás feszültségét, egészen addig, míg a hangosbemondón nem közölték, hogy indul egy szerelvény Budapestre.

-Hirtelen ismerettséggel kezdődött az a kapcsolat-mesélte. -A pesti Vidám Parkban nevetgélő lánycsoporttal keveredtünk mi fiúk ismerkedő diskurzusba, aztán Gizivel addig nézegettük egymást, míg lassan sodródva, szándékosan elmaradoztunk a többiektől. Szívesen tartott velem. Egy ideig csak jöttünk-mentünk a parkban, aztán elfogadta a meghívásomat, hogy üljünk fel az óriáskerékre. Ezután az elvarázsolt kastélyt ajánlottam, titkon arra gondolva, hogy mögötte haladok majd azon a szalagon, amely alatt az ismert berendezés a combjám fűjja fel a szoknyáját. Ezt a meghívást azonban nem fogadta el. Talán mert járt már ott és sejtette, hogy miben sántikálok.

Lehet, hogy a barlangvasutat még nem ismerte, mert oda viszont bejött velem. Szorosan egymás mellett ültünk a robogó kis kocsiban, s a barlang mélyén felbukkanó rémalakok láttán ijedezett is szegénykém. Amikor a kanyarban egy hatalmas csontváz emelte ránk a kaszáját, riadtan hozzám bújt, én meg szorosan átöleltem azt az aranyos, kis vékony derekát. Nem bánta. Sőt, amikor a barlang legsötétebb szakaszán is túljutottunk, Gizike már szájon volt csókolva, amiért csak akkor tiltakozott, mikor kiértünk a barlangból. Ennek ellenére haza kísérhettem egészen egy lakóház díszes vaskapujáig, s ott enyhe erőszakkal ismét átkaroltam a derekát, aztán szájon csókoltam. Már nem tiltakozott. A korabeli erkölcsök szerint ezért könnyű esetnek gondoltam őt, de a szépsége elragadott. Újabbnál újabb találkozókat kértem tőle. Kis presszóknak üldögéltünk, egymás kezét szoronagattuk, de a végén mindig a kapualjban volt a legjobb, ahol hosszú érzékeny búcsúkat vettünk egymástól.

Elérkezett az a pillanat is, amikor megengedte, hogy becsöngessek az albérletébe és onnét kísérem el a délutáni műszakba. Egyedül volt otthon. Karolina néni, a főbérő, özvegy könyvelőnő a munkahelyén bíbelődött a bevételi és kiadási bizonylatokkal.

Élve tehát a nagyszerűnek kínálkozó alkalommal, igyekeztem alább merülni a szerelem mélységeibe, aminek szerintem éppen itt volt már az ideje. Bíztam a sikerben. Mert, ha ott a Vidám Parkban, meg elsőre a kapu alatt könnyű esetnek látszott, biztosan az lesz most is-gondoltam. Ölembe is kaptam egyszer. Csak az zavart, hogy a gyenge lábakon álló tonetszék nagyon imbolygott alattunk. Még összetörök-gondoltam. Mit mond ez a lány akkor Karolina néninek? Próbáltam őt a sezlón felé édesgetni. Ám Gizike ekkor elhúzódott mellőlem.

-Csak erre volnék jó neked?-kérdezte csalódottan. -Ha Karolina néni megtudná, hogy ide engedtelek, fel is mondaná az albérletemet.

-Node, ő itt sincs. Nem tudja meg -érveltem én.

-Az nem számít-mondta és vette a kezításkáját.

-Menjünk-igyekezett kijózanítani, és útközben bizonyítékot kért tőlem, hogy nekem ő nem arra kell.

-Hát, nem csak arra -válaszoltam, mire hosszas hallgatás után a villamoson azt mondta:-Ő olyat majd csak a férjével fog megtenni.

-Vasárnap vacsorázzunk együtt valamelyik étteremben-ajánlottam erre, hogy ezzel is bizonyítsam a komoly szándékomat. Eljött. Gyönyörű, fényesen suhogó tüllruha, vagy miféle volt rajta. Szóval olyan fényes és suhogós, ami akkoriban volt divat és a fodrásza is látható mestermunkát végzett. Illett volna azt mondanom, hogy de szép vagy ma, de nekem minden mindig utólag jut az eszembe.

Ültünk. Rendeltünk. Közben megszólalt a zene. Párok perdültek ki a parkettre. Amíg az étel készült, lejthettünk volna mi is egyet-kettőt, de én magyarul kényeskedtem.

-Sajnos, az egyetlen hibám, hogy botlábam van.

Ettől kezdve mintha kedvetlenebbé vált volna, de én azt gondoltam, biztosan azért, mert ő még nem sokszor járt étteremben és feszélyezve érzi magát. Mondta is, mikor a vacsorát kihozták és a pincér kérdezte, milyen márkájú legyen a bor, hogy ő nem tud választani.

Nahát, elég az hozzá, hogy ettünk is, ittunk is. Gondoltam, én meg említést teszek arra, hogy nősülnék és keresem az ideális társnak valót, de egyelőre csak úgy közvetve célozgatok majd a dologra. Nehogy aztán még csapdába essek és a szavamon fogjon. Mert egyelőre még kár volna elveszíteni a szép legénykori függetlenségemet.

A vacsora után azt is megkérdeztem, hogy a boron kívül van-e valamilyen kedvelt itala.

-Ó!- mondta, egyszer a nagybátyjéknál ivott tojáslikórt. Az nagyon finom. Hát, akkor rendeltem két tojáslikórt, bár nem tettem volna. Mert az a rossz szokásom akkor is megvolt, hogy ha belejövök valamilyen magyarulkódásba, önkéntlenül is hadonászni kezdek. Nahát, mikor a közvetett célozgatásba belekezdtem és heves kézmozdulatokkal gesztikulálva a családi élet szépségeit próbáltam fejtegetni, a mutatóujjammal feldöntöttem a poharát. Az az átkozott sűrű lé meg ráömlött a gyönyörű, szép tüllruhájára.

Ijedten kaptam a szalvéta után, de a törölgetés nem használt. Ott maradt rajta a hatalmas folt. Sőt, még az odafigyelő vendégeknek is gyanús lett, hogy mit matatok én a Gizike ölében ott az asztal teteje alatt. Ő meg egyre sápadtabb lett és azt hajtogatta: -Mit fog rólam gondolni a Karolina néni?- Fizessünk és menjünk-szólított falfehéren és parancsolólag. Nahát, hogy utáltam akkor és ott azt a Karolina néni! Hát még a tojáslikórt!

Mit mondjak? A kapualjban is elmaradt a szokásos. Azt sem mondta meg, mikor találkozunk újra. Pedig én a történetek után kezdtem igazán érezni, hogy a könnyű kalandnál többről lehetett volna itt szó. Bele szerettem abba a csillogón fekete hajú kis bestiába. Akár el is vettem volna, ha nem haragszik meg annyira a suhogós tüllruhája miatt. Hát bizony, sokszor eszembe jut nekem az a tojáslikór, ha nagynéha elmegyek azelőtt a vaskapu előtt, ahol olyan sokszor csókolóztunk és szorongattam azt a vékony kis derekát.

-De, hogy milyenek tudnak lenni a nők!- folytatta aztán Udvarnoki. - Adott nekem egyszer egy fényképet, ami nálam maradt és csak most találtam meg. A vendéglői eset után levelet írt, hogy én azt a képet küldjem neki vissza.

Hát, ha ő így, akkor legyen meg a kívánsága -gondoltam felismerve a helyzetet, hogy ez a szakítás bizony már végleges. Bárhogy sajnálom, nem futok utána. A fényképért tűvé tettem mindent az albérleti lakásomban, de sehol sem találtam. Tudjátok, hogy van az, mikor az ember egy kis albérleti fülkében lakik. A szekrényében, meg a bőröndjében egymás hegyén-hátán hánykolódnak a holmijai. Korrekt módon megírtam neki, hogy a képet nem találom. Kértem, ne haragudjon érte.

Pár hét múlva újabb levelet kaptam tőle, s mikor felbontottam, felcsillant a szemem, mert azt írta: Szeretne velem beszélni. Vasárnap délután ötkor vár az újpesti hídnál.

Nahát, kicsíptem magam, s nagy bizakodva megyek a hármass villamossal, mert az járt még akkor a Váci úton. Állok ott a peronon és a Csavargár-környéki megállónál látom, hogy ő meg át akar menni az utca túlsó oldalára.

-Na, mondom magamban, ez elfelejtette, hogy hova hívott engem- és leszálltam a villamosról.

-Hát te nem az újpesti hídnál vársz?-kérdeztem tőle.

-Mindegy az, hogy hol várlak, csak add vissza a fényképemet-esett nekem így azonnal, köszönés nélkül.

-Megírtam, hogy nem találom.

-Ne hazudj, te büdös disznó, mert különben kikaparom a szemedet!- vált haragossá és olyan hangosan kiabált, hogy a járóelők is odafigyeltek. Egyre harciasabb lett és már attól tartottam, hogy ez tényleg nekem jön itt a nyílt utcán.

-Hát még ilyen, egy fényképért! Villámgyorsan átfutott rajtam a felismerés, hogy ha itt esetleg még dulakodásra kerülne a sor köztünk és én védekezem, mert azért egy női karmolás nyomát mégsem viselném az arcomon, akkor az összeverődő báméskodók, vagy az odatévedő rendőr bizonyosan a gyengébb nem pártjára állna.

Szégyen a futás, de hasznos-tartja a régi mondás. Én is így éltem vele. Elkerülendő a nagyobb szégyent, az első utcasaroknál futásnak eredtem. Ő meg csak kiabált utánam. Csirkefogó! Csavargó! Csak úgy visszhangzott az a szűk melékutca.

-Hogy némelyik nő mennyire oda tud lenni egy darab rongy miatt!- jutott eszembe még most is, hogy előkerült az a gyűrött fényképe. Pedig szép lány volt a Gizi. Hogy a fene ette volna meg azt a tojáslikórt.-fejezte be a balszerencsés szerelmi történetét Udvarnoki barátunk és mindannyiunkat megívott, hogy igyunk egy korsó sört a büfében.

Különleges olvasmányaim: Nagy Imre, a napszámos poéta

Sok régi könyvemről mondhatom azt, hogy küllemre már nem díszeli a polcomnak. Mégis, nagyon kedvesek. Nem is válnék meg tőlük, pedig némelyik már rongyolódott, de a belseje dúsgazdag. Tán még azt is mondhatnám, építő eleme világszemléletemnek. Kötőanyag a szülőföldemhez, amelytől akkor sem szakadtam el soha, amikor már több száz kilométerre sodort el tőle a megélhetés kényszere. Azt hiszem és sokszor mondogatom, hogy a hazaszeretnek ez az első foka.

Feltételezem, hogy az alföldi Sárret szülte, a költő Nagy Imre költészetét ma már igen kevesen ismerik Magyarországon. Sőt, a maga korában is méltatlanul kevesek olvasták és ismerték az ő verseit.

Minden költőnek nehéz utat kell járnia addig, amíg a Parnasszusra jut. Nagy Imrének, a falusi napszámosok életét élő szegény embernek még küzdelmesebb volt a sorsa, pedig azok közül a született tehetségek közül való volt ő, akik könyvhöz is ritkán és nehezen jutottak, koruk költőnagyságait is alig ismerhették, legfeljebb az iskolai tankönyvekben szereplőket, mégis olyan csodálatos tehetségek születtek közülük, mint például szintén a Sárretről indult pásztoreMBER, Sinka István.

Nagy Imre összegyűjtött verseit egy falusi parasztasszony ajándékozta nekem gyermekkoromban. Tudta, hogy szeretem az irodalmat. Ajánlotta, ismerjem meg, milyen tehetséges költő termett az ő szülőfalujában, Sárretudvariban.

A Magyar Élet Kiadásában 1943ban, Püski Sándor felelős kiadó által jegyezve, Veres Péter előszavával ez a könyv már a második megjelent kötete volt. A költő ekkor már nem élt. 1896-ban született és 1942 december 6.-án halt meg. Első kötetét, a Holtak derese címűt is Püski Sándor adta ki. Nagy Imre ekkor már 44 éves volt. A kiadó csak tiszteletpéldányokkal fizetett. Ezeket Nagy Imre a biharnagybajomi vásárrban próbálta eladni. -írja róla Bakó Endre.

Hat elemi végzett, mélyszegénységben élő, napszámos ember volt Nagy Imre, s ráadásul gyenge fizikumú. Gyerekkorában rá esett a ló, három helyen eltört a bal karja, sohasem gyógyult meg rendesen. A kaszálást nem bírta, a cséplőgépnél is csak törekhordó volt, füzetre, papírra se nagyon jutott pénze. Többnyire a községházától kapott, már érvénytelen adóívek hátlapjára írta a verseit.

Önkéntelenül is a szegény nép szószólója volt. Sokszor kerestem az akotásai közt valami derűset, a humort, de azt sohasem találtam. Csak olyanokat, mint például a harmincas évekre jellemző szociográfiai pontosságú; Az én utcám címűt.

Az én utcám

Por és lárma két viskó közt
s a nap a játékot csodálja:
póri gyermekek dinnyehéjban
port hordanak a pocsolyába,

hidat építenek s az arcukon
a nap legbúsabb csókja ragyog-
nő a csalán az árokparton,
nőnek, játszanak a parasztok.

Itt játszik a jövő csürhése
sárból csinált kövér malaccal,
ökrök mellé itt nő a béres,
itt mosdatja arcát a hajnal.

Békanyálas pocsolyák partján
Isten látja csak a sorsot:
viskó viskótól kér s kap kölcsön
sót, kenyeret, ecetet, borsot.

Itt a szegénység döngicsél csak
s bodzára terített rongyok
fehérlenek az Istenhez föl,
mint elkeshedt póri mosolyok. . .

Így élnek itt s ez az én utcám,
áldottak itt a szilfaárnyak,
fáradt paraszt pihen meg rajta
s álmodat hullat rá a vasárnap.

Az összegyűjtött versek előszavában Veres Péter többek között ezeket írja nagy Imréről: „Csak azt látjuk, mi lett, de nem tudjuk, mi lehetett volna.”

Vitáztak róla az irodalom korabeli ítései. Vajon költő-e Nagy Imre? Veres Péter erre a kérdésre így válaszolt: „A durva élet minden pillanatában megérezni az igazságot és megérezni a szépséget: ez a szellem emberének próbája.”

Az író alább így folytatja: „A Nagy Imrék sorsa azonban kibeszélhetetlen, mert nekik nem azt kell bebizonyítaniuk, hogy tehetségesek, hanem el kell rejteniük, mi lakik bennük, nehogy a fölöttük állók, a kerülők, intézők, kigúnyolják és sorstársai kinevessék őket.”

Megejtően szép az alábbi vers is, bár nemzedékünk számára a költő kora már történelem, mégis a szegény ember megrendítő kiszolgáltatottságát tükrözi:

Morzsa kutyám

Morzsa kutyám hagyd el a viskót,
nincs mit őrizni, elmehetsz,
nem illik a kutyaugatás
az én sivár szegénységemhez.

Rongyvackodon hiába morogsz:
kenyérhég, tyúkcsont nem hull feléd,
a fognak itt ritkán van haszna-
könny a früstök, sóhaj az ebéd.

Nesze, itt az utolsó falat
s aztán voníts rá egy búcsúdalt,
hadd rettegjen föl a vén utca,
amely téged sokszor megrugdalt.

Szabad leszel, szabad, láncatlan,
s ha valahol mégis lelőnek;
hulló véredből virág fakad,
kopár göröngyén a mezőnek. . .

Menj hát, Morzsa, vidd el éhséged,
ne nézzük itt egymás fájdalmát,
nagy a világ s keress magadnak
valahol egy másik, jobb gazdát.

„Fontos dolgokról jól írni.” Ez volt Veres Péter ars poétikája, s úgy vélte: „Nagy Imre is ott van azok között, akik a magyar nép fontos dolgairól jól írtak.”

Fontos megjegyzése a költő korai haláláról:

„A kórház orvosai azt mondják, nem tudják, miben halt meg. Én tudom: elnyűtt.”

A munkásélet nagy kérdéseit feszegető költők, elsősorban József Attila versei mellett nagy szükség lett volna abban a korban, hogy az agrárszegénység, a béresek, hónaposok, summások életét megjelenítő költészet is helyet kapjon a magyar irodalomban. Nagy Imre azonban ritkán és nehezen juthatott szóhoz. Erről is megtudhatunk egyet-mást Pintér Józseftől, aki válogatta és a bevezető emlékezést írta a Tücsök a máglyán című bővített kiadáshoz. A könyv 1976-ban jelent meg a Szépirodalmi Könyvkiadó gondozásában. Azt, hogy mennyien vásárolták meg a mindössze 20 forint 50 fillérért árusított kiadványt, nem lehet tudni, de tény, hogy én fillérékért kaptam meg egy pincében elfekvő, el nem adott könyvek raktárában. Pintér József megírja, hogy ő, a harmincas évek nyarán gyalog indult neki Budapestről, a zsebében 22 fillérrel és egy darab szalonnával. Rezervátum volt az idő tengerében a Sárret. A történelem szele nem érintette meg ezt a vidéket. Szegényes házba lépett, lámpavilágnál. Szülőstől, feleségestől, három saját és két lelences gyerekkel találta szembe magát. Kiültek a nagy eperfa alá, ott beszélgettek. Csendőrök jöttek. Érdeklődtek, mit keres ott az idegen.-Velünk jön az őrre-mondták, majd a házigazdát leckéztették.

A költő nehezen alakuló irodalmi kapcsolatairól Pintér megírja, hogy a Népszava próbált ritkán helyet szorítani verseinek, s riportok írására is biztatták. Tárcaíró tehetségére itt figyeltek fel. Ezekből a kiadványban is bemutat néhányat. Móricz Zsigmond a Kelet Népében adott olykor helyet. Veres Péter oktató leveleket irogatott hozzá.

1940. május 1-én, felesége kontyoló ruhájából szabott nadrágban állt a pesti Vigadóban dobogóra. Talán, a pesti szerkesztő urak sem igen értették, mert nem ismerték az ő világát.

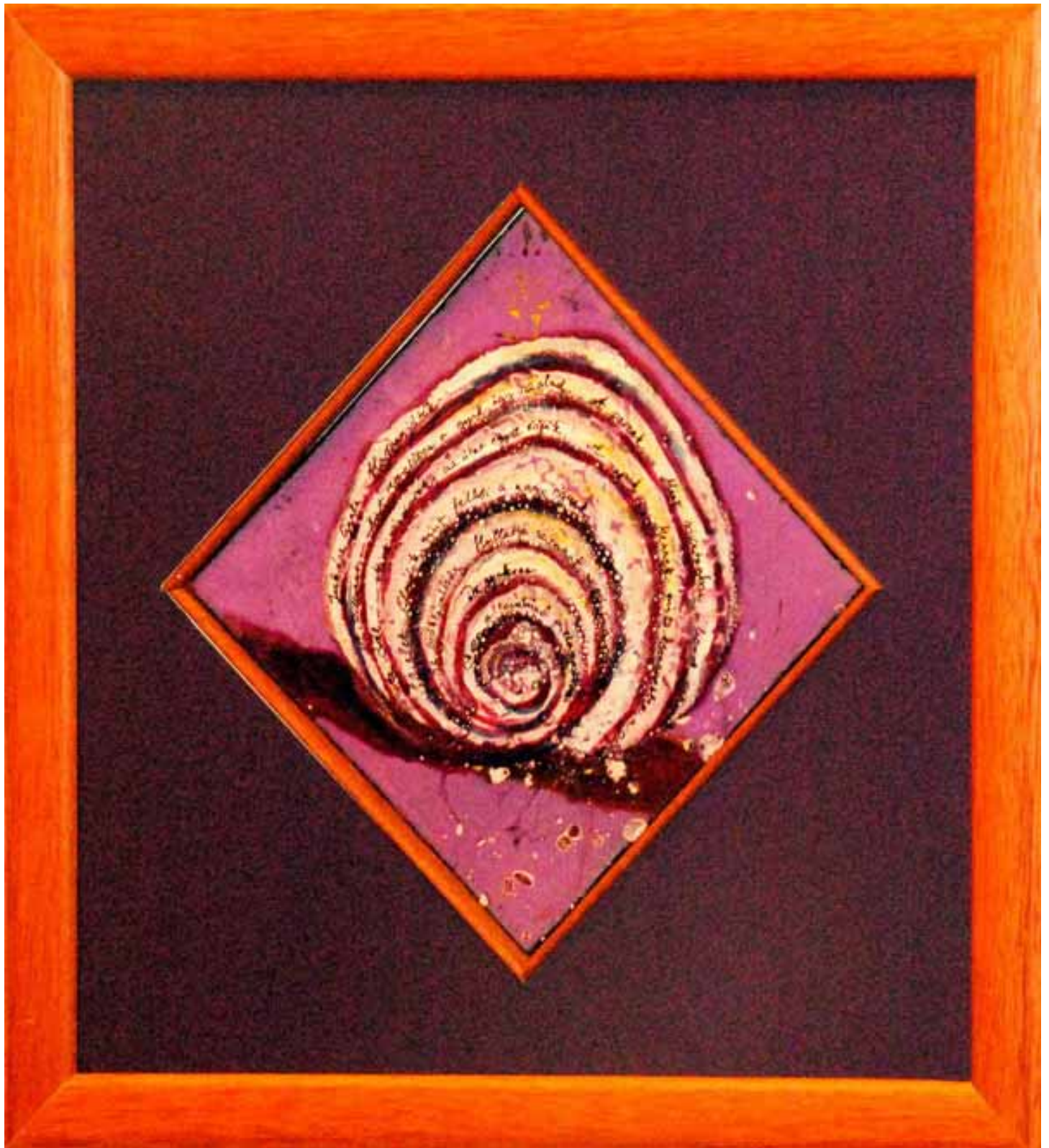
Nem én írok itt most irodalomtörténetet. Csupán emlékeztető ajánlást másoknak, hogy ne merüljön méltatlan feledésbe egy magyar költő, aki kortanú volt, s versei ma már kordokumentumok. Helyenként szinte népköltészeti szépségű sorai engem évtizedek óta fogva tartanak. Bár elfogult vagyok, azért mindenkinek jó szívvel ajánlom a két könyv olvasását, ha még rátalálnak valahol. Könyvtárban, antikváriumban, ismerősöknél. Érdemes utána keresni.

Forrás:

Veres Péter: Nagy Imréről szólva.

Pintér József: Látogatás Nagy Imrénél.

Bakó Endre: Kiegészítés a Tücsök a máglyán c. kötethez.

Pekáryné Mindszenti Csilla tűzzománca (Girasek Károly felvétele)

VÉGH JÓZSEF

Mácsay Emmy élete

Kanadában talált új otthonra: Mácsay Emmi színművész

Mácsai Emma Irén 1927. március 3-án született¹ Diósjenőn. A család a római katolikus vallásfelekezethez tartozott. Az édesapja, Mácsai Rezső, az anyakönyvi bejegyzés szerint 39 éves volt, mikor Emma született, s foglalkozásra nézve hentes. Édesanyja Jenei Mária Rádról származott, s leányuk születésekor 29 éves.

Tizenkilenc éves volt mindössze, amikor színésznőként 1946-ban kezdett a Szegedi Nemzeti Színháznál. A színház nagy lehetőségek előtt állt, hiszen 1945-ben a város megkapta a volt Kolozsvári Nemzeti Színház felszerelését, és 1945. augusztus 29-én a Vallás és Közoktatási Minisztérium döntése alapján létrejött az ország harmadik állami kezelésű színháza, a **Szegedi Állami Nemzeti Színház**. A színház élére szeptember elsején *Lehotay Árpádot főigazgatónak, a volt kolozsvári zenei vezetőt, Vaszy Viktort operaigazgatónak* nevezték ki.

Az 1947-48-as évadot a Debrecenben töltötte. Feljegyezték, hogy az évadot a színház Kőszegi Géza vezetésével kezdte, aki Madách, Csokonai, Molière, Puccini, Kodály műveit tűzte műsorra, de az évad második felében kénytelen volt ő is engedményeket tenni: szériában játszotta a híglevű operetteket.

1948-49-ben Békéscsabára szerződött, ám nemigen találta meg itt a számítását. Az I. világháború ugyanis egy időre berekesztette a fejlődést a békéscsabai társulatnál. Az évadokat két-három hetes, esetleg napos vendégjátékok váltották föl. A teátrumnak egészen az '50-es évekig nem volt állandó társulata, így a szereplőgárdák és a vezetők állandóan váltották egymást.

Mindezek után nem csodálkozhatunk, hogy 1950 és 1953 között ismét a Szegedi Nemzeti Színháznál találjuk. Az 1949. augusztus 1-vel bekövetkezett országos államosítást követően megszüntették a szegedi színház privilegizált helyzetét, javait szétosztották a többi vidéki színház között. A központi kultúrpolitikai irányítás nyomására a csökkentett létszámú együttes az egymást két évente váltó igazgatók vezetésével a „szocialista-realista” színjátszás követelményeinek próbált megfelelni.

1954-55-ben az Állami Faluszínház tagja.² Az Állami Faluszínház, más néven Állami Déryné Színház 1951-ben alakult budapesti székhellyel egy az év májusában született határozat alapján. Feladata a vidék városi színházaitól messze lévő településeken való játék. 1955-től hívták Állami Déryné Színháznak. Megszervezésével Mátrai Józsefet bízták meg, aki haláláig igazgatója maradt az intézménynek. A fődramaturg Ascher Oszkár volt, aki 1957 és 1965 között a második igazgatója lett a színháznak. 1951 és 1954 között budapesti előadásait a Madách Színház Kamaraszínházában játszotta szombaton és vasárnap. 1954-55-ben a volt Omnia Mozi (ma Gutenberg Művelődési Otthon) helyiségében Jászai Mari Színház néven működött. A társulat 11 együttese autóbusszokkal járta az országot 2-3 hetente. Első előadásuk 1951. augusztus 20-án volt Dunapentelén. Eleinte esztrádműsorokat adtak, de hamarosan egész estés műveket játszottak. Műsorán egyaránt szerepeltek klasszikus művek és modern darabok.

Mácsay Emmi 1956-ban elhagyta az országot, s Kanadában telepedett le. Ezt megelőzően azonban Budapesten férjhez ment Janitsáry Miklós színművészhez. A hivatalos neve Janitsáry Miklósné lett, de továbbra is a Mácsay Emmi művésznéven szerepelt. „1956 szeptemberében, 22 évesen megnősültem. Feleségem természetesen színésznő volt, a nálamnál idősebb Mácsay Emmi, aki már akkor szép sikereket ért el a színészi pályán. Közös szerződöttünk le a Békéscsabai Jókai Színházhoz.”³ Együtt hagyták el az országot, s mindketten Kanadában telepedtek le. Janitsáry Miklós így emlékezett erre vissza: „*A Budapesti Forradalmi Bizottság két tagja jött értem Békéscsabára. Arra voltak kíváncsiak, hogy az orosz katonák – a megállapodás értelmében – valóban kivonultak-e – Békés megyén keresztül – az országból. Én, persze, csak a főváros felé tartó tankokat láttam. November másodikán érkeztem Pestre a rossz hírrrel, két nap múlva már lőtték a várost. Ott voltam a Corvin-közben, a Széna téren, Békéscsabán halálra is ítélték! Én ugyan maradtam volna Magyarországon, de a feleségem azt mondta, nem akar ilyen fiatalon megözvegyülni. Először Bécsbe mentünk, aztán Liechtensteinbe, a végső állomás, szívem szerint, az Egyesült Államok lett volna, ám akkorra ott már több politikai menekültet nem fogadtak. Így maradt a szomszédos Kanada.*”⁴

Az Állami Faluszínház autóbuszai

Már a határátkelés kalandos volt számukra. Az osztrák-magyar határt már orosz katonák felügyelték. Tüzet is nyitottak reájuk. Janitsáry Miklós meg is sebesült. Életét annak a hathónapos kisbabának köszönhetette, akit a barátjával felváltva a hátukon cipeltek egy hátizsákban. A baba popsiját érte a golyó, így az nem hatolt be mélyen a menekülő színész testébe.

Torontóban új életet kezdtek. Mit is kezdhettek volna angol nyelvtudás nélkül? Mácsay Emmi pincérnő lett, férje pedig sörgyári rakodómunkás. Janitsáry Miklós később hulla-kiadó lett egy kórházban. Csodálatos időszak volt a számára, hiszen odaadta a napi két halottat a hullaszállítónak, a maradék időben pedig nyugodtan tanulhatott. Először a nyelvet, aztán az egyetemi vizsgáira készült.

Kanadában korábban rendszeres magyar színjátszás nem volt, időnként alkalmi amerikai társaságok jöttek vendégszerepelni. Kertész Sándor 1958. februárjában megalapította az első kanadai magyar színtársulatot, amely az 1960–61-es évadig Vidám Színpad néven működött, ekkor vette fel a Torontói Művész Színház nevet. Első előadásuk egy vidám műsor volt: Tisztelet a bevételnek (febr. 28.), amelyben Juhász József, Mácsay Emmi, Kertész Sándor, Janitsáry Miklós, Hargittay Katalin, Strausz Lajos, Lombi Jenő, Erdélyi Szilvia, Solymos Péter léptek fel. A darab rendezője, Kertész Sándor írja visszaemlékezésében: *„Több okból jelentett igen nagy problémát a nyitó darab választása is. Egyrészt nem voltak színdarabjaink, másrészt az évadkezdéskor, akikre számíthattam, azoknak művészi képességeit nemigen ismertem. Nem tudtam kinek mit és mennyit rakhatok a vállára. ... Bár ismertem a kitűnő és sokoldalú Mácsay Emmi, akivel még Debrecenben „pályáztam”, de nem ismertem a Falu Színházból jött „Básthy orgániumú” Janitsáry Miklóst.”*⁵

Mácsay Emmi és Janitsáry Miklós

1960. novemberében került színre évadnyitó előadásként Anday Imre Leány a talpán című zenés vígjátéka. A bemutatót egy bankett követte, hol a színházjáró közönségtől zsúfolt étteremben a címszereplőt játszó Mácsay Emmi átvehette azt az ezüst serleget, amelybe bele volt vésve: „Mácsay Emmi, a torontói Művész Színház örökös tagja”. Az előadásról így ír a tudósítás: „Harsogó kacagás kísért minden poént. Minden tökéletesen „ült”, minden a helyén volt. Szinte nem is tudjuk mit élveztünk jobban: a remekül kiaknázott helyzetkomikumot, vagy a színészek ragyogó, friss játékát; azt a játékot, amely bennünk, a közönségben feloldott minden gondot, fáradtságot, ajtón kívül rekesztett minden küszködést”.

Székely Molnár Imre színházi levelet írt a Sporthíradóba. Így fogalmaz: „A sors kegyelméből a „Leány a talpán” révén ajándékba visszakaptam a fiataltságot. Sokszor láttam már ezt a darabot, kitűnő válogatott színészekkel. Nekem mégis ez a torontói előadás tetszett a legjobban.”

1961. novemberében Molnár Ferenc Olympia, Huszka Jenő Lili bárónő és Molnár Ferenc Liliom c. drámái szerepeltek a műsoron. A darabot többször elővette a társulat. 1962 januárjában így méltatja a Juli szerepében fellépő Mácsay Emmi játékát a Kanadai Magyarság című lap: „Mácsay Emmi hangban, játékban, érzésben, színben, tehetségben méltó társa volt Liliomnak. Az asszony, aki a hűség, a tisztesség szobrává magasztosodott, milyen hősiesség hathatta át ezt a törékeny nőt, aki átélte s egyre fokozta a mártír megaláztatásának ezt a földöntúli megdicsőülését!”

A Magyar Sporthíradó is tudósít az előadásról. „Derék színészeink a művészi határt túlszárnyalva, olyan játékkal lepték meg a termet zsúfolásig megtöltő közönséget, mely a legkényesebb igényű színműértő közönséget is elbűvölte. A szerző mély, társadalmi filozófiáját élénk táró művészi teljesítményén elgondolkozva az jutott eszünkbe, hogy amíg az emigrációban a nemzetnek ilyen tehetségei élnek: nem kell féltenuünk a nagymultú magyar színművészetet a visszaeséstől, nem jöhet dekadencia.”

TORONTÓI MŰVÉSZ SZÍNHÁZ
191 LIPPINCOTT ST. • TELEFON: WA. 1-8363
TITKÁRI IRODA: 7 GLEN RD. TELEFON: WA. 1-8337

1960-61

ÉVADNYITÓ ELŐADÁS

November 12-én, szombaton este 8 órakor	November 18-án, pénteken este 8 órakor	November 19-én, szombaton este 8 órakor
---	--	---

**LEÁNY
A TALPÁN**

Zenés vígjáték 3 felvonásban

Írta: Anday Ernő, zenéjét Haraszti Imre versaire szereste. Elővezényelte: Mihály
Rendezte: KERTÉSZ SÁNDOR Karmester: HALASZ VERA

Szereplők:

Dr. Szirády - Veszprémi László	Dr. Ámon - Janitsáry Miklós
Eva - Mácsay Emmi	Tartalmé - Homolya Kriszta
Klementina - Hargitai Katalin	Dr. Farkas - Strausz Lajos
Mária - Mácsay Liza	Szabó Feri - Lombi Jenő
Ábra - Kertész Sándor	Rozsi - Kertész Kati
Paál - Solymos Péter	

TORONTÓI MŰVÉSZ SZÍNHÁZ
 191 LIPPINCOTT ST. • TELEFON: WA. 1-8263
 TITKÁRI IRODA: 7 GLEN RD. TELEFON: WA. 1-6337

1961

FEBRUÁR 24-én, pénteken este 8 órákor
 FEBRUÁR 25-én, szombaton este 8 órákor
 MÁRCIUS 4-én, szombaton este 8 órákor

MOLNÁR FERENC
OLYMPIA

Vígjáték 3 felvonásban

Plata-Ettingen herceg, bábaról ..... PALOTAY ISTVÁN
 Eugénia, a lélektör ..... HARGITAI KATA
 Olympia, ács, Óvassal barátság, a lélektör ..... MARCZY LIZA
 Kovács, Ausztrálapártay ..... LOMBI JENŐ
 Albert ..... STRAUSS LAJOS
 Lina ..... MÁCSAY EMMI
 Krehl, azzalról csodálkórteret ..... KERTÉSZ SÁNDOR

Történelk egy esztárk hírdőn az első háború előtt.
 Rendezte: KERTÉSZ SÁNDOR

TORONTÓI MŰVÉSZ SZÍNHÁZ
 191 LIPPINCOTT STREET • TELEFON: WA. 1-8263 • TITKÁRI IRODA: 7 GLEN ROAD • TELEFON: WA. 1-6337

1961

NOVEMBER 3-án, VASARNAP este 8 órákor
 NOVEMBER 18-án, SZOMBAT este 8 órákor
 NOVEMBER 19-án, VASARNAP este 7 órákor
 NOVEMBER 24-án, VASARNAP este 7 órákor
 DECEMBER 2-án, VASARNAP este 7 órákor
 DECEMBER 20-án, HÉTFŐ este 8 órákor

A TANALTYI SZERZŐVÉNY LEISZÁNDYOS MŰVÉSI ISKOLA
 MOLNÁR FERENC: **OLYMPIA** HUGÁRÓK ÉS FELVONÁSOK
 SZERZŐK: Molnár Ferenc, László Árpád, György Endre, Mózes Dénes, Erdős István, Péter János, Szász János

Huszka Jenő
LILI BÁRÓNŐ
 SZERZŐK: HUSZKA JENŐ
 Művészi felvétel: BÁRÓK SZILÁRD & GÁBOR BELA rendezte: KERTÉSZ SÁNDOR
 Szöveg: MÁCSAY EMMI Kézírtás: MÁCSAY EMMI

NOVEMBER 24-án, VASARNAP este 7 órákor
 DECEMBER 2-án, VASARNAP este 7 órákor
 DECEMBER 20-án, HÉTFŐ este 8 órákor

ALYALANDI KÖRNYAZATI SZÜLLŐZŐK ÉS KIVÁNYAZATI
ÉRETTSEGI
 A BONDYAI ELŐADÁS SZERZŐVÉNYÉNEK
 SZERZŐK: HUSZKA JENŐ
 SZERZŐK: HUSZKA JENŐ
 SZERZŐK: HUSZKA JENŐ

NOVEMBER 24-án, VASARNAP este 7 órákor
 DECEMBER 2-án, VASARNAP este 7 órákor
 DECEMBER 20-án, HÉTFŐ este 8 órákor

Az előadások szövegét bevezette az: UNITED PAPERING FACTORIES 571 King St. W. szövegét. Telefon: EM 8-7348

STANLEY BELTÁRSZÁGI (Hétfő - Péntek) 11:30, 1:30, 3:30, 5:30
 Színház: 191 Lippincott St., Toronto, Ont. László: EM 8-2000
 "Mayer (Dr.)" (Hétfő - Péntek) 11:30, 1:30, 3:30, 5:30
 Az előadások szövegét bevezette az: UNITED PAPERING FACTORIES 571 King St. W. szövegét. Telefon: WA 1-8263
 Vízvezető: 1000-1000 (Hétfő - Péntek) 11:30, 1:30, 3:30, 5:30

TORONTÓI MŰVÉSZ SZÍNHÁZ

Kertész Sándor
 LILIAM

Mácsay Emmi
 JULI

LILIAM
 EGY CSIRKEFOGÓ ÉLETE ÉS HALÁLA
 Külvárosi legenda 3 felvonásban, 7 képből

Írta: Mahár Ferenccs Rendelte: Kertész Sándor
 Dátum: Kerényi Lajos Szöveg: Jászai Miklós

SZEREPLŐK:
 Liliam ..... Kertész Sándor Helldöröm ..... Baross Irén
 Juli ..... Mácsay Emmi Lajos ..... Kertész Kati
 Mari ..... László Hossz László ..... Solyom Páter
 Hugó ..... Strauss Lajos Orvos ..... Kovács Antal
 Mária ..... Kovács Anni Kapitány ..... Jászai Miklós
 Főnök ..... Bacs István Fogász ..... Palotay István
 Detektív ..... Hargitay Gyula

Történelk a Városvezetőben és a művészekben.

Az 1961. évad első előadásai

1961 januárjában kerül színre a Nászút egyedül című zenés vígjáték. A Magyar Élet így tudósít: „Különösen tetszetek a régi, pesti emlékeket ébresztő dalbetétek, mint a „gyönyörű, mikor a május virágzik”. Kertész Sándor és Mácsay Emmi igényes alakításai szolgálták a nem nagyigényű darabot.” A Magyar Híradó már lelkesebb hangot ütött meg: „A halkszavú, leheletfinomságú Marczy Lilla, a tűz lángjait lobogtató Mácsay Emmi, Hargitai Katalin és Strauss Lajos szinte sugározzák magukból a derűt. ...A torontói Művész Színház együttese a mulattatás fényességeit, s mennydörgésszerű tapsfergeteget hagyott maga után a színpadon.”

TORONTÓI MŰVÉSZ SZÍNHÁZ
 191 LIPPINCOTT ST. • TELEFON: WA. 1-8263
 TITKÁRI IRODA: 7 GLEN RD. TELEFON: WA. 1-6337

1961

JANUÁR 21-én, szombaton este 8 órákor
 JANUÁR 27-én, pénteken este 8 órákor
 JANUÁR 28-án, szombaton este 8 órákor

NÁSZÚT
EGYEDÜL

Zenés vígjáték 3 felvonásban

Írták: Szántó Armand és Szécsén Mihály • Zene: Carlo de Fries
 Rendezte: Kertész Sándor Karmester: Halász Vera

Szereplők:
 Érika ..... Marczy Liza ..... Tonelli ..... Strauss Lajos
 Péter ..... Lombi Jenő ..... Klugerné ..... Hargitai Katalin
 Piri ..... Mácsay Emmi ..... Vera ..... Kertész Kati
 Tamás ..... Kertész Sándor ..... Kaluzs ..... Solyom Páter

Az 1. felvonás 2. képeben a vasúti járda díszletét
 Kerényi Lajos tervezte művész festette és kivitelezte

A sikeresebb produciókat 3–5 alkalommal játszották. Kertész Sándor igazgató az érdeklődést azzal is fokozta, hogy alkalmatosan hívt meg Magyarországon vagy külföldön élő neves magyar művészeket. Műsoruk zömét operettek, könnyebb vígjátékok, daljátékok alkották, de stúdió-előadásban előadták Az ember tragédiáját, vagy Pirandello: IV. Henrikjét is.

Az Ember tragédiája kamaraváltozatáról írta a Magyar Hírlap 1960. júniusa 4-én: „Mácsay Emmi mélyen átélt, emberi, sokrétű tolmácsolásában plasztikusan állította Évát az áhítattal hallgatók elé. A párizsi képben és a Keplerrel folytatott párbeszédében aratta talán a legnagyobb sikerét.” Az előadáson Lucifer szerepét Kertész Sándor, Ádámot Janitsáry Miklós játszotta.

Az együttes és tagjai többször kaptak díjat a kanadai nemzetiségi színházi fesztiválokon. A három évtized alatt a színház legnépszerűbb előadásai Molnár Ferenc drámái voltak, de a nagy sikerre való tekintettel többször került bemutatásra a Csárdáskirálynő, a Szabin nők elrablása, a János vitéz. A Csárdáskirálynőről írta a kritika, hogy „oroszlánrésze van a sikerben az anyagi Mácsay Emminek”.

TORONTÓI MŰVESZ SZÍNHÁZ
191 LIPPINCOTT ST. • TELEFON: WA. 1-8369
TITKÁRI IRODA: 7 GLEN RD. TELEFON: WA. 1-8337

1960

December 3-án, szombaton este 8 órákor
December 9-án, pénteken este 8 órákor
December 10-án, szombaton este 8 órákor

A SZABIN NŐK ELRABLÁSA

Zenés behozat 3 felvonásban, előjátékkal.

F. Schönbauer darabjából írta: Kallós Dezsdé • Zene: Horváth Jenő
Rendezte: Kertész Sándor • Kamaraszólisták: Haldos Vera

Szereplők:

KERTÉSZ SÁNDOR	Kertész Sándor	BÉLA	Strauss Lajos
BARTÓK IMRE	Pongrácz Imre	EDIKETTŐ	Lombi Jenő
BIBIKÓ	Csillag Zsuzsa	BÉLA	Mácsay Emmi
IRÉN	Mácsay Liza	BIMBI	Palotay István
ETELKA	Hargitai Katalin	BORFALY	Solymos Péter
	BIBIKÓ	KOVÁCS ANTAL	

TORONTÓI MŰVESZ SZÍNHÁZ
191 LIPPINCOTT STREET — TELEFON: WA. 1-8369 • TITKÁRI IRODA: 7 GLEN ROAD — TELEFON: WA. 1-8337

1960
FEBRUÁR 10-án,
SZOMBAT
ESTE 8 ÓRÁKOR

FEBRUÁR 11-én,
VASÁRNAP
ESTE 7 ÓRÁKOR

FEBRUÁR 17-én,
SZOMBAT
ESTE 8 ÓRÁKOR

FEBRUÁR 18-án,
VASÁRNAP
ESTE 7 ÓRÁKOR

Kálmán Imre Csárdáskirálynő

OPERETT 3 FELVONÁSBAN

STEIN ES FERENCZ STÜDEGENEK FELHASZNÁLÁSÁVAL
ÍRTA: BEKEFFY ISTVÁN ES KELLER DEZSDÉ
Kamara: HALDOS VERA Szólisták: JANITSÁRY MIKLÓS

SZEREPLŐK:

Selvia . . . . . MÁCZAY LIZA	Béni . . . . . LOMBI JENŐ
Leopold . . . . . STRAUSS LAJOS	Miska . . . . . KERTÉSZ SÁNDOR
Cecília . . . . . KOVÁCS ANNI	Feri . . . . . PALOTAY ISTVÁN
Edvin . . . . . BÉLA IMRE	Tábornok . . . . . JANITSÁRY MIKLÓS
Stáni . . . . . MÁCSAY EMMI	Kőrajtszó . . . . . KOVÁCS ANTAL

AZ ELŐ FELVONÁS MŰTŐJELNYETÉBEN KÖZREMŐKÖDTE:
JEMPELI MIHÁLY BÉLA VILÁGKORÓ SZÁNTAFRISKÓ

Rendezte: KERTÉSZ SÁNDOR

92 ÁRNYÉKOT, BELYÉKI Helyszín: 848, 849, 850, 851

NYITVA ELVÉTELEKÉRT FELTÜNK: Béni Kálmán, 270 Spadina Ave., Toronto, EM 8-1301
"Magyar Élet" Kiadóiroda, 280 Spadina Ave., Toronto, EM 8-8302
Az előadások során a Szabin nők elrablása, 191 Lippincott Street, Toronto, WA 1-8369
Műsorok a Szabin nők elrablása, 7 Glen Road, T. WA 1-8337, előadások során a Szabin nők elrablása

FIGYELEM! A VASÁRNAPI ELŐADÁSOK ESTE 7 ÓRÁKOR, A SZOMBATI ELŐADÁSOK ESTE 8 ÓRÁKOR KEZDŐDNEK

Két színlap Mácsay Emmi szerepeiből

Az 1962. évadot a Mosoly Országja című nagyoperettel zárta a társulat. Lehár darabja ismét fergeteges siker. A Magyar Élet írja: „Az utolsó felvonás szép zárójelente nézők és szereplők szemébe egyaránt könnyeket csal és megható hangulatot teremt az évadtól való búcsúzáshoz.” Pedig akkor még nem volt nyilvánvaló, ami minden bizonnyal ott lappangott már korábban is a társulat tagjai között feszülő ellentétként, hogy a társulat kettészakad. A másnapi társulati ülésen nyújtották be a régi tagok az ultimátumot. Az aláírók közt volt Mácsay Emmi és Janitsáry Miklós is. Miután hajthatatlanok maradtak, amikor 1962 szeptemberében megindult a torontói Művész Színház ötödik évadja, ők már nem voltak a társulat tagjai között.

MŰVÉSZ SZÍNHÁZ

191 LIPPINCOTT ST. • TELEFON: WA. 1-8263
TITKÁRI IRODA: 7 GLEN RD. TELEFON: WA. 1-6337

1961

ÁPRILIS 8-án,
szombaton
este 8 órákor

ÁPRILIS 14-én,
pénteken
este 8 órákor

ÁPRILIS 15-én,
szombaton
este 8 órákor

1 BOLOND 100-AT CSINÁL

Zenés bolondság 3 felvonásban

Ira: Sülle Mihály   Zene: Walter László
Rendezte: Kertész Sándor   Karmester: Halász Vera

Szereplők:

GÉP BŐRÖG	..... Kertész Sándor
DIMÉTER (Bölcsh)	..... Mácsay Emmi
BETTY	..... Marcsy Liza
ELLY	..... Hargittay Gyula
POD (Jackkarmester)	..... Lombi Jenő
JEAN (Mári)	..... Strauss Lajos
ELMERŐVES	..... Palotay István
INTÉZŐ	..... Hargittay Kata
LELU	..... Solymos Péter
LEHÁLTULAJDONS	..... Kertész Kati
MARIE	..... Kertész Kati

1961. március 1. - március 15. közötti előadások. 1961. március 15. - március 20. közötti előadások.

MIDTOWN PHOTO (100 BROAD ST. 1001) (416) 593-1111

MAGIC DISPLAY SERVICE (100 BROAD ST. 1001) (416) 593-1111

VIDÁM SZÍNPAD

LIPPINCOTT 191

Tel.: WA. 1-8263

A VIDÁM SZÍNPAD ÉVADZÁRÓ ELŐADÁSAI

1958 Június 5-én pénteken este 8.30 órákor és
Június 6-án szombaton este 8.30 órákor

Juhász József
Hargittay Katalin

Mácsay Emmi
Strauss Lajos

Kertész Sándor
Homolya Kriszti

HELYTVE: SZÍNI KÖR:

VÉGRE EGY ÚRIASSZONY

VIGJÁTEK HÁROM FELVONÁSBAN

1958. június 5-én pénteken

1958. június 6-án szombaton

1958. június 6-án szombaton

A gróf	..... Juhász József
Mária	..... Mácsay Emmi
István	..... Kertész Sándor
Cigi	..... Hargittay Katalin
Korvidász	..... Strauss Lajos
Korvidásznő	..... Homolya Kriszti

Felvezető helyek: Hétfő: \$2.00, \$1.00, péntek: \$1.00

JEGYEK
ELŐVETLESEN
KAPHATÓK:

1958. június 5-én pénteken este 8.30 órákor és
június 6-án szombaton este 8.30 órákor

Köszönjük, hogy látogatták előadásainkat. Viszontlátásra öszszel!

TORONTÓI MŰVÉSZ SZÍNHÁZ

191 LIPPINCOTT STREET - TELEFON: WA. 1-8263 • TITKÁRI IRODA: 7 GLEN ROAD - TELEFON: WA. 1-6337

1960	ÁLTALÁNOS KÖZKIVANATRAI	OTDOSTORI	UTÓLIARAI
MÁRCIUS 4-án, VASÁRNAP ESTE 7 ÓRÁKOR	CSÁRDÁSKIRÁLYNŐ Zenei vezető: KALMAN IMRE Operett 3 FELVONÁSBAN Rendezte: KERTÉSZ SÁNDOR A RENOVÁLT ELŐADÁS KALYDÓ SZEREPESÍTÉSÉBEN		
MÁRCIUS 24-án, SZOMBAT ESTE 8 ÓRÁKOR	CSAK FELNŐTTEKNEK! MEDDIG FOGSZ SZERETNI?		
MÁRCIUS 26-án, VASÁRNAP ESTE 7 ÓRÁKOR	HALÁSZ VERA BRÓTTYI ERŐMMEL KIVONATOS 3 FELVONÁSOS VIGJÁTEK Rendezte: KERTÉSZ SÁNDOR Szereplők: JANITSÁRY MIKLÓS Rendezte: KERTÉSZ SÁNDOR		
MÁRCIUS 31-én, SZOMBAT ESTE 8 ÓRÁKOR	Gitta ..... MARCSY LIZA András ..... KERTÉSZ SÁNDOR Mia ..... HARGITAY KATALIN György ..... STRAUSS LAJOS Ékezetes ..... LOMBI JENŐ	Iván ..... VESZPRÉMI LÁSZLÓ Teri ..... MÁCSAY EMMI Borcs ..... PALOTAY ISTVÁN A szelbáms JANITSÁRY MIKLÓS	

Az előadások szükséges botanikat az UNITED FURNITURE FACTORIES 501 King St. W. szolgáltatta. Telefon: EN 8-7344

Az eredeti olajfestményeket a KLARAY GALLERY HU.7-1903 kölcsönözte

SZÁMOZOTT HELYEK: Hétfő: \$2.00, \$1.00, péntek: \$1.00

JEGYEK ELŐVETLESEN KAPHATÓK: **Billet Képtár:** 275 Spadina Ave., Telefon: EM 8-1261
Eastern Music: 408 Bloor St. W. Tel: 822-8779
Az előadások megjelenéséig a Színház előadásait, 191 Lippincott Street, Toronto, WA. 1-8263
Vásárolni a Színház előadásait, 7 Glen Road, WA. 1-6337, ahonnan postán is kaphatók a jegyek

FIGYELJEN! A VASÁRNAPI ELŐADÁSOK ESTE 7 ÓRÁKOR, A SZOMBATI ELŐADÁSOK ESTE 8 ÓRÁKOR KEZDŐDNEK

TORONTÓI VIDÁM SZÍNPAD

191 LIPPINCOTT ST. • TELEFON: WA. 1-8263

1960

ÉVADZÁRÓ ELŐADÁSOK
MÁJUS 14-én és MÁJUS 21-én,
SZOMBATON ESTE 8 ÓRAI KEZDÉSEL

KABARÉ OLIMPIÁSZ

Humoros, énekes, zenés, táncos verseny 2 részben, 20 számban

INDULNAK: **Marczy Liza**
Kertész Sándor   **Strauss Lajos**
Mácsay Emmi   **Halász Vera**
Janitsáry Miklós   **Vértés Henrik**
Solymos Péter   **Lombi Jenő**

Viszontlátásra
ÖSSZEL!

Böhszatók • Vigjátékok • Komédiák • Villámtréfák
Párfeljenetek • Ének és zene • Táncszámok • Sok móka!

3 ÓRÁS KACAGÁS! • RENGETEG HUMOR!

Toronto VIDÁM SZINPAD

191 LIPPINCOTT ST. TORONTO, ONT. M5G 1R6 TEL.: WA. 1-8263 Telefon: WA. 1-8263

1960 FEBRUÁR 27-ÉN
MÁRCIUS 5-ÉN SZOMBATON ESTE 8 ÓRAKOR
MÁRCIUS 12-ÉN

EGY CSÓK ÉS MÁS SEMMI

ZENE: VIDÁM SZINPAD FELVÉTELÉN
SZÖVEG: MÁLÁZ IMRE ZENE: BODNARI MIHÁLY
KARHATÁR: NAGYI VERA KÉRDÉS: KERTÉSZ SÁNDOR

Szereplők:

Annie *Marczy Liza*
Dr. Sáfány *Kertész Sándor*
Sándor *Janitsáry Miklós*
Teca *Mácsay Emmi*
Jani *Lombi Jenő*
Dühös nő *Homolya Kriszta*
Kulhanek *Strauss Lajos*
Kulhanekné *Hargittay Katalin*

VIDÁM SZINPAD

191 LIPPINCOTT
TORONTO
Tel.: WA. 1-8263

Hittel, bizalommal kezdjük el új színelőadásunkat. Hiszünk abban, hogy amit csinálunk, az szép, jó és nemes s ezzel sok örömet tudunk szerezni színházba járó kedveseinknek.

ÉVADNYITÓ DÍSZELŐADÁS

1959 október 17-én, szombaton este 8 órakor és

1959 október 24-én, szombaton este 8 órakor

TÜZMADÁR

ISZMÓI HÁROM FELVÉTELÉN, HÉT KÉPES

Író: ZILÁNY LAJOS

Szöveg: KERTÉSZ SÁNDOR

Személyek:

Lovassy	Peletay István
Karola	Hargittay Katalin
Marlet	Mácsay Emmi
Balkányi	Janitsáry Miklós
Tanácsos	Kertész Sándor
Annus	Homolya Kriszta
Hézmester	Strauss Lajos
Rizány	Kertész Kati

Az előadások szükséges bútorokat az UNIVERSAL Bútorház, 471 Bloor St. W., szállította

Szemeszenti helyek! Helyárak: \$1,00, \$1,50, embély \$1,00

JEGYEK
ELŐVÉTELÉN
KAPHATÓK!

MIKLYI KÖNYVTÁR, 100 SPADINA AVE. - 4R KÉP
MAGYAR ÉLŐ SZÍNHÁZTUDOMÁNY, 10 SPADINA AVE. - 4R KÉP
KÖNYVTÁR, 100 SPADINA AVE. - 4R KÉP
16 AZ ELŐADÁS NAPJÁN A MEGHÍVOTTAKÉRAK.

Jön! November 20-án és 21-én **FELLEGI TERI** Amerikai legnépszerűbb színházunkban Jön!

¹ Enyedi Sándor szerint március 1-én. A fenti dátumot azonban hitelesebbnek fogadhatjuk el, hiszen az az anyakönyvi bejegyzés adata.

² Enyedi Sándor: Rivalda nélkül – A határon túli magyar színháztudomány kislexikona, Teleki László Alapítvány, Budapest, 1999.

³ Janitsáry Miklós: Világjáró magyarok, Alexandra Kiadó, 2006.

⁴ Lázár Fruzsina: Egy világjáró magyar Interjú Janitsáry Miklóssal, Magyar Nemzet Online, 2005. június 4.

⁵ Kertész Sándor: Déryné voltam Kanadában, 1981.15. o

⁶ Kertész: 44-45. o.

⁷ Kertész: 32. o.

PETROZSÉNYI NAGYPÁL

Miatyánk, ki vagy a mennyekben...

Volt egyszer egy Kolozs megyei falu. Laktak benne magyarok, románok s itt-ott egy-két cigány. Akadt hely bőven, össze is fértek volna, ha időnként egymásra nem uszítják őket. Hol a mosier (földesúr), hol a pártok vagy maga a kormány manipulált még itt az isten háta mögött is. Ha egy románra mutattak, eltörték a lábát, ha magyarra, a fejét verték be. Kivéve a papnak, akiben mindnyájan csak a lelkipásztort látták.

Teltek az évek. Rendszer rendszert váltott, s a régi világ lassan új köntöst öltött. A falu fellélegzett, különösen a papjuk, amikor egy éjjel bezörgettek hozzá.

– Dokumenti! (Az iratokat!) – rivallt rá egy forradásos képű alak.

– Miért, kik maguk?

– Nem kérdezni! Itt csak én beszél – állította lesbe embereit a férfi, kettőt az ajtóhoz, a többit az ablakokhoz.

– Tiltakozunk! – húzta összebb pongyoláját a pap felesége. – Ha nem mennek el azonnal, sikítani fogok.

– Hárásó! – fogta rá pisztolyát a forradásos képű. – De akkor búcsúzni élet. Na, mi az, miért nem sikít?

– Mire kíváncsiak?

– Ki szeret Gróza? Ki van kommunistas?

– Tessék?

– Dă-i una peste gură ca să priceapă mai bine! (Verd be a száját, hogy jobban megértsen!) – szólta el magát egy bibircsókós férfi.

– Szóval románok – rezzent össze a lelkész. – Persze, gondolhattam volna.

– És ha igen? – dugta zsebre fegyverét a forradásos arcú. – Talán nem tetszik?

– Felőlem! Isten előtt mind egyformák vagyunk.

– Előtte lehet, de előttünk csak venetikonok (jöttmentek) vagytok. Betolakodtatok hozzánk, most meg kiűznétek. Ti, minket,

– pattogott immár magyarul. – Szerencsére mi vagyunk többen, és most szokotéálát (számot) adtok.

– Tehát ezért jöttetek.

– Ezért is, merthogy régen figyelünk ám. Sokat papoltál, de most mi diktálunk.

– Életünk Mindenhatónk kezében van – térdelt le a lelkész. – Ha azt akarja, hogy meghaljak...

– Ne félj, nem ölünk meg – vigyorgott a vezér. – Legalábbis addig, amíg kinyögsz egy imát.

– Miatyánk, ki vagy a mennyekben...

– Továbbá kijelented, hogy ebben az országban mi parancsolunk. Már mint a románok – tette hozzá dölyfösen. – Nektek kuss!

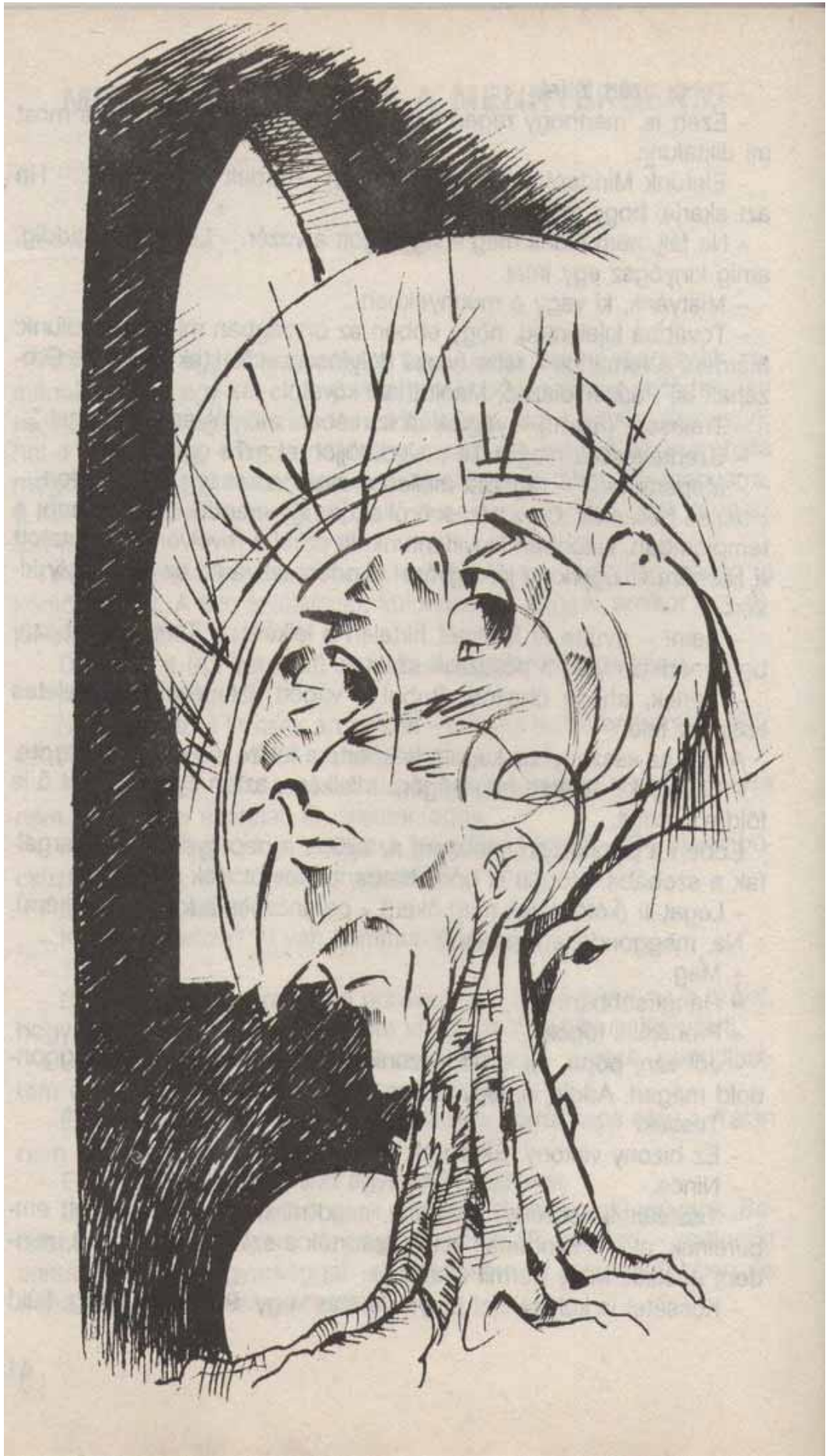
– Trăiască! (Éljen!) – vágta rá kórusban a rejtélyes „vendégek”.

– Szenteltessék meg a Te neved, jöjjön el a Te országod...

– Megértetted? – ragadta mellen a keszeg lelkipásztort a vezér. – Hozzad beszélek. De aztán szóról szóra így mondd. Még holnap, a templomban, különben kinyiffantunk. Itt ezzel a revolverrel – mutatott a zsebére –, úgyhogy jól vigyázz! Minden szavadat ez a pisztoly kíséri.

– Nem! – gyürte le félelmét a lelkipásztor. – Teremtőnk házában imádkozni, nem politizálni szoktak.

– Kérlek, ahogy óhajtod. Bubu! – vágott szemével a tiszteletes asszony felé.

A férfi az asszonyhoz kapott, leteperte a földre, és csókolni kezdte.

– Bitangok! – sietett segítségére a férje, aztán egy pofontól ő is földre perdült.

Ebben a pillanatban felpattant az ajtó, s a pap gyermekei nyargaltak a szobába. Mögöttük bőrkabátos, behemót alak röhögött.

– Legat-ii! (kötözzétek meg őket!) – parancsolta a forradásos képű. – Na, meggondoltad magad?

– Meg.

– Hangosabban!

– Meg. Prédikálni fogok.

– Jól van, pópa, mi is ott leszünk, nehogy még egyszer meggondold magadat. Addig is, légy szíves, add ide a bukszád!

– Tessék!

– Ez bizony vékony. Ékszerek, márka, dollár...?

– Nincs.

– Tiszteletes asszony? Mindegy, majd mi megtaláljuk – intett az embereinek, akik a szobának estek, feltúrták a szekrényt, fiókokat, mindent anélkül, hogy bármit találtak volna.

– Kössétek a kályhához! Ejnye de inas vagy! Puhítsátok meg, fiúk!

– Istentelen emberek, nem félték az Úrtól?

– Rajta!

Félholtra verték, végül abbahagyták, hadd prédikálhasson másnap úgy, ahogy megbeszélték.

A falucska hívei lassan gyülekeztek. Asszonyok, öregek tódultak a templomba, akik a pap prédikációiban kerestek gyógyírt. Csakhogy ezúttal inkább ő szorult erre. Homlokát beverték, háta sajnált. Azért megpróbált egyenesen járni, feltapogatózott a szószékre, és rázendített: Mint szép híves patakra a szarvas kívánczik... Hívei utána jámbor áhítattal. Valamennyi helybeli: ez a jegyző, az Bálint gazda... – vette számba szorongva nyáját. Csupán az utolsó padban ült... Uram, irgalmazz: a forradásos arcú!

– Kedves atyámfiak – rugaszkodott neki, beszélt az alázatról, engedelmességről, majd más témákra siklott.

A hívek lopva összenéztek. Pedig a papjuk most is róluk beszélt, csak valahogy másként, mintha attól félne... Az ám, mitől, merthogy fél, azt a vak is látja.

A lelkész elhallgatott. Mintha megérezte volna a csalódást, értetlenséget, mert elszégyellte magát.

– Nézzétek! – kapta le az ütött-kopott talárt, megmutatta sebeit, és mindent őszintén elmesélt. Még azt is, ki ül ott az utolsó sorban.

A gyülekezet egyszerre fordult hátra, de ott már senkit sem láttak.

– Bocsáss meg, Atyám, hogy kételkedtem benned – horgasztotta le fejét a lelkipásztor. – Kérlek, óvj meg ezután is engem, meg mindenkit, aki segítségre szorul! Adj erőt, önts hitet belénk, hogy soha többé ne féljünk, amiért kicsik, elesettek és magyarok vagyunk. Miatyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a Te neved, jöjjön el a Te országod...

Hogy mikor, kinek és mennyire jött el, bizonyítja az 1990-es marosvásárhelyi pogrom. De akkor már más pap, más szavakkal könyörgött értünk. És az előbbi, akit olyan kegyetlenül elverték, aztán kiraboltak? Még ugyanaznap váratlanul elhunyt.

Állítólag felakasztotta magát.

(Az illusztráció Dunszt István munkája. A Szerk.)

Záhorszki Mónica grafikája (Girasek Károly felvétele)

KŐ-SZABÓ IMRE

Ökölcsapás

Hajnali három óra volt, amikor hirtelen álmoság fogta el mindkét fiút. A füst és a zaj kibírhatatlan volt a sörkerti diszkóban. Ott ültek a belső helyiségben, a nagyteremben, ahol a DJ keverte a zenét.

- Menjünk haza! – mondta Vágó Géza az idősebb, aki világosszürke hajával kivirított a többiek közül.

- Csak egyet forgok még jó komám – marasztalta Ibári Lajos, aki ellentéte volt Vágónak, mert fekete zselézett hajával úgy nézett ki, mint egy filmszínész. Nemrég múltak mindketten húsz évesek. – Csak egyet, azzal a barnával!

- Na, nem bánom! – legyintett a szőke, álmos tekintettel.

- Aztán megyünk. Slussz! – mondta Ibári, és nagyot csuklott. Elbotorkált táncolni, Vágó magába roskadva ült. Nem volt valami rózsás a kedve. Elég sok sört ittak az éjjel. Elszívtak egy olyan bódítónak mondott cigit is. Neki nem esett jól, legalábbis émelygett a gyomra tőle. Meg is fogadta, többé nem kell ez neki, de erről nem szólt Ibárinak. Fáradtnak érezte magát, álmoság gyötörte. Vera nem jött le táncolni, pedig megígérte. Fenemód oda volt ezért a lányért, az csak játszott vele, bosszantotta Vágót. – Egyszer elkaplak, de akkor nem menekülsz! – mondta mindig a lánynak, az pedig csak nevetett rajta.

Ibári visszajött, megállt az asztalnál.

- Mehetünk! – mondta határozottan és nem várta meg Vágó válaszát, indult a kijárához. Vágó az utcán érte utol. Már virradt, a keleti égbolton érdekes vöröses fény úszott. A levegő hűvös volt. Az állomás előtti villamosmegállóban négy ember várakozott. Az ABC-nél kenyeres rekeszeket raktak le. Az üresek, melyeket a sofőr visszadobált a kocsiba, tompa puffanásokkal landoltak.

- Gyere Lajoskám! – mondta Vágó.

- Megyek, megyek –magyarázta elcsukló hangon Ibári.

- Csak lassan! – és megfogta a karját.

- A nagy hasamtól nem is tudok gyorsabban.

- Majd engedünk ki belőle! – vigasztalta Ibárit.

Elindultak a Sallai utca felé. Összekapaszkodva nehéz volt a járás, ha elengedték egymást, akkor Ibári mindig lemaradt.

- Na, mi van? Nem akarsz hazajönni? – kérdezte Vágó.

- Sietek! – válaszolta és bal kezével a kerítésnek támaszkodott. Vágó megfogta Ibári derekát, karját áttette a vállán és így indultak tovább. Nehéznek érezte elernyedtestét. – Teleszívja magát, mint a szivacs! Nem elég neki semmi sem! Aztán még a barátja támogassa haza! – zsörtölődött félhangosan Vágó.

- Én mondtam, hogy minek jövünk?

- Hívtalak? – kérdezte Vágó.

- Persze, majdnem könnyörögtél. Azért a lányért esz a fene! Én tudom! – mondta Ibári és megállt egy pillanatra. – Így van? – kérdezte élesen és réveteg szemmel nézett Vágó Gézára.

- Jár a szád, de nem tudod, mit beszélsz! – mondta Vágó.

- Mond azt, hogy hazudok!

- Nem vitatkozom veled! Gyere, menjünk! – és újból átfogta a derekát és húzta előre.

- Vitatkozni akarok! – mondta Ibári és megfeszítette a lábát, belekapaszkodott a kerítésbe.

- Felesleges. Tudod, azért pofázol – mondta Vágó és egy lépés után szembe fordult Ibárral. – mert még sohasem volt egy tisztességes nő! Láttá, amint Ibári összehúzta a szemét. – Mindig csak olyan cafatokkal raktad össze magad – folytatta – akinek csak füttyenteni kellett. A tarifát pedig kifizetted egy sörbe.

- Nem járna a szám – válaszolta vissza Ibári. – Azt hiszed, a te kis libuskád olyan tisztességes? Vágó hallgatott. – Azt csak hiszed! – mondta Ibári és egy kicsit megbicsaklott a lába. – Azért, mert most betartja a három lépést? Aztán majd tojik a fejre úgy, mint most! – intett a kezével, hogy nyomatékot adjon mondandójának. Vágó csak állt vele szemben. Nem szólt egy szót sem. – Olyan lesz, mint az anyád! – tette hozzá, egy kis szünet után.

- Anyámat ne bánts! – nyomta meg a mondatot Vágó. Hangjából kiéreződött gyülemelő indulata. – Te nagyképű autószerelő! – kezdte tagoltan Vágó. – Sztétverem azt a tisztességtelen pofádat! Te lármázol most itt nekem? A semmiből vakaródtál ki! Arra vágsz fel, hogy annak a maszeknak a műhelyében dolgozol? Beleszagoltok egy tragacsba, és tíz rongyra levágjátok az ipsét. Aztán játszod itt az eszed?

- De nagy pofád lett! – vágott vissza Ibári. – Te selyemgyerek, vagy „úri” fajzat? – gúnyolódott. – Beszélsz itt az erkölcsről, inkább anyádat tanítanád tisztességre! – mondta.

Vágó megragadta Ibári zakóját és teljes erővel arcul ütötte. Úgy csattant azon a vastag képén a pofon, mint egy eldurantott papírzacskó. – Mondtam, anyámat hagyd! – nagyon keményen hangzott Vágó hangja, de úgy látszik Ibárit ez nem zavarta. Elengedte a kerítést és kiszakította magát Vágó szorításából. Így hátrább került legalább három méterrel. Tántorgott egy kicsit, egyensúlyozta magát, aztán mégis megállt a lábán.

- Oda vagy vele! Azt hiszed, nem láttam mit tett az öreg Csomor bácsival, ott a sufnyiban tavaly ősszel? – mondta kérdően, de ebben a pillanatban Vágó ököllel belevágott a képébe. Ibári orrából kiserkent a vér, végigfutott a szája körül és az álláról rácsöppent fehér ingére. – Kamatyoltak! – folytatta, mintha nem történt volna semmi.

Vágó újból lesújtott. A szeme alatt találta el Ibárit, aki egy kicsit megingott, de nem védekezett. – Az öreg úgy szuszogott – folytatta és újabb ütés érte az arcát. Vágó ezt már teljes erőből adta. Pontosan megnézte hová üt. Csattanáskor érezte Ibári meleg, vérző orrát. – mint egy kis gőzmozdony! – fejezte be, de akkor Vágó újabb ökölcsapásai ültek az arcán, állán. Egy eltalálta a gyomrát. Ibári megrogyott és lassan fél térdre ereszkedett.

Az úttesten egy középkorú férfi jött biciklivel. Piros parolinos vasutas volt, kormányra akasztott táskával. Vágóék előtt lefékezett. A kerékpárt az úttestre fektette és feljött a járdára. – Hagyja abba! Nem látja, hogy vérzik? – kiáltott Vágóra.

- Maga ne szóljon bele! – válaszolta a fiú.

- Idefigyelj fiacskám! - kezdte a vasutas.

- Ne tegezzen, és pofa be! – mondta Vágó és most már szembe fordult a férfival.

A vasutas hirtelen megtorpant. Méregette a két fiatalembert. Ibári lassan feltápáskodott és a vasutas mellé állt. Hirtelen úgy tűnt, helyreállnak az erőviszonyok. Ketten a vasutassal a támadó Vágó ellen, de Ibári megfogta a vasutas karját és lassan, tagoltan mondta: - Menjen a fenébe! Nem hívta magát senki! Ez a kettőnk dolga! – és meglökte az úttesten heverő kerékpárja felé. A vasutas felkapta a biciklit, futva tolt egy darabig, aztán ráugrott és minden erejéből hajtani kezdte.

- Pizkos huligánok! – kiabálta vissza.

Nézték a távolodó vasutast. Aztán amikor szembe fordultak egymással Ibári kezdett nevetni először. Érezte ezt a fura helyzetet, meg nevésséges volt számára a vasutas, ahogy nagy igyekezetében, teljes erővel nyomta a pedált. Vágó döbbenet nézte. Nem tudta elképzelni, mi történhetett ezzel a sráccal? Ibárit egyre jobban rázta a nevetés, amely lassan átragadt Vágóra is. Egymásba kapaszkodtak és nevettek. Talán ezen az együtt töltött nyomorult estén, esetleg ezen a vérral díszített, bűzös reggelen. Nevettek felszabadultan, de ugyanakkor keserves örömmel. Vágó szeméből még a könny is kifutott.

BARNA KRISZTINA

Pislog, mint a rimóci nyúl...

Az Északi-középhegységben, Palócföld szívében fekszik egy kis falu, aminek a neve: Rimóc.

Már a Honfoglalás idejében is lakott település volt, hegyekkel körülvéve. A kis medencét a Körtvélyes-patak szeli ketté, ami már évszázadok óta biztosította az emberek vízszükségleteit, kristálytiszta vize által.

A kezdetben csekély számú lakosság egyre növekedett a falu biztonságos fekvése, és a jó termőföldeknek köszönhetően.

Pár száz éve történetelt egy farkasordító, hideg télen az az esemény, amelyre az emberek a mai napig is emlékeznek. Ezen a télen annyi hó hullott, hogy már a kis házak tornácáig ért. Ekkor az emberek utakat kezdtek lapátolni a nagy hóban, hogy el tudják végezni mindennapi dolgaikat. Már azt hitték, ettől rosszabb nem jöhet, de a hó egyre csak hullott szakadatlan, és kezdte elérni a zsúpfedeleles házak tetejét, amiket folyamatosan takarítani kellett, nehogy beszakadjanak.

Amikor aztán a hóesés elállt, olyan hideg lett, hogy az már szinte csontig hatolt. Emberre és állatra egyaránt sanyarú idő köszöntött. Az erdei vadak sem találtak élelmet, ezért bemerészkedtek a házakhoz, és kezdték megdézsmálni a nyáron nagy gonddal összegyűjtött takarmányt a szérűkről.

A családoknak fogyni kezdett a napi betevő falatjuk, csakúgy, mint a tűzifájuk, de az erdőbe nem tudtak, és nem is mertek kimenni a hatalmas hó miatt.

Az egyik derült, hideg éjjelen, mikor csak a Hold és a csillagok fénye ragyogta be a fehér tájat, az állatok ismét a falu felé vették útjukat.

Egy nagy, barna mezei nyúl elemózsiát remélve, az egyik házikó tetejére ugrott a nagy hókupacról. Hirtelen a nyuszika alatt a már elázott zsúptető beszakadt, és pár pillanat múlva a padláson találta magát. Itt sem lelt egyebet, csak a füstlyukat. Bele is mászott az istenadta, s hamarosan egy tompa puffanással megérkezett a kemencébe, amelyben – szerencséjére – a tűz már kialudt. De azért még langyosak voltak a falai, így a jó időben ő sem békétlenkedett, s nemsokára el is nyomta az álmot.

Reggel, az első kakaskukorékolással egyszerre ébredt a gazdasszony is. Elimádkozott egy rövid kis zsolozsmát, majd felkelt az ágyból, és a kemencéhez sietett begyűjtani, hogy mire a gyermekek ébrednek, legalább sült krumpli legyen az asztalon.

De mekkora meglepetés érte, mikor kinyitotta annak ajtaját, s belülről két ijedt, pislákoló szempár meredt rá! Az asszony felsikoltott ijedtében, majd a férjéhez szaladt, aki még mindig az ágyban feküdt, s csak felesége kiabálására riadt fel.

- Keljen föl kend, Jano! – mondta az asszony – Mer' valaki van a kemencébe'.

- Hát hogyne lenne, Örzse. – bólogatott az ember, de azért ő is bekukkantott a sötétbe. A nyúl még akkor is csak pislogott a világosság felé.

- A kutyafáját! – vakarta meg a férj a fejét – Osz't' tényleg van benn valami... .

Ő már nem mert senkinek szólni - nehogy még gyávának tartsák -, hanem óvatosan benyúlt, és fülénél fogva előhúzta a rémült nyulat.

Bár nem tudták, honnét került oda, de nagyon örültek neki, s jó ebédet készítettek belőle.

A kis faluban és környékén hamar híre ment az égből pottyant nyúlnak, s azóta szokássá vált, hogy megkérdezik a rimóciakat: „Pislog-e még a rimóci nyúl?”

Pár éve erre a szájhagyományra alapozva a községtábla alá került egy répát tartó nyúl. Aki nem hiszi, jöjjön el és nézze meg.

Etelka

Hol volt, hol nem volt, az Óperenciás tengeren innen és túl, élt egyszer egy ifjú lovag, aki egy nagy erdővel borított hegyen épült várban élt. Alattvalói szerették, mert mindig igazságos volt hozzájuk. Hullámos barna haja válláig ért, s okos, zöld szemei macskamódra villogtak. Ennek a loagnak erősen megtetszett a szomszéd városban élő grófkisasszony, Etelka. A leánynak is tetszett a lovag, ezért ki is tűzték az eljegyzést.

Ám arra senki sem számított, hogy a lovag erdejében titokban rablók élnek, s ezek vezére is szemet vetett Etelkára, s feltette magában, hogy megszerzi a lányt.

Eközben Etelka apjával, és kíséretével a lovag vára felé közeledett. De túl sok volt a teher, amit magukkal vittek, ezért az erdő előtt elterülő, selyemfűvel borított tisztáson megálltak kifújni magukat. A tisztást egy kristályvizű folyócska szelte ketté, melynek partján, az árnyas fák alatt vándorcigányok pihentek.

Etelka csodálattal nézte a várral szembeni dombra épült falvacskát. Ám hirtelen furcsa zajra lett figyelmes. Megfordult, és halálra ijedt: apját megkötözve pillantotta meg egy csapat martalóc között, s a kíséret többi tagját is. Az útonállók feléje közeledtek. Etelka futásnak eredt a lovagvár felé, ám ott is útját állták. Nem tudta, mitévő legyen. De hirtelen valaki rákiáltott:

- Ugorj a folyóba!

Az egyik fiatal cigányasszony volt.

Etelka nekifutott a víznek, és beleugrott. Mivel nem bukkant fel, a haramiák a fogvaejtett kísérettel búvóhelyükre siettek. Mikor elmúlt a veszély, Etelka a nádas közül előmászott. Zöld bársony ruhája csurom víz volt, és szőke hajfonata is szétázott.

A cigányasszony odafutott hozzá, s egy nagy, rojtos kendőt terített rá.

- Gyere széplány, maj' mi segítünk néked. – mondta.

Aadtak Etelkának hosszú, fodros szoknyát ingvállal és mellénnyel, s nagyrojtos kendőt. A haját diólével barnára festették, s valami csudairrel bekenték a bőrét, hogy emberi lélek nem tudta volna megmondani, cigány-e, vagy sem. De a szemével nem tudtak mit kezdeni. Az most is égkeken tündökölt.

- Na mosmá' testvérünk vagy, aranyos. Menj a faluba, hátha adnak valami munkát. De ha bárki megszólít, rá ne merj nézni, mer' akkor jaj néked!

- Köszönöm. – mondta Etelka – De kérek, menj el a lovaghoz, és mondd el neki, mi történt. Ő majd segít. Azért menj te, mert biztos vagyok benne, hogy figyelik a rablók az odavezető utat.

- Megyek aranyoskám. – mondta a cigányasszony, s batyujával az erdő felé igyekezett, míg Etelka a falu felé vette az irányt.

Hej, de nem lettem volna a rablók helyében, mikor a búvóhelyükre értek!

- Hol van Etelka?! – kérdezte a haramiavezér.

- A folyóba ugrott és beléfűlt. – mondták a többiek.

Erre akkora haddelhadd lett, hogy az útonállók két napig nem mertek vezérük elé kerülni. Mert a rablóvezér tudta, hogy Etelka nem fulladt meg. Hallott ő már a lány okosságáról eleget. El is határozta, hogy álöltözetbe bújlik, és maga keresi meg Etelkát.

A lány eközben a faluba ért. Próbált munkát találni, de mindenki elutasította. Volt a faluban egy idős házaspár, s mikor a leány hozzájuk is bekopogott, azt mondta az öreganyó:

- Mi sem tudunk munkát adni neked, hanem adok egy jó tanácsot. Az erdőben lakik egy javasasszony. Ő az én dédnagyanyám. Próbálj nála szerencsét, hátha ő tud adni neked munkát.

A lány megköszönte a segítséget, s indult volna, de az öregasszony megállította:

- Várj csak lányom! Majd Juliskám mutatja neked az utat, nehogy eltévedj.

Azzal bement a házba.

- Hé, Juli! Menjél, mutasd a lánynak az utat! De aztán vacsorára itthon légy!

Amint ezt kimondta, az ajtóban megjelent egy háromszínű macska. Etelkára nézett; az madzagból pórázt készített neki, nehogy szem elől tévessze, majd lassan megindultak az erdő felé.

De a bandavezér is megindult a falu felé. Hát amint mennek lefelé a hegyről, meglát az úton egy batyut cipelő cigányasszonyt, aki a vár felé tart.

- Állj csak meg! – rivallt rá a haramiavezér – Hová mész?
- Jaj lelkem, há' a várba megyek. Ottan a szógálóknak drágábban el tudom adni a pútyerkámat. Tudja é?
- Akkor takarodj! – mordult rá az útonállók vezetője.

A cigányasszonynak sem kellett kétszer mondani: úgy megiramodott, hogy még a nyúl is megirigyelhetné!

Jó idő múlva a rablóvezér ismét találkozott egy fiatal cigányasszonnyal de ez nem az úton ment, hanem a bozótosban. Kezében madzag lógott, s ihol a végén tarka macska ment. Erre is rákiáltott:

- Állj meg! Hová mész?
- Hát édesem a várba. – felelte becsukott szemekkel a cigányasszony.
- De az út nem arra van! – hökkent meg a haramiavezér.
- Jaj lelkem, hát jó hogy szól! Pedig mondtam az én Julisomnak, hogy a vár felé vigyen!
- Miért a macska mutatja az utat?
- Há' mer' vak vónék én már vagy öt esztendeje.
- És mit csinálna a várban?
- Eladom a Julist, mer' úgy hírlík, hogy a lovag szereti a macskaperkeltet rozmaringos majoránnával. Tudja é?
- Hát akkor menjen! – mondta a rablóvezér, s tovahaladt, miközben ezt mormogta: Ennyi cigányt egy rakáson...!

Akkor a cigányasszony kinyitotta égszínkéek szemét, s a rabló után nézett. Mert ugye mondanom sem kell, hogy a fiatal cigányasszony Etelka volt.

- Jól van Julis, vezess gyorsan! – mondta a macskának.

Az, mintha értette volna, megszaporázta lépteit, hogy minél előbb biztonságban tudhassák magukat.

Nemsokára a lovagnak jelentette a kapuőr, hogy egy cigányasszony akar vele beszélni.

- Engedd be! – mondta a lovag.

A cigányasszony rögtön térdreborult a földön a lovag előtt.

- Jaj vitéz uram! Elfogták a jegyese apját meg a kíséretet.
- És Etelka? – ugrott fel a lovag a székről.
- Cigányt csináltunk belőle, oszt' békültük a faluba.
- Kik fogták el a kíséretet?
- Az útonállók. Bevitték őket az erdőbe.
- Köszönöm. Szolgálatodért jutalom jár.

A cigányasszony hálálkodott, a lovag pedig felnyergelte ébenfekete lovát, és már vágatott is a falu felé. Katonáinak megparancsolta, hogy keressék meg a rablók rejtekét.

Etelka Juliskával végre elérte az öregasszony kunyhóját. A macska elnyávogta magát, s halljatok csudát! Az ajtó magától kitérült előttük.

- Na Julis, kit hoztál? – hallatszott bentről egy hang.

Etelka a macska után belépett a házikóba. A tűzhely mellett egy vénséges vén öreganyó üldögélt. Miután végignézett Etelkán, megkérdezte:

- Hát te lányom miért jársz itt, ahol még az egér sem?

Ekkor Etelka elmesélte a történetet. Az anyóka végighallgatta, majd azt mondta:

- Nálam maradhatsz egy feltétellel: segítesz nekem mindenben, amire megkérlek.

Etelka elfogadta, s Julis hazasietett, hiszen közeledett a vacsoraidő.

Ezzel egy időben a rablóvezér végigjárta a falut, de az öregeket nem találta otthon. Csak Julis ücsörgött a sutban két öreg társával: egy fekete macskával, s egy szürke kandúrral.

Mivel a haramiavezér így póruljárt, búvóhelyük felé vette az irányt. De mikor megérkezett, a raboknak és embereinek is már csak hült helyét találta. Mert, hogy szómat ne feledjem, míg ő a faluban kutatott, addig a katonák kiszabadították a foglyokat, az útonállókat pedig vasra verték, és mindenkit a várba vittek.

A lovag is a faluban kérdezősködött, de neki sem tudtak mást mondani, csak hogy látták a cigánylányt, de merre ment? Senki nem tudta.

Telt-múlt az idő. A lovag és a haramiavezér mindent tűvé tettek Etelkáért, de sehol sem akadtak a nyomára. A lány pedig ez idő alatt csodálatos gyorsasággal jegyzett meg mindent, amit az öreganyó a fűvekről és gyógyításról tanított neki. Ahogy múlt az idő, a rablóvezérnek szöget ütött a fejébe a macskás cigányasszony.

Mert azt a macskát látta utána a falubeli házban. Akkor pedig a macska vagy elszökött, vagy a cigányasszony hazudott. Ha cigányasszony volt... És vak. De hiszen Etelkának világoskék szeme van! Azt csak akkor nem látják, ha csukva van, márpedig a cigányasszonynak csukva volt. Hej, de mérges lett, mikor rájött, milyen csúful becsapta őt Etelka! Másnap rögtön elment oda, ahol találkozott volt a lánnyal, hátha rájön, merre mehetett.

De a lovag sem tétlenkedett. Addig-addig járt a faluba, míg megsajnálta őt az öregasszony, s elmondta neki, merre van Etelka. Egyéb sem kellett! Vágtatott a lovag a szélnél sebesebben, még a gondolatnál is sebesebben.

Hanem egyszerre szembetalálkozott a bandavezérrel. Egy szempillantás alatt egymás mellett teremtek, s kardjaikat előhúzza egymásnak estek. Vége lett nyomban az erdő csendjének, ahogy a két fél összezsapott. Hánytak a kardok akkora szikrákat, hogy tűzrakáshoz is elég lett volna.

Ahogy múltak az órák, a két fél egyre fáradtabb lett.

- Álljunk meg! – mondta a lovag – Legyen a következő csapás az utolsó.

- Jól van. – egyezett bele a bandavezér.

Nekikészültek, és egymásnak rohantak. A lovag levágta a haramiavezér fejét, de az is megsebesítette őt. Mikor a lovag magához tért, már éjszaka volt. Ekkor a távolban valami pislákoló fényt látott meg. Bár a vállá nagyon sajgott, mégis megindult a világosság felé.

Mikor odaért, egy kis kunyhót pillantott meg. Benyitott. Egy öregasszonyt s egy cigánylányt talált odabenn. Elmondta mi történt, miközben a cigánylány macskagyökérből és kutyabenge vakarékból gyorsan gyógyírt kotyvasztott, és a lovag sebére tette.

A leány villogó kék szemével a lovagra nézett.

- Cigánylány kék szemmel? – csodálkozott a lovag – De akkor te Etelka vagy! – kiáltott fel örömeiben.

Az anyóka ekkor lemosta a lányról a barnaságot, s ott állt szőke hajával, kék szemeivel, fehér bőrével, teljes valójában a lovag előtt Etelka.

Akkor aztán megölelték, megcsókolták egymást.

- Te az enyém, én a tied, ásó, kapa, s a nagyharang válasszon el minket egymástól! – mondták.

Másnap visszamentek a várba, ahol nyomban megtartották az esküvőt. Ott volt az öreg házaspár is, s a cigányok húzták a csúrdöngölöst. Még az utolsó cigánygyerek is Julisnak fogta az egeret, aki annyit ehetett, amennyi beléért. Az öreganyó pedig a vár javasasszonya lett.

Még ma is boldogan élnek, ha meg nem haltak.

CSÁKY KÁROLY

PERESZLÉNY SZAKRÁLIS EMLÉKEI

A falu múltjáról

Pereszlény régi Hont megyei település, ma közigazgatásilag *Ipolysághoz* tartozik. A folyó bal partján települt, mely itt kivételesen nem képez országhatárt. Területén szarmata eredetű urnákat, kőfejszéket találtak egykor. Először *1156-ban* szerepelt a falu neve *Prilscan* alakban (Györffy, 1987:234), 1245-ben pedig *Perezlenként* bukkant fel. *Plébániájáról* azt olvassuk, hogy az már *1397-ben* létezett, ám lakói 1550 körül protestánsok lettek. (Diós, 2005:834) Gyerk filiája aztán *1787-ben* újra önállósult. Sajnos, időközben ez is megszűnt. Manga János folklórkutató szülőfaluja, a hajdani jó gazdközség is a sokat szenvedett települések egyike. Az első világháborúban 25 férfi veszett oda, a második után pedig 52 családot toloncoltak ki Magyarországra.

Az egyházközség és templomainak rövid története

Hogy mikor vált Pereszlény egyházközséggé, s mikor épült első temploma, pontosan nem tudjuk. Bakács István említi, hogy a falut „*Egyháznak nevezik már 1386-ban, s minthogy sohasem volt egyházi birtok, jelzője templomra utal. A tizedjegyzékben szereplő ecclesia Sanctae Crucist vele azonosította már Ortway is, hisz templomának patrociniuma ma is Szent Kereszt felmagasztalása*“. (1943:1) Ugyancsak Bakács közli néhány évtizeddel később a további pereszlényi adatokat, melyek szerint a falut egyházhelyként említették *1478-ban* és *1483-ban* is, amikor papja *Matheus pleb. de P.*, illetve *Paulus pleb. de P.* volt. (1971:172-173) Az 1332-es tizedjegyzékben tehát nem szerepelt konkrétan a helység, csak az azonosítatlan plébánikából (Szent Kereszt) következtethetünk rá.

A népi emlékezet szerint egykor *kolostor* is volt a falu határában, amely aztán elsüllyedt, s helyén egy tó maradt. Az 1860-as években egy huszonnégy négysoros versszakból álló nyomtatott mondát is terjesztettek, amely a *Jóvíz-tóba* süllyedt templom és harangok történetét adta elő. (Csáky, 2000: 244-245)

A pereszlényi régi templomról s annak harangjairól *Hőke Lajos* Hont megyei levéltáros is írt 1866-ban, megemlítve, hogy az itteni *harang*, mely *1509-ből* való, a legrégebb a környéken: „*egyszer meg is fordították, mert három száz év alatt az első két oldalát ugyan kiverte az ütő. Öreg emberek emlegetik, hogy valahányszor jött a török, mindig a jó vizű tóba rejtették a harangot őseink*“. (Magyar Sion, 1866)

A régi templom feltételezhetően a török veszedelem idején pusztult el. Az *Esztergomi Főegyházmegye* című kiadványban olvasuk, hogy Pereszlény „*temploma 1695-ben épült, majd 1769-ben a Koháry család adományából restaurálták. 1787-ben-ben a Vallásalap építtetett új templomot*“. (Hegedüs-Tóth, 2000:179)

Találunk adatokat a hajdani pereszlényi templomokról *Fábián János* egyháztörténész munkáiban is, aki megemlíti többek közt, hogy „*A községnek volt ugyan temploma in honorem Ssmae Trinitis, mely 1769-ben megújított; de oly kisszerű és roskatag, hogy 1803-ban a vallás-alap szükségesnek látta azt lebontani s helyébe újat, a mostanit építtetni*“. Ennek építését 1811-ben kezdték meg, de csak 1820-ra fejezték be. Az 1813-as főesperesi visitatio szerint az istentiszteleteket addig egy *fakápolnában* tartották.

A mai római katolikus templomról

Néhány forrás egybehangzóan állítja, hogy Pereszlény mai temploma a XIX. elején épült, ám vannak kiadványok, melyek egy XVIII. század végi (1787) építkezésről beszélnek. Ilyen például a Pozsony-nagyszombati egyházmegye *Schematismusa* (Trnava, 1995:102), vagy a már említett esztergomi kiadvány (2000:139). A *Magyar Katolikus Lexikon* többek közt ezt írja: Pereszlény „*mai Szent Kereszt felmagasztalása templomát 1820 körül építették*“. (Diós, 2005:834) Pontos adatokat közölt az itteni egyházközségről s a templomról a már ugyancsak említett *Fábián János* is a *Magyar Sionban*. Írásából világosan kitűnik, hogy *1787* a plébánia újraalapításának a dátuma, a templom építését pedig 1820-ra fejezték be. S amint a továbbiakban olvassuk:

„Az új templom készen volt ugyan már, de padjai, szószéke, oltárképe, orgonája sehol... egész 1840-ig. “Az építkezések során nagy érdeme volt a Vallásalapon kívül *Csejtei József* kerületi alesperesnek és *Kubis József* plébánosnak, akik saját pénzükből is segítették a munkálatokat. A hívek adományából készült el a templom zsidelyezése, valamint ezen szerezték be az orgonát, amely 1861-ig szolgált. „*Ekkor új, hat változatu orgonára szerződtek a hívek*“. *Agárdi János* csillárt, *Sebo Mária* misemondó ruhát vásárolt; *Bujnák Éva* új keresztikutat, *Csomó István Föltámadási szobrot*, *Agárdi Erzsébet* a *Szeplőtelen Szűz szobrocskáját* csináltatta. (1867:841) Az oltárszekrényben elhelyezett *áldoztató kehely* régebbi alkotás, még az öregtemplomból kerülhetett ide, ezzel a felirattal: „*Andreas Túri cura. Feri hoc Ciborium pre Eccla Pereszlényensi, 1771*“. A még régebbi *szentségtartón* pedig ez olvasható: „*Ezen monstranciát csináltatta Túri János több atyafiakkal pereszlíni Templomra anno 1736*“. Fábíán írásából az is kederül, hogy a *plébánia Vichor Tádé József* plébános ideje alatt épült 1804-ben. Ő „*Remete sz. Pál szerzetének egyik tagja volt a lefánti zárdából*“. (1867:842)

A Szlovákia műemlékeit nyilvántartó kiadványban is azt írják, hogy a falu *klasszicista* stílusú, észak-déli tájolású temploma 1810-1820 közt épült régebbi alapokon a Szent Kereszt felmagasztalásának tiszteletére. (Harminc, 1968:537) Az *egyhajós* templom *szentélye* egyenes záródású, *tornya* a homlokzatból emelkedik ki, csúcsívben végződő sisakkal, alatta félköríves hangvető nyílásokkal. A bejárati ajtó téglalap alakú, felette egy háromszögdíszsel, illetve félkörív-ablakkal. A kórus feljárója a nyugati falrészből nyílik, felette ablakkal. A *hajó poroszboltozatos* két-két félkörív-ablakkal, amit a falból kiemelkedő pillérek osztanak meg. A kórus alatt helyezték el azt az *emléktáblát*, melyen az első világháborúban elesett 25 pereszlényi férfi neve olvasható. Ettől balra látható a kis *Lourdes-i barlang* benne a fehér ruhás Máriával, kinek feje körül csillagos glória, derekán kék öv, kezében rózsafüzér van, előtte térdel a kis Bernadett, s néhány fehér márvány *hálatáblát* is elhelyeztek itt. A *Kórus* alatt, amit két oszlop tart, egy-egy kő *szenteltvíztartó* kapott helyet. A hajó nyugati falán áll *Szent Teréz szobra* a szokásos rekvizitumokkal s az ismert ábrázolásban. Ugyanitt, a második falbemélyedésben *Szent József szobrát* láthatjuk. József kék ruhában, barna palástban van; jobb kezében fehér liliumot tart, balján pedig a Kisjézust, akinek kezében kereszt van. Ezekkel szemben, a keleti falon a *Szeplőtelen Szűz* és *Szent Antal szobra* áll. A *Szeplőtelen Szűz- szobor* nem azonos a fentebb említett *Mária-szobrocskával*. Ezt 1846-ban csináltatta *Túri György és Szarka Mária*, s eredetileg a falu főutcáján állt, de a lopások elől ide menekítették. A szobrot nemrég a Stefanec-házaspár restaurálta. (Mokso Gyula, 1950) Máriát fehér ingben, kék palástban látjuk, feje körül rózsákkal, kezében rózsafüzérrel. Egy kék földgömbön áll, s egy kígyó fejére tapos, aki előtt ott az alma. *Szent Antal* barna szerzetesi ruhában látható, derekán fehér kordával, jobb kezében rózsafüzérrel. Balján egy szent könyvön áll a fehér ruhás gyermek Jézus, aki kezével Antal ajkát fogja. A diadalív alatt, a keleti falnál áll a *Fájdalmas mellékoltár* a *Pietával*. Karácsonykor ezen az oltáron kap helyet a *Battlehem*. A diadalív másik felén a *Madonna-szobor* látható. Mária kék palástban van, fején koronával, bal kezében lilommal, jobbán a fehér ruhás Kisjézussal. Itt áll a *Jézus keresztelését* ábrázoló szoborcsoport, illetve a régi *keresztelőkút*. Ez XVI. századi *reneszánsz* munka, kőből készült, akantuszlevelekkel díszített műalkotás. A medence rézből van. Valószínűleg az első templomból származik. A *freskókat* *J. Drapka* festőművész készítette: a *Gyümölcstöltő Boldogasszonyt* (az angyal megjelenése Máriának), a *betlehemi barlangot* s az *Utolsó vacsorát* ábrázolják. A XIX. századi *empír szószéket* néhány évtizede eltávolították a templomból. Nincs itt a két *rokoko fa gyertyatartó* sem a XVIII. századból. Néhány éve betörés történt Pereszlényben, s további értékes tárgyak tűntek el: köztük a *főoltár két nagy fa angyalszobra*, a *Prágai Kisjézus szobra*, a *Szentlelket* ábrázoló galamb, *Mária Magdolna szobra*. Egykor több régi faszobra is volt még a templomnak. (Mokso Gyula)

A templom *oltárképe* szignó nélküli nagyméretű, sötétebb tónusú olajfestmény. Az 1840-es évek tájékán készült. A képen a *Szent Kereszt* látható. Mögötte feltételezhetően *Makáriosz* jeruzsálemi püspök áll, aki a három kereszt közül segített felismerni, melyik volt a Krisztusé. Tőle balra egy férfi látható, amint a keresztet megcsókolja. Kezében császári korona van. Feltételezhető, hogy ő *Nagy Konstantin*, a mögötte lévő nő (matróna ruhában?) pedig *Szent Ilona*. Az előtérben egy Krisztus-zászlót tartó római katona áll. A festményről említést téve Fábíán János megjegyzi, hogy a „*Mostani oltárkép a szent kereszt feltalálását ábrázolja; régen a Szentháromság tiszteletére volt a templom szentelve, mert az oltár ereklyetartóján e szavak olvashatók: >Pro ara Ssmae Trinitis pro Eccla Pereszlényensi. A.o.1742. <*“ (1867:841) A *főoltáron* ma két szép térdeplő *angyalszobor* s a *Hétfájdalmú Szűzanya* XVIII. századi barokk faszobra áll, előttük pedig egy korpuszos fakereszt. A szentély falán látható még kék palástban a koronás *Madonna* a fehér ruhás Kisjézussal, illetve egy szép *Jézus Szíve-szobor*. A *sekrestyében* van a *Csomó István* ajándékozta XIX. századi *Feltámadt Krisztus-szobor*, egy másik *Jézus Szíve-szobor*, továbbá egy korpuszos *körmeneti és temetési kereszt*. Megvan még itt a volt szószékre nyíló ajtó is.

Pereszlény szabadtéri szakrális kismelékai

Hogy Pereszlény egykor módos falu volt, településszerkezete is bizonyítja. A falu széles főutcáját tágas porták szegélyezték. Az itteni tehetős magyar katolikus gazdák az anyagi támogatásoktól sem riadtak vissza. Csak kevés község dicsekedhetett például annyi szép szoborral, mint amennyit e településben láthattak hajdan. A szabadtéri szakrális kismelékek közt a szentek szobrain kívül akad még szent barlang, fészület és kereszt is.

Szentek köztéri szobrai

A falu legrégebbi szabadtéri szobra a főút menti gazdaházak előtt áll. Bár a szlovákiai műemlékeket bemutató kötetben (Harminc és koll., 1968) nem jegyzik, már *Fábián János* 1867-es tanulmányában is olvashatunk róla. Többek közt így ír a szerző: „*Tekintsünk szét a faluban. Ime ott (áll) Nep. Sz. János szobra, melyet >Ex voto curavit nob. Josephus Toldy Anno 1790<*“, azaz Toldy József nemesember állíttatott 1790-ben. A szépen megmunkált talapzatra emelt, immár megfeketedett nagy kőszobor a szokásos módon, kezében hatalmas fészülettel, fejét csillagkoronával díszítve ábrázolja a szentet. A szobor ama XVIII. század végi reprezentatív alkotások közé tartozik, melyek közül láthatunk néhányat az Ipoly mente módosabb gazdákkal, nemesemberekkel rendelkező településein (Gyerk, Kemence, Felsőtúr, Ipolynyék).

Szent Vendel szobrát sem említi az idézett műemlékkötet (Harminc és koll., 1968), ám *Fábián János* erről is írt. Ezt jegyezte fel: „*Ott végre sz. Vendel szobra, melyet Csomó Ferencz és István állíttatott 1846-ban*“. A pereszlényi Szent Vendel-kultusz háttéréről egyik adatközlőm, *Horváth Mihályné Sánta Margit* (1918) kéziratos krónikájában olvastam az alábbiakat. 1846-ban „*szörnyű csapás*“ áldozata lett a kisközség: a háziállatok és a barmok mind elpusztultak a kolera által. A maradék egy-két állatot a község bírója elégettette. A falu lakói – hogy Isten ne adjon rájuk több ilyen csapást – elhatározták, hogy minden évben megemlékeznek a tragédiáról, ünnepet tartanak, s imáikat felajánlják a Mindenhatónak. Az esemény emlékére két testvér, Csomó Ferenc és Csomó István egy Vendel-szobrot készíttetett. Az állattartók védőszentjének egészalakos szobra 1846 óta egy magas, téglalap alakú kőoszlopon áll a régi falu délkeleti részén, amerre az állatokat egykor kihajtották a legelőkre. A homokkőből megformázott Vendel jobb kezét a szíve felett tartja, bal kezében kalapját és pásztorbotját fogja, lábánál pedig egy bárány pihen. A szobor oszlopán ez a dedikáció olvasható: „*S. VEDEL/ LÉN MUS/ CSOMÓ/ ISTVÁNY/ ÉS/ CSOMÓ/ FERENCZ/ CINÁLTATTÁK/ 1846*“. A falu népe fél évszázaddal azelőtt még megünnepelte október 20-át, Vendel napját. Ilyenkor senki sem fogta be a tehenét, lovát: az állatok is együtt pihentek az emberekkel. (Csáky, 2005:148-149)

Ugyancsak a főutcán, egy magas talapzatra helyezett kápolnaszerű üveges képoszlopban kapott helyet a *Szeplőtelen Szűz szobra*, melyet újabban a templomban helyeztek el. A kígyót taposó, kezében rózsafüzért tartó, rózsakoronás Szűz szépen megmunkált szobrát *Túri György és Szarka Mária* készíttette 1846-ban. (Fábián, 1867:842)

A főút másik felén állt hosszú időn át – igen megkopott állapotban – a XX. század elejéről származó késő klasszicista kőből készült *Szentháromság-szobor*. (Harminc és koll., 1968:537) A szobrot egy kétlépcsős talapzatra helyezett téglalap alakú magas oszlopra helyezték, rajta ezzel a felirattal: „*Isten/ dicsőségére/ állíttatta/ özv. Gyebnár Jánosné/ szül. Balla Mária/ 1933*“. A szobrot nemrég szépen restaurálták, s egy fehér márványtábla került rá ezzel a szöveggel: „*Isten dicsőségére/ felújítatta/ a Halász család/ 2008*“. Az oszlopfőre helyezett szoborcsoport Jézust egy kereszttel, feje körül glóriával ábrázolja, amint lábát a földgolyón tartja. Mellette van az Atyaisten, jobb kezében joggal, a balban országalmával, feje mögött egy háromszöggel. Felettük a Szentlelket jelképező galamb látszik, lent az angyalok serege veszi őket körül.

Szent Flórián szobráról *Fábián János* nem írhatott, hisz ez a XIX. század közepén még nem volt a helyén. Ám a szlovákiai műemlékkötet nyilvántart egy XIX. század végi *Szent Flórián későbarokk kőszobrot*. (Harminc. 1968:537) A szobor még néhány éve is ott állt az egyik főút menti sáttetőtűz ház előtt egy omladozó, magas kőtalapzaton, alacsony vaskerítéssel közrefogva. A szürkésbarna homokkőszobor a szokásos módon ábrázolta a tűzoltók védőszentjét, aki bal kezében egy összecsavart zászlót tartott, jobb kezével pedig vizet öntött egy égő házra. A szentnek nagy kultusza volt a faluban, hisz a sorozatos tűzvészek után állíttották, hogy megmentse határukat, portáikat. Május 4-én, Szent Flórián napján néhány évtizede még minden évben körmenettel vonult ide a község lakossága, s litániát is tartottak itt. A tűzoltók egyenruhába öltöztek, és zászlóval álltak a szobor körül. A határban ilyenkor sem dolgozott senki. (Horváthné Sánta Margit (1918) Sajnos, a szobrot néhány éve, mielőtt azt felújították volna, vandál módon ellopták. A helybeliek tervezik, hogy a régi emléket egy újjal pótolják majd.

A templomkert szakrális kisemlékei

A falu feletti dombon álló templom kertjében is találunk néhány szabadtéri szakrális kisemléket. Áll itt egy terméskőből épített *kisméretű barlang*, melynek félkörívben végződő bemélyedésében a *Fatimai Szűzanyát* látjuk fehér ruhában, fején koronával, kezében rózsafüzérrel. A barlangot kovácsolt vasráccsal zárták le. Felső részén ez olvasható: „*AVE - 2007 – MARIA*“. Lent két fehér márvány táblát helyeztek el, az egyikken eme felirattal: „*Szűzanyánk/ légy oltalmunk/ és menedékünk*“. A másikon ez áll: „*A Szűzanya tiszteletére/ állította Hlugyik E.*“.

A *templomkerti homokkőkereszt* valószínűleg a templomépítés korából való. Kétlépcsős kőtalapzaton áll, oszlopán a dedikáció letakarva. Az ugyancsak kétlépcsős oszlopfőn áll az egyenes szárvégű kereszt magas függőleges szára. Rajta INRI felirat s egy aranyozott vaskorpusz. A korpusz alatt a Szűzanya reliefje. Hosszú palástban, fehér fátyolban áll a keresztben, két kezét szíve felett keresztben tartja. Valószínűleg eredetileg a korpusz is kőből volt, mert miután a vihar a kereszt felső szárát ledöntötte, kicserélték azt.

A templom külső keleti falán kapott helyet a *fából készült missziós kereszt*. A vízszintes száron ez a felirat olvasható: „*Mentsd meg a lelked*“. Alatta a függőleges szár két dátuma: *1931, 1944*.

További keresztek, fészületek

A XX. század elején emelték a *temető központi keresztjét*. A kétlépcsős alapzaton álló legömbölyített szárvégű, INRI-feliratos kőkereszt oszlopán ez a dedikáció olvasható: „*Isten dicsőségére/ állította/ TURI VIKTÓR/ és fia/ CSOMÓ SÁNDOR/ áldozópap/ 1918*“. A kereszt szürkésbarna korpuszán aranyozott ágyéktakaró van, Krisztus jobbra fordított feje az ég felé tekint, lábszárai egymás mellett vannak.

Az *ipolyviski főút melletti kereszt* egy terbélyes fa alatt áll, az út bal oldalán egy magas, téglalap alakú kőoszlopon. Az INRI feliratos öntött vaskereszt korpusza is vas. Dedikációja nincs. Az *Ipolyba ömlő patak partján álló kereszt* is vasból készült, akárcsak korpusza. Szárvégei díszítettek.

Irodalom

BAKÁCS ISTVÁN 1943 Hont vármegye középkori egyházas helyei. Budapest

Hont vármegye Mohács előtt. Budapest

BOROVSKY SAMU, szerk. é.n.(1906) Magyarország vármegyéi és városai. Hont megye és Selmecebánya sz. kir.város. Budapest

CSÁKY KÁROLY 2000 Néprajzi-honismereti írások az Ipoly mentéről. Debrecen

2005 „Ó, szép piros hajnal“. Tanulmányok, dolgozatok a szakrális néprajz Köréből-Pozsony

DIÓS István, főszerk. Magyar Katolikus Lexikon I-X. kötet. Budapest.

FÁBIÁN JÁNOS 1867 Gyerk és Pereszlény, Magyar Sion. 834-843.

FARNOST' Bratislavosko-trnavskej arcidiecezy. www.mariasoft.szm.sk

GYÖRFFY GYÖRGY Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. Budapest.

HARMINC, IVAN a kol. Súpis pamiatok na Slovensku I-III.

HEGEDŰS ANDRÁS – TÓTH KRISZTINA, összeáll.

2000 Esztergomi főegyházmegye I-II. Esztergom

HŐKE LAJOS 1866 Adatok Hontvármegye egyházi archeológiájából. Magyar Sion

MANGA JÁNOS A pereszlényi Kígyódomb s a Jóvíz-tó eredetéről (Hét, 1929/7)

SCHEMATISMUS 1941 Venerabilis cleri Archidiocesis Strigoniensis. Budapest

SCHEMATIZMUS Shcematizmus Bratislavsko-trnavskej arcidiecezy. Trnava.

Kéziratok

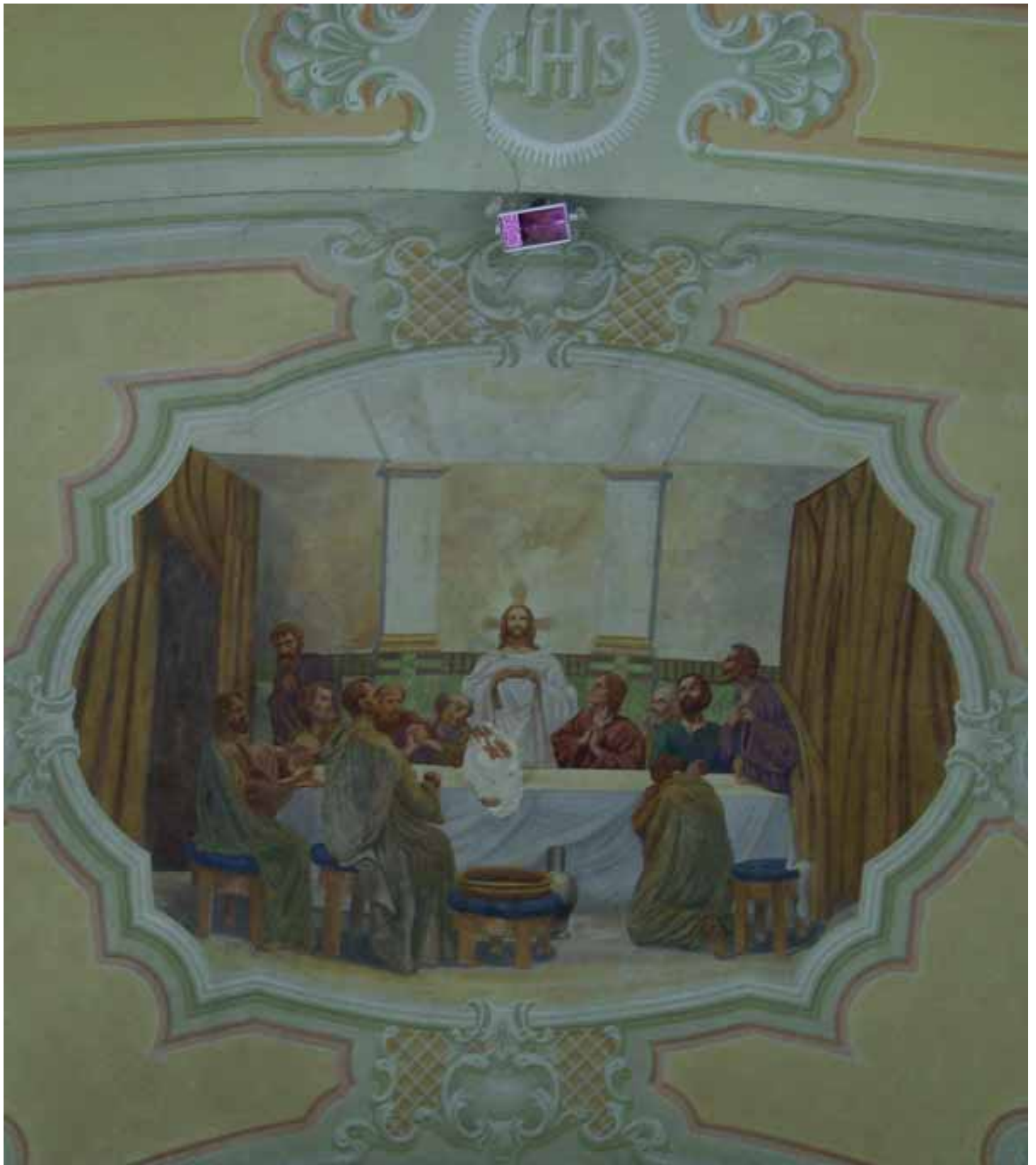
Horváthné Sánta Margit kéziratos krónikája (Pereszlény)

A pereszlényi templom (Csáky Károly felvétele)

A templom főoltára (Csáky Károly felvétele)

Az egyik templomfreskó (Csáky Károly felvétele)

A Szeplőtelen Szűz szobra (Csáky Károly felvétele)

A Hétfájdalmú Szűz barokk szobra (Csáky Károly felvétele)

Szent József a Kisjézussal (Csáky Károly felvétele)

Szent Antal a Kisjézussal (Csáky Károly felvétele)

A feltámadt Krisztus-szobor (Csáky Károly)

A templomkerti kereszt (Csáky Károly felvétele)

Barlang a Fatimai Szűzzel (Csáky Károly felvétele)

A pereszlényi Betlehem (Csáky Károly felvétele)

A betlehemi barlang freskóképe (Csáky Károly felvétele)

Nagy Gabi kerámiája

ÁCS BÓDOG

MÁRCIUS

Az éjszaka éjig érő fekete takarója alatt halkán mocorogva aludt a város. A kihalt utcákon a búcsúzó Tél hideg sóhajtása ténfergett halvány köd képében az úttest felett, a zárt ablakok mögött csalóka álom kószált és a fagyomarta, kopott házfalak között egyedül virrasztott a csend.

A járdák szélén lámpaoszlopok álldogáltak unatkozva, közöttük néhol szennyes hókupacok szomorkodtak a tél múlandóságán keseregve és bánatukban kis vízereszkéket eregettek magukból a kanális rácsos lefolyója felé.

Némán, feketén ásítottak az árkádok, kapualjak, jelezve, már nagyon unják ezt a felemás se telet, se tavaszt. Valahol a város szélén hajnalt sürgetve harsányan kukorékoltt egy éber kakas, s valamelyik templomban a toronyóra válaszolt rá konduló ütéseivel. A várkert fái között néha kuvik kiáltott, és magasan, a lomha felhők alatt vándorló vadlibák váltottak egymással rég nem hallott, titokzatosan kedves üzeneteket.

Az utak, járdák töredezett, szürke aszfaltjára kerek fényudvarokat rajzolt az ívlámpák éles – fehér fénye, a lámpaburákat sejtelmes fátyollal burkolta be egy kevés köd, és Kelet felől a hajnal lopakodott szinte észrevétlenül a város felé.

A sötét égen, néhány kóbor felhőtől kísérvé már nyugat felé ballagott a sarlóra fogyott hold, s a végtelen magasságokból pislogó csillagok csillagport szitáltak erdőre, mezőre, a városra.

Mint halvány derengés szállt, szállt a csillagpor, s fehérre festette a háztetők cserepeit, fagyos csipkedísszel ékesítette a fák, bokrok ágait, vízparti nádasokat, réteket, erdőket.

Sötét ablakszemeikkel zárkózott mogorvasággal álldogáltak a házak a járdák mellett őrizve az emberek álmát, akik csukott ablakok mögött, levegőtlen szobáikban izzadva forgolódtak ágyaikon, s félálomban arra gondoltak:

- Levegőt... friss levegőt!

Nagy ritkán autó zúgott el az utcák sötét árkában valamire sebesen, a reflektorok fehér fénye végigkaszálta a házak falát, a fák derekát, a bokrokat, s a kocsik mögött nyargalva üldözte a fényt egy darabka sötétség.

Az éjszakában a házak között, a kiskertekben a város macskái tartották komoly hangoskodással szokásos lakodalmukat. Ám a váratlan fénytől ijedten lapultak meg, és zöldesen parázsló szemekkel bámultak a gyorsan távolodó piros lámpák után:

- Az ember... már felébredt...

Valahol, a járdák megkopott aszfaltján egy korai járókelő léptei koppantak sietősen, a hűvös levegőben a dohány kesernyés füstje lopakodott utána, és az illető férfiasan morogva emlékezett meg az óhajtott évszokról:

- A rosseb az idejibe... gyühetne már a tavasz!

A Bakony erdeiből a Szél bújt elő nagy álmosan. Mogorván megsuhogtatta a fák, bokrok kopasz ágait és elnézett a távoli város felé, amelynek égrevért fénye úgy derengett az éjszakában, mintha mesebeli fénykupola borulna a templomok kettős tornyaira, a házak sötét tömbjeire.

Majd egyetlen lendülettel felnyargalt a lomha felhők közé, szétkergette őket - amitől a hold sarlója szépen kifényesedett, s ezüstös fényudvart rakott magának - aztán, mint aki jól végezte dolgát elégedetten suhant el a kettős tornyok irányába.

Útközben megborzolta a folyók, tavak vizét, katonás sorokba rendezte a part menti nádasok téli viharoktól összekuszált nádszárait, megsimogatta a fák, bokrok ágait, a duzzadó rügyeket, és langyos lehelettel olvasztani kezdte rajtuk a deres csipkedísz.

Benyargalt a házak közé, s az utcákról, a főtér aszfaltjáról dühösen seperte a kapuk alá az emberek elszórt papírrongyait. Hűvösen üdvözölte a templom előtt álló szobrot, amely kitartóan szorongatta ércezeiben vastag könyvét, tollát és komoran nézett a tér sarka felé, a felborított szeméttartókra és a járdákon szétszórt szemétre.

- Látom én – sziszegett még mindig mérgesen a Szél – de... nem takarítok... Senki után!

Aztán felemelkedett, fordult egyet a két torony körül, lágyan megsimogatta a harangokat, mire a rideg érc halk zengéssel válaszolt, s a lámpáktól gyéren megvilágított utcákban óvatosan kísérvette a hajnali misére botorkáló öregasszonyokat.

Csendes áhítattal beleskelt a templom homályába, ahol csak az oltár körül derengett halványan az örökmécses lány fénye és suttogó imádság szárnyalt a sötétbe vesző boltívek felé.

Aztán megszámlálta a toronyóra konduló ütéseit, s felébresztette a tornyokban éjszakázó galambokat:

- Hétalvók...

Végigsuhant a várkert fáit, bokrai között és kissé megzörrentette a cserfák, s a tölgyek elszáradt leveleit:

- Le kéne már vetni... a tavalyi rongyokat!

Bekukucskált a fenyők, tuják ágai közé, mintha keresne valakit, majd a bokrok alatt és a fák tövében bujkáló kisebb hófoltokat vette mérgesen szemügyre:

- Még mindig nem olvadt el... és hóvirág sincs...

Az egyik fenyő ágai közt a vastag törzs mellé húzódva egy feketerigó szundikált békésen.

- Éppen téged kereslek! – förmedt rá a Szél megsuhogtatva az ágakat.

- Nem óhajtod elővenni a furulyádat? Hogy gondoltad, tavasz rigófütyt nélkül?

A rigó ijedten rebbent meg:

- Nem találom... elvesztettem. Még az ősszel...

- Keresd meg! Az a dolgod! Már az emberek is hiányolnak. Itt az idő... ha nem vetted volna észre!

És mérgesen elviharzott.

A rigó megsértődve reppent ki a fenyő ágai közül, leszállt a bokrok közé és zörögve szaladgált ide – oda a tavalyi avarban:

- Azért... így rámröffeni... ámbár... tán igaza is lehet?

- Csak... csak... azt tudnám, hová is tettem? – kotorászott egy darabig a száraz levelek között, aztán elrepült az évszázados platánok felé.

Szinte észrevétlenül, zöldesen derengő világos csík jelent meg a keleti szemhatáron.

A házfalak mentén, a városban, némán végigosont a szürkület, s az éjszaka fekete rongyait összekapkodva, bujkálva menekült előle pincék, padlások sötét zugaiba.

Az utcákon még égtek az ívlámpák, de fényük már elveszett a rohamosan növekedő világosságban. A járdákon megszorodtak a dolguk után járó emberek, az úttesteken az autók, a város felébredt, morajlani, élni kezdett.

A Szél már csak langyosan ténfergett a városban, s a park fáit között. Aztán, amikor a föld pereméről kipislantott a nap, s első sugaraiban, a templom két tornyán, aranyos ragyogással felfénylettek a keresztek, a legmagasabb platán csúcsán furulyázni kezdett a feketerigó.

Fújta csak fújta szépen cifrázva furulyáját és a bokrok alján, a gyorsan olvadozó hórongyok között, mintha csak erre várt volna, szerényen kinyitotta hófehér harangocskáját az első hóvirág.

A járdákon kis időre meg - megálltak a siető emberek, a miséről hazafelé botorkáló öregasszonyok, még az iskolába igyekvő gyermekek is... Aztán csak hallgatták a jól ismert, oly sokszor hallott dallamot, amely mindig ugyanaz, és mégis mindig új, mert egyet jelent időtlen idők óta mindenkinek:

A tavaszt!

SZAKÁLI ANNA

Csendes szegénység

A zsúptető már régen beázott,
s hogy felfogja a lecsorgó hó levét,
szoba közepén vizesdézsa állott...
még sokára került a házra új cserép.

Szégyen égette arccal éltünk,
míg eljött végre az a nap,
mikor föld árán vett büszkeséggel
állhatott a régi ház az ég alatt.

Nagykalapos emberek jöttek,
horgas szigonnyal nádat ösztökéltek,
udvaron hatalmas tűz ropogott,
melyre a jókedv nádalmokat csapott.

Lobogó lángok sirták az égre
csöndes szegénység elmúlt kínjait,
s velük együtt égettük el az alázat
ránk aggatott szégyenbilincseit.

Dölyfösen feküdt az új anyag,
lerázta léte a nyomor nimbuszát,
s orrát húzta, ki arra ment éppen,
Ni, a koldusok! Mint csapnak lakomát!

2011. február 9.

Kazsimérszky Róbert festménye (Girasek Károly felvétele)

B. TÓTH KLÁRA

Két víz között

A vonatablak vásznát csapkodja a szél. A sűrű szövésű koszos textil ellazul – megfeszül, mint az izmok mozgásban. Él a vászon, lüktet és pulzál, csapkodó hangja sürgető, halad a vonat a cél felé, ahová megyünk, ahová tartozunk. A sínpárok összefutnak, egy iránypont a horizontvonalon.

Ahogy közeledik a Duna-menti falu, úgy sűrűsödik a gyerekkor, az eszmélés, úgy telik meg a levegő a múlt összes árnyával, akik valóságosabbak az élőknél, jelen vannak minden szavukkal, gesztusukkal, érzelmeikkel, akikből felépültem, mint egy épület, téglát téglára rakva. Megtöltik kis falu légtérét.

A látszólag nyugodt, dombos táj, a gomolyfelhők díszletei mögött rubensi sűrűségben gomolyognak az elmúlt fél évszázad szereplői, az idősíkok elcsúsznak egymáson, mint a földlemezek tektonikus mozgása.

A Fellegvár romos falai alól idelátszik Károly Róbert udvarának nyüzsgő forgataga, majd Mátyásé, akiről fiam a nevét kapta, idehallatszik a Vietoris Kódex reneszánsz zenéje, a lantok, görbekürtök hangjára felhőputtók járnak táncukat a fejem fölött. Alatta a Salamon torony Csipkerózsika öregtornyát idézi, Anyu meséit este, elalvás előtt a gyerekszobában. A pillanatot, ahogy elindul az ódon lépcsőn, hogy hátrahagyott gyermekélete biztonságából kilépve felfedezze az ismeretlent, elébe menjen a sorsának. Így indultam én is napról napra, szálltam be a révbe, át a túlsó partra, mi vár rám a mai nap, mit söpör elém a szél, amit fölcsippenhetek, hátha majd hasznát veszem az úton...

A Nagy-Duna parti homokdombjai Baktay Ervin indiánjait rejtik közel kilencven éve, a nyári, szezonális létformát, az alkalmi ellenállást a civilizáció buktatói, az önkény terrorja ellen.

A rév hídjáról visszanezünk a folyóra. Szemben házak sora, a part menti tiszteletteljes nyárfacsoport megmártózik a zöldek és barnák árnyalatában, színfoltjai, játékos hullámvonalai megszagatva hatolnak a víztömeg lélegző testébe. Aztán a rizs-szemecskék árama elmaszatolja a tükröződést. Néhol kivillan a zöldek közül az ég azurítja, máshol cölinkék cikázik az ultramarin- és kobalt-tengerben.

Ebben a színorgiában nem csoda, hogy évszázadok óta állnak lesben a zöldlányok, nyúlánk alakjukkal, csábító tekintetükkel elcsábítják a fiatal halászokat, majd zöld hínárhajukkal vízbe húzzák, megfojtják őket. A magányos halászladik gazdátlanul ringatózik tovább a vízen.

A hibbant Kató egyszer kísértelt férjével, az örökké részeg Józssival a Nagy-Dunára. Józsi bement fürdeni, Kató a partról nézte. Mikor kiabálni kezdett, és vadul kalimpált, csapkodott a karjával, Kató barátságosan visszaintegetett neki...Másnap halászták ki Józsit csákyával a révészek. Lehúzták a zöldlányok- suttogták a falubeliek.

Ha sötétedés után jár valaki a dombok alján, hallani a lódobogást: a fejnélküli lovas száguld át a Nagyfalu-föld bogáncsokkal borított gypeszőnyegén, ezüst köpenye lobog a szélben. Elkártyázott birtokát, eltékozolt életét keresi. Legendák lengik be a tájat, megülnek a tornác padkáján, bekúsznak a házakba, dunna alá suttogják a félelmet.

Az út a két temető mellett vezet a falu felé. Fekete macskák búvóhelye, a sírok mögül bújnak elő ásitozva, árnyaik megnyúlnak a holdfényben, rávetülnek a faluszéli pajták rozszant falára.

Szabóné és Tóbiásné - sógornők- kölcsönösen boszorkánysággal vádolták egymást. A templomban az öregasszonyok helyén is minél messzebb ültek egymástól.

- Képzelve, Tiszteletes úr, a Tóbiásné begyűtt éjjel fekete macska képiben az istállónkba megrontani a tehenünket! Másodnap má nem is adott tejet a Böske. Penig má minden kapuféjfát beütettem kövirúzsával, oszt mégse üzeti el, akkora egy boszorkány ez!

- Tiszteletes úr, be ne engedje ám a Szabónét a parókiára meszelni, mer megrontja magikot, úgy ám, a sok szép papjánkat mind, álmukba ráül a kis mellyükre, kiszívja az erejüket a szegin lelkecskéimnek! Minden éjjel fekete macskává változik, oszt ott vircsaftónak a temetőben. A saját szememmel láttam! Eztet mán nem lehet rája hagyni! De eccé rajtakapom, mikó vátozik át, azé ágyingálok minden este itt az útkeresztben - mondta, görcsös ujjáival botjára támaszkodva. Hosszú orra szinte bajuzos szájába lógott, mikor beszélt. Aszott lábai úgy meredtek ki a fűzös cipőből fekete bő szoknyája alatt, mint cirokba kötött két seprűnyél. Köténye mellett fekete macska szaladt át a kocsúton, az árokból ugrott ki éppen, szájában egy mezei pockokkal.

- Ihol ni! Látja Tiszteletes úr, a Szabóné, egyszer agyonütöm, meglássa! - suhintott felé a botjával.

Beérünk a faluba. A hajdani szérűskerteket nyeregvetős házak sora váltotta fel a századfordulón. A református templom csak ide épülhetett a türelmi rendelet idején, falun kívül. A klasszicista templomtorony furcsa, köpcös alakjával a büszke magyar parasztember tartását idézi, aki jól behúzta a fejébe kalapját.

A falu öreg, sánta harangozója, Borissza Pista bácsi egész életében védte a bort. De különben barátságos, volt, szerettük. Részegen is föl tudott mászni a korhadttal falépcsőn a toronyba. Nagy erejű ember volt, az állandó haranghúzás megedzette. A lelkész szintén híres volt nagy erejéről. Fiatal korában diszkoszvető és gerelyhajító volt, aztán meg, mikor Istennek szánta az életét, ott segített, ahol tudott: összevágta a magányos öregasszonyok fáját, eltalicskázta terményeiket, cipelte zsákjaikat, hiszen mit ér a prédikáció, ha nem érzik az áldását.

A templomszolga megszólta az Isten szolgáját, hogy erős férfi létére többre becsüli a tejet, mint a bort.

- Mi ad nagyobb erőt: a tej, vagy a bor? - évődtek gyakran.

A lelkész ugyanis a friss, hideg tejet szerette legjobban.

Egy forró, nyári napon, amikor sorra látogatta a község betegeit, a katolikusokat is - beteg az beteg - az árokparton meglátta Pista bácsit, aki órák óta feküdhett már a tűző napon, vörös fejjel, holtrészegen. Szólongatta, de meg se mozdult. Félt, hogy napszúrást kap, fölemelte hát a magatehetetlen embert, és két karjában vitte be a templomkertbe. Lefektette a hársfák hűvösébe a kispadra.

Másnap, mikor összefutottak az utcán, megkérdezte:

- Na Pista bácsi, hol ébredt tegnap?

- Valami jóemberek betámogattak a templomkertbe. Szundítottam egyet a padon.

- Nem támogatta magát senki, én vittem be az ölemben, mint egy csecsemőt. Olyan részeg volt, hogy nem is tudott magáról. Hát akkor mi ad nagyobb erőt: a tej vagy a bor?

Pista bácsi sietett a kocsmába, hogy eldicsekedhessen ivócimboráinak :

- Senkinek sincs olyan jó dóga, mint nekem, engem a pap is a nyalábjába hurrul!

A harangozó addig gyúrta le az alkoholt a torkán, míg az végül őt gyúrta le.

Utóda, Béla, a jobb sorsra érdemes hajdani jogászhallgató szintén ivászatnak adta a fejét, elitta az eszét, pedig volt neki, így méltó utóda lett az öregnek. Egyszer megkereste a kocsmában az egyik ivócimborája. Sintár bácsinak volt egy rendkívüli vizslája. Rex jobban értett magyarul, mint sok ember. Egyszer az öreg a kertben fel akarta fűjni a bicikli gumiját Odaszólt a kutyának:

- Rex, menj fel a padlásra, és hozd le a pumpát!

A kutya fölszaladt a meredek padláslétrán, és már jött is le, szájában a pumpával.

Egy nap a gazdája megbetegedett. Megtanította a kutyát vásárolni. Az vitte a kosarat a szájában, benne a pénztárcát és a cédulát a vennivalókkal. A boltos Irénke benyúlt a kosárba, kivette a cédulát, betette az árut, kivette a pénzt. A kutya bárki más kezét megharapta volna. Sajnos a jó kutyák sem élnek örökké. Rex, az emberszabású kutya is megbetegedett, és elpusztult. Az öreg Sintár magába roskadva ment a kocsmába a harangozóhoz:

- Béla, csendíts Rexnek, megfizetem.

Béla állta a szavát, kiharangozta a kutyát, mint a férfi halottakat szokás. Egyszerre összeszaladt a falu:

- Kinek az ura hótt meg?!

A férfiaknak ugyanis hármat csendítettek, az asszonyoknak kettőt, ha meghaltak, ez volt az egyezményes jelzés. Mikor kiderült, hogy kutyának harangozott, összeült a szigorú presbitérium.

- Hát ez má mégse járja!

Kicsapták szegény harangozót, de mindenki érezte a szíve mélyén, hogy igaza volt. Ez a kutya sok embernél többet ért.

Mire elérünk a református templomig, történetek ezrei keringnek fölöttünk, csúszkálnak egymáson az idősíkok. Ugyanarra az esetre különbözőképpen emlékszünk, mint hajdani osztálytársak és szomszédok, férjem műszaki, konstruktív módon közelítve, én inkább színek, illatok és érzelmek mentén. Ettől az emlékek kiteljesednek, körüljárhatóvá válnak, mint a szobor, amit addig csak fényképről ismertünk.

Anyósom hatvan éve él a faluban, de csak „gyüttment” azóta is, nem itt született. A faluközösségben kőkeményen él még a hierarchia. Az ő történetei, amiket ebéd közben mesél, az alföldi tanyát idézik, ahol szolgált, fiatalsága éveit, vagy a városi gyerekkort, iparos apja házában, amit a szülők korai halála miatt el kellett hagynia. Korán kellett megtennie az első önálló lépést saját élete felé, de mint Csipkerózsika, kíváncsian lépkedett föl a rozoga lépcsőn a toronyszobába, meglesni, mi a titok, amit addig olyan féltve őriztek előle.

Hazafelé a Kis-dunai oldalon jövünk át a réven. A ringatózó kishajó, a motorzúgás ma már életformához tartozik a hajdani kis halászfalu életében. Régen, ha elromlott a motor, ladikon keltünk át a folyón. Szokatlanul közel kerültünk a vízfelszínhez, megváltoztak az erőviszonyok. A kevély motorzúgást halk evezősuhogás váltotta fel, a ladik mélyen süllyedt a vízbe, mint puha paplanba az ernyedő test. A folyó átvette a hatalmat, alázattal fogadtuk kényúri allűrjeit.

Búcsúzóul még visszanézünk a szigetre. A hullám - szabdalta háztetők szaggatott vörös fonallal odafércelve a víz szövetéhez, a többgenerációs parasztporták összetapasztott egységeikkel úgy lépcsőznek a mélybe, ükapák emlékezetét őrizve, ahogy a családregekbe dermedt sorsok kapaszkodnak egymásba - széttéphetetlenül.

2009 március 17

Egyházy Gábor kerámiája

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

A CITERAJÁTÉKRÓL

“...húrok zsibongó idegeivel
befon megint a citera szava.”
(Fodor András: Búvölt búvölő)

E tanulmánynak - terjedelméből adódóan - nem lehet célja komplett citeraiskola helyettesítése, vagy nagyképűen egy újnak a pótlása. Különben is megtették ezt már mások, hozzáértőbbek. Az írásomban - ez látszik célravezetőnek -, csupán összefoglalom azt a sokszínűséget, ami a citerajátékot jellemezte, jellemzi és - reméljük - jellemezni fogja a jövőben is. Játéktechnikai vonatkozásokról is csak olyan szintig írok, hogy az is megértse - s netán felhasználja -, aki e tanulmányban találkozik először a magyar citerával. Aki többet is szeretne tudni, az megtalálja a felhasznált irodalom jegyzékében a neki való szakkönyvet.

A múlt

Nagy utat kellett megtennie a petróleumlámpának, amíg az elegáns középpolgárság urizáló városi palotáiból eljutott a parasztviskókba, hogy véglegesen felváltsa a füstölgő faggyú mécsest. Mekkora haladást jelenthetett ez valaha? - ma elképzelni sem tudjuk!

Miért gondoljuk, hogy nem ugyanígy volt - e a zenével, akár énekelt zene, akár hangszeres? A falu népe megalkotta a maga szebbnél szebb dallamait, balladáit, de az alkotás ötletét - hogy nagyozoljunk: ihletét - valahonnan kapniuk kellett: egy esemény - “Fehér László lovat lopott...” -, egy pusztító aszály - “Kiszáradt a tóból mind a sár, mind a víz...” -, de akár egy szál virág, és lehetett... a templomban énekelt zsoltár is! Ezernyi benyomás érte az akkori embereket (is), ami elindította bennük az alkotói kedvet, persze azon a színvonalon, ami körülvette őket, és az igényesség tekintetében sem lehetett jobb a helyzet.

Nagyapáink citerajátéka és annak színvonala pontosan megfelelt a kor elvárásainak. Táncolni lehetett rá!... többet senki sem kívánt egy citerástól. Ha az erdélyi fejedelem lakodalmán elegendő volt egyetlen szál bőrdudás (lásd: Bethlen Gábor lagzija!), miért várt volna különbet egy tanyasi bál, vagy a kukorica - és tollfosztók, lagzik víg társasága. Nem is nagyon ismertek mást. Ráadásul a citera – bizonyos szintig – gyorsan tanulható, s ami legalább ilyen fontos: könnyen elkészíthető hangszer volt, nem olyan flancos, mint napjainkban.

Táncaik is egyszerűek voltak. Nehogy valaki a mai, szakember által színpadra koreografált műsorszámokat képzelje eleink táncainak - óh nem! Úgy lehet, rá se ismernének. Cifrázták ők is, de csak az ügyesebbjei. Nyilván a citerások között is akadt, aki kiemelkedett a sok közül, híre kelt a falu, a megye határain túlra is. Kérdés, miből állt ez a többlettudás? Megörökölt hangszereikből, s a rájuk maradt játékstílusból következtethetünk rá.

Nagyapáink elképzelni sem tudtak volna olyan citeracsodákat, amilyeneket mostanság látni. Úgynevezett diatonikus citerájuk volt kizárólag, amit könnyű elképzelni, ha egy olyan zongora előtt állunk, amin csak két oktávnyi fehér billentyűk vannak, feketék semmi. Ilyen volt a diatonikus citera, “fekete billentyűk”, vagyis belső, módosító hangsor nélküliek. Ha úgy adódott, hogy egy mollos - “félkottás” - dallamot kellett “elverni”, nem sokat vacakoltak vele, hanem, vagy a kritikus hangnál “csaltak” egy picit – egyszerűen kihagyták –, vagy az egész dallamsort megváltoztatva, csináltak belőle Dúr-dallamot (később már így terjedt; pl. “... Hol jártál az éjjel, cinegemadár?”) Fennmaradt mindkét változat! A Dúr épp úgy, mint a moll. Senki nem hányt szemükre, bizonyára észre sem vették: a magyar paraszt soha nem volt hangjegyekkel bíbelődő ember. Hallás után terjedtek a dalok, közben alakultak, fejlődtek és egy-két faluval arrébb már a szerző sem tudta, hogy a saját dalát tanulja újra.

Citeraoktatásról beszélni abban a korban nem lehet; egyik elleste a másiktól, feltéve, hogy az hagyta. No de nem is a dallam kijátszása volt a fontos, hanem hogy kemény, egyértelmű, feszes és lehetőleg jó hangos zenebonát csapjon a citerás, amire egyszerűen lehet táncolni, mulatni, kurjongatni.

Ha éneket kísért, ott se a citera volt a főszereplő: ha mellényült, vagy hiányzott egy hang - az a fránya "fekete billentyű" - sem az énekest nem zavarta, sem a citerást. Érdekes, hogy a mai napig tartja magát az a népzene tudósok által is támogatott tévhit, hogy már a régi korokban voltak szervezett citerazenekarok - vagy fogalmazzunk egyszerűbben: összeállt néhány citerás egy kiadós közös muzsikálásra. Lehet, nincs kizárva, hogy véletlenül tényleg "bandába" verődtek, de ez nem volt jellemző, hiszen az akkori citerákat össze se lehetett hangolni, mi több, maga a citera tökéletes felhangolása sem volt kötelező szempont: egy kis hamisság nem számított. Márpedig ha nincs egységesen elfogadott hangolás, igazi együttzenélésről nem beszélhetünk. "Két dudás nem fér meg egy csárdában" - állítja a közmondás. Ez is az összehangolhatatlanságra utal és a citerásokra sokkal inkább ráilleszthető lett volna.

Miket játszottak a régiak? Ha egy "szobatudóst" kérdezőnk, kapásból rávágja: természetesen népdalt, elvégre a nép egyszerű gyermekeiről van szó. A valóság azonban egészen más: bizony játszottak jámbor citerásaink mindent, amit tudtak, ugyanis a cuhárék - házi, vagy "padkaporos" bálók - táncrendjében a csárdás mellett ott volt a keringő, a fox, tangó, és a többi, akkoriban divatos táncok mindegyike.

Izgalmasabb kérdés: hogyan játszottak?

Ne szépítgessük: rosszul. Csúnyán. Mai fül nem sok gyönyörködtetőt talált volna benne. Sárosi Bálint népzene tudós kijelentette: a citerát sohasem pengették, hanem verték! És ez az igazság! Minél erősebben, hangosabban, annál jobb volt! Fogtak egy liba- vagy pulykatollat, vagy egy laposra faragott szarudarabot(halcsontot!), kihegyezték, - ebből lett a verő. Egyszerű volt elkészíteni, csak ki kellett ballagni a baromfiudvarba... S ha még egy pálcikát is beleügyeskedtek a toll üregébe, hogy tartása legyen, azt használták nyomónak, két-három órára elég volt. Egy reggelig tartó bál során 3-4 verőt, nyomót használt el a fizetett citerás (újakkal abban az időben még senki nem játszott; mai találmány!) A nyomót kétféleképpen tartották: vagy hegyvel előre a hüvelyk és a mutatóujj között, vagy a mutató, a hüvelyk és a középső ujjak között, mint a ceruzát. Ez volt az elterjedtebb, ezzel a módszerrel lehetett már hallgatókat is játszani - no meg a húrt is kevésbé szaggatta, márpedig a jó citerás fokmérője két mércén alapult: el tudja-e "verni" a "Ritka búza, ritka árpa..." kezdetű gyorscsárdást és tud-e hallgatót "húzni"?

A maiak már nem ismerhetik a valaha híres és kegyetlenül szigorú citerás vezényszót. A legjobb hangulat kellős közepén egy szerelmes indulatú legény odaállt a citerás mellé; nagyot ordított: ÖTVEN FILLÉRÉRT LEZÁROM A CITERÁT! A citerás abban a pillanatban félbeszakította a játékot, zsebre vágta a pénzt, s csak állt, zsebbe dugott kézzel, mindaddig, míg nem jött egy még szerelmesebb legény és azt nem kiáltotta: EGY PENGŐÉRT MEGNYITOM A CITERÁT! S ez így ment, amíg a legények győzték pénzzel a licitet... s csak ezután következett a bicska. A citerás kapkodta a pénzt meg a verőt, amit hol elrakott, hol elővett. Ha a lezárt citerához nyúlt volna addig, amíg azt valaki dupla pénzért meg nem nyitotta, az ő "nótáját" húzták volna el - valahol hátul a tanya mögött. Az így összegyűlt pénz a citerás haszna volt - ma úgy mondanánk: adómentesen.

A citerások nyomóval játszottak - s még ma is akadnak ilyenek. Ez is ugyanúgy és ugyanabból készült mint a verő, annyi különbséggel, hogy ez nem volt kihegyezve, hanem egyenesre vágták, dugtak bele egy kerek kis fapálcikát, hogy jó kemény legyen, a tollas részét olyan hosszúra hagyták, hogy kényelmesen beleférjen a játékos markába. A nyomótartásnak is két módja volt, csak hogy ennek alapvetően nagyobb a jelentősége, mint a verő esetében, mert nem csupán a játékos stílusát határozta meg, de azt is, hogy mit játszhatott, függetlenül az általa ismert daloktól.

Az egyik fogásmód, amikor a játékos marokba fogta a nyomót és a hüvelykujjával szorította le a húrokra. A diatonikus - csak "fehér billentyűs" - citeránál ez tökéletesen megfelelt, hiszen nem volt belső "félkóta", ahová benyúlhatott volna.

A másik nyomótartás már komoly fejlődés eredménye s különösen az Alföldön volt ismert: a játékos a hüvelyk - és a mutatóujja közé fogta a nyomót, s így nyomta rá a húrra. Ha aztán egy félhang következett, a középső ujjával egyszerűen átnyúlt a belső hangsorra, és így képes volt kijátszani úgyszólván mindent; magyarul a fekete "billentyűket" is bevonta a játékába. A hasonlat nem sokat sántít. Az Alföldön nagyon korán kialakították a kromatikus (un. félkótás) citerákat s ez megkívánta az újmódi játékot. Azt se felejtsük el, hogy egy alföldi citerás "repertoárja" hasonlíthatatlanul gazdagabb volt, mint egy dunántúlié, vagy egy felvidékié. Erdélyit szándékosan nem említem, mivel ott sosem tudott gyökeret verni a magyar citera: a székely, csángó, román, oláh népzenehez nem illik a citera, hiába próbálják manapság egyesek hozzáerőltetni, pusztán divatból.

A kromatikus citerán való nyomós játékmóddal tehát szinte minden (!) kijátszható, akár a Rákóczi induló is. A rövid méretű (un. prím) hangszerek szebben, tisztábban is szólnak nyomóval, különösen a felső oktávban, csak akkor van baj, ha a (rossz) citerás a nagyobb hangtávolságok átlépésekor nem emeli fel a nyomóját, hanem lenyomva átcsúsztatja a közbenső hangokon is: ilyenkor kellemetlen, "nyikorgó" hangot hallunk.

Persze a jó citerás ezt is a maga javára fordítja: ha minden hangközre egy-egy önálló pendítést csinál, akkor a közbenső hangok külön-külön megszólalnak, gyöngyözően, egymás után... de ezt már úgy hívjuk: díszítés! Csodálatos cifrázásokat lehet így csinálni, egy cigányprímás is megirigyelhetné. Szasztkó József turai citerás volt ennek a legnagyobb mestere, azóta sincs igazi utódja. Áldassék az emléke, nyugodjék békében – ma is sokan próbálják utánózni. Szerencsére a rádió néha még sugározza egy-egy felvételét - az ember alig akar hinni a fülének, olyan gyönyörűen játszik!

A kívülálló nyugodt szívvel, vállvonogatva rábólint: ha egyszer ez a második módszer a jobb, akkor nyilvánvalóan ezt kell terjeszteni. Nem így történt. Illetve, ez történt volna... ha nem jön közbe egy újabb előrelépés - az ujjakkal való játék - és a népzene tudomány íróasztalai mögött ki nem adják a jelszót: "Hohó! A hagyományt őrizni kell!" S ekkor megkezdődött egy szármalmas, késhegyig menő harc.

A jelen

Ez a korszak - a közelmúlt! - nem válik dicsőségére a népzene tudománynak. Hogy a laikus is értse: nem egyszerűen a nyomó ellen folyik a harc - jóllehet a hivatali oldalról így próbálják beállítani -, hanem a diatonikus citerához tartozó elavult, rosszabbik nyomótartás mellett! A korábbi példa értelmében: azt akarnák, hogy a falusi citerások - hiába fejlődtek közben korszaknyit a hangszerek kromatikussá - ugyanúgy játsszanak tovább színpadi fellépéskor is! (ugyanúgy tartsák a nyomót), mintha változatlanul csak diatonikus, félhang nélküli citerájuk volna; vagyis ne használják a már meglévő fekete "billentyűket"! Nem e sorok írója bolondult meg! - valóban ezen folyt a vita! Hihetetlen?... Pedig igaz!

Magyarán szólva: hagyományörzés ürügyén azt akarják, hogy a citerások maradjanak meg a réginél, a már száz évvel ezelőtt is elavultnál, hogy mint élő-eleven múzeumi "különlegességeket" lehessen mutogatni őket, bizonygatva: íme, ilyen primitív hangszer a magyar citera! Hivatalos minősítések alkalmával, ha ugyanazon műsorba kerül egy mai, modern (?) stílussal, bravúrosan muzsikáló fiatal citerás és egy rossz nyomótartással, hamisan, zörgösen játszó "hagyományörző", a fiatal eleve elmarasztalják, kigúnyolják, mesterével együtt.

Szomorú! - de így igaz, hozzátéve: szerencsére nem általánosan.

Milyen is hát ez a kiátkozott "modern" stílus? Mi az, ami ezt a méltatlan és áldatlan vitát kiváltotta? A válasz elkésztetően nevetséges: pusztán annyi, hogy a maiak nem nyomóval, hanem az ujjakkal nyomják le a dallamhúrokat. Talán azért, mert a fővárosi utcákon szinte alig találni elpotyogtatott lúdtollakat... másrészt, mert az ujjakkal való zenélés hasonlíthatatlanul nagyobb játéktechnikai lehetőséget biztosít a játékosnak. S van még egy bűnük a modernkedőknek: a "verő" is eltűnt, felváltotta a pengető, ami egy kis műanyag lapocska - három - vagy négyszögletű -, s ez magában hordozza a szó minden értelmét: immáron nem "verik" a citerát, hanem pengetik, vagyis tisztán, finomabban, a dallam (sőt, a szöveg!) kiemelésére törekedve játsszanak rajta. Ez a kis műanyag lapocska forradalmasította a citerajátékot: többé már nem csak a cuhárék, a házi bálók hangszere, ahol mindegy volt, mit játszottak, a ritmus volt a fontos; a magyar citera felkerült a színpadra, a pódiumra, egyszóval, a hangversenydobogóra.

A harc még nem ért véget. Sokan próbálják még mindig visszahozni a régit. Azt megértem, hogy egy tanár bemutatja: valaha ILYEN IS volt, azután elkezd tanítani a mostanit. De sajnos, többnyire nem így van: a tanulóknak először meg kell tanulnia azt, amiről utána sürgősen leszoktatják, s közben elveszteget egy évet, rossz beidegződéseket ültetnek a kezébe, amit kínos-keserves gyakorlással fog majd levetkőzni. Minek?! Aki hegedűt tanul, nem a nyirettyűvel kezdi, hanem a helyes vonókezeléssel - a citerásnak vissza kell mennie 100-200 évet, hogy bizonyos tudósoknak, akik vitrinben keresik az élő népművészetet, legyen mit "kutatniuk"?

Mivel ezek a viták állandóan borzolják a citerások kedélyét, nem csoda, ha a citerások is vitatkoznak; ki képviseli az igazi, mindenki által követendő, és egyedül üdvözítő stílust? Szerintem a válasz: mindenki, aki egy lépéssel is előbbre viszi a még jobb citerajáték ügyét. A hangszerek csodálatos fejlődésen mentek át - miközben lényegét tekintve megtartotta eredeti formáját -, létezik, hogy a játék megmaradjon olyannak, ami az egykori, valóban primitív elkészítésű hangszerekhez igazodott.

A zűrzavart a citeraiskolák jó szándékú szerzői is akaratlanul növelik. Egymásnak szögesen ellentmondó ajánlásokat írnak le - aztán igazodjon ki a tanuló! Kétségtelen tény, hogy annak a fiatalnak, aki citeratanulásra adja a fejét, ma már nem kell ellesnie a tudnivalókat. Ez azt is eredményezi, hogy egykettőre túltesz a mesterén - ha igazán mester az oktató - és a fiatal a maga kenyerén megszerzett többlettudást fogja tovább adni. S ez így megy a végtelenségig: a tudás összegződik, halmozódik, újabb és újabb játéktechnikai fogások alakulnak ki, amit ismét megfélemlít egy másik tehetséges, kísérletező kedvű citerás. S mindeközben a tudomány képviselői ragaszkod(ná)nak a libatollhoz... Még kimondani is megmosolyogtató lenne, ha nem volna igaz. Így viszont elszomorító.

Egyszer beszélgettem egy nagyhírű “mesterrel”, aki mellőngetve, büszkén közölte: még nem sikerült egyik tanítványának sem lepipálnia őt. Megkérdeztem: most panaszkodik vagy dicsekszik? Mert ha úgy van, ahogy állítja - és sajnos úgy volt -, a lehető legrosszabb bizonyítványt mutatta fel önmagáról. Egy magára valamit is adó mester számára a legnagyobb kitüntetés kell hogy legyen, ha a tanítványai túlszárnyalják, hiszen ez azt bizonyítja, hogy jól tanította őket. Más kérdés, hogy a tanítványok ezt nem mindig hálálják meg, de ez már nem a tanulmány témakörébe tartozik és mit sem változtat az igazságon: az ember szívét-lelkét kiteszi azért, hogy az utána következők minél nagyobb és gazdagabb poggyással keljenek útra. Hogy még csak vissza sem intenek búcsúzóul? Nincs jelentősége! A cél a fontos.

Napjainkban a kiemelkedő - legjobb - citerások iskolát teremtettek. A hozzáértők behunyt szemmel, az első néhány hang után rávágják, melyik mester irányzatát hallják. Ez nem baj! A legjobbat úgyis az idő fogja kiszűrni és megőrizni, de még valószínűbb, hogy ötvöződnek az uralkodó irányzatok. A citera most kezd igazán népivé válni, hiszen már nem csupán a “szegények hangszere” (Kodály), nem csak falun, tanyán található, hanem a városokban is, mi több, a fővárosi gyerekek körében is kezd divatba jönni.

A jobb kéz

Aki nem jártas a citerajátékban, az a bal kéz cikázását nézi, amint le s föl száguldozik a húrokon - holott a szép, kulturált játék titka a jobb kézben rejlik, ideértve a kéztartást, a pengetés módját és nem utolsósorban a dallamformálást. Az igénytelen játékos megelégszik a húrok ide-oda történő keresztbeverésével, az összes húrt minden pendítésnél megzendíti, ha kell, ha nem. Ez jelentős hiba, mivel a kísérőhúroknak csak aláfestő, hangsúlyt adó szerepük lehet. Az elnevezés különben is megtévesztő - kísérőhúrok -, ami valamikor fedte a valóságot, de ma már közel sem igaz. Éppen ellenkezőleg: arra kell törekedni, hogy a “kísérőhúrok” csak addig szóljanak, amíg a ritmus megkívánja. A játékos - többnyire tenyérrel - lefogja, nem engedi feleslegesen zúgni és elnyomni a melódiát. Amíg a zongoránál, cimbalomnál a pedál, citeránál a tenyér külső éle tölti be ezt a szerepet.

Játsszuk el képzeletben a következő folyamatot: egy negyed értékű C hangot akarunk megszólaltatni. A pengetőt elindítjuk - magunk felé - a basszus -kísérőhúroktól a dallamhúrok irányába, közben minden húr megzendül és szól addig, amíg el nem érjük a dallamhúrokat. Ekkor tenyérélünket rásimítjuk a kísérőhúrokra, azokat elnémítjuk, s a továbbiakban csak a dallamhúrokon - a C-t mindvégig lenyomva tartva - folyamatos pörgetéssel megszólaltatjuk a C hangot a kívánt ideig. A C így tisztán, a kísérő húrok zengésétől mentesen hallatszik. Ezt nevezzük lefogásnak.

Hány féle lefogás van? Sok... S melyik a jobb? Erre a kérdésre nincs megfelelő válasz. Mindegyik, ha tiszta játékot eredményez. Ki-ki a magáéra esküszik, s ez érthető. Talán a legelterjedtebb az un. (Szasztkó Józseftől tanult) Pribojszky -féle módszer - de ezen lehet vitatkozni -, amikor is az ujjak be vannak hajlítva, így a tenyérrel enyhén félkörívű, a csukló természetes - nem erőltetett -, kényelemben fekszik a húrokon, pontosan úgy, mintha ceruzát tartva, írásra készen, a papíron pihenne a kezünk: a ceruza, illetve a pengető fogása között jószerével szinte nincs is különbség. Vannak, akik úgy fognak le, hogy a tenyerüket kinyitják, ujjukat kifeszítik és végigfektetik a húrok felett, a csukló megtörik, felfelé kifordul. A tenyérélnék ilyen esetben nyilvánvalóan semmi szerepe nincs. Nagyon fárasztó ez a lefogás-forma. Ennél már csak az a rosszabb, amikor valaki a kézfejét fordítja a húrokra. Éppen arra kell(ene) törekedni, hogy a csukló minél jobban megközelítse a természetes tartást, s nem elmerévíteni.

A pengetés le s fel (vagyis “magam felé” és “magamtól el”) történik. Ez elég egyszerűen hangzik, de sajnos a dolog ennél kissé bonyolultabb. Induljunk ki onnan, hogy alapértelmezésben minden negyed – vagy ennél hosszabb – értékű hangot lefelé, a magunk irányába kell pendíteni. Ha belegondolunk, például két nyolcad értékű, egymás mellett lévő hang “eredetileg” felfogható egy korábbi negyed-hangnak, de miért, miért nem, szétvágtuk két nyolcaddá (vagy négy tizenhatoddá, stb.). Mivel az “eredeti állapot” negyed volt, ebből az következik, hogy a két nyolcad (négy tizenhatod... stb.) első pendítése lefelé - a magam irányába - történik. Másként megközelítve: a negyed hang elvileg lehetett “eredetileg” fél-, vagy egész értékű hang is, mely később lett negyedekké felosztva; a szabály ekkor is egyértelmű: egy hangot, amely negyedként szólalhatna meg, minden esetben lefelé pendítünk! Nincs kivétel! Illetve van... ha az imént említett két nyolcaddnál az első néma, vagyis egy szünetjel van a helyén. Ilyenkor az első nyolcad pendítése elmarad, de a második már logikusan visszafelé pendítéssel szólal meg, mintha az elsőt is kijátszottuk volna (a pengető a húrok felett halad át - magam felé -, de nem ér hozzájuk) - magyarul: a folyamat valóban mindig érvényes! Meg kell jegyezni: a visszafelé való pendítéskor csupán a dallamhúrokat érinti a pengető, a többi húrt nem, így mindig csak az “egy”-re esik a hangsúly. Ez elsősorban a négynegyedes dallamoknál igaz - pl. a kétnegyedeseknél kevésbé.

Persze vannak rendhagyó esetek, ha csak látszólag is. Például a szinkópa kijátszásánál: le-föl-föl.

A középső negyed (a "tá"-t) nem célszerű megpörgetni - mint azt több iskola ajánlja - mert egy rakásra való harminckettedet hallunk a sima negyed helyett. Az éles - és nyújtott ritmusokat tekinthetjük még némileg rendhagyóknak, bár ha jobban belegondolunk, ezek is a "negyed-szabályt" követik. Fontos, hogy a pengetőt ne szorítsuk erővel, görcsösen: egyrészt így nem tudunk dinamikai árnyalatokat elérni, másrészt a pengető kikaparja, valósággal átlukasztja a fedelet, csúnya, kopogó hangot hallat, ráadásul a húrok is könnyebben szakadnak el. Az sem mindegy, hol pengetünk: általánosságban kimondhatjuk, hogy célszerű a jobb kézzel követni a bal kéz mozgását; minél beljebb pendítjük a húrokat, annál melegebb, bársonyosabb hangzást kapunk és ellenkezőleg: a jobbszáron pengetve élesen, fémesen szól a citera, amit néhány dal előadásánál előnyünkre használhatunk. (Képzeljük el egy halk, "távolból jövő" parlandó dal finom, kedves ciripelését...)

Az imént elmondottakat alkalmazva valósággal kiéneklí a citera a dalt. A különféle citeraiskolákban a legelképesztőbb jelzéseket találunk a fentiekre vonatkozóan. Távoll ál tőlem, hogy ezeket minősítsem, inkább hadd utaljak arra, hogy a hegedűnél van egy arany szabály: a vonót sohasem toljuk, hanem húzzuk. A citeránál is létezik ilyen: a kéz - csuklóból és nem teljes karral - keresztbe mozog. Hogy közben ilyen-olyan "domborúan" vagy "homorúan" halad? Hát hogy haladjon? Még jó, hogy nem írják le: szélteben nem pengetünk! A túlbonyolításoknak nem kell beugrani, hiszen e mozgások akaratlanul is előjönnek, mindenféle rafinált, tudományoskodó jelzések nélkül.

Az oldalfejek - a nép kedvesen "kölyökfejeknek" is hívja ezeket - a jó citerás ritkán pendíti meg a húrokat. Többnyire egy-egy szünet kitöltésére, vagy egy dallamsor lezárásához használjuk. Itt kell szólni az úgynevezett kapkodós játékmódról. A szó tökéletesen kifejezi a stílus lényegét: bizonyos hangokra vannak a rövid húrok behangolva - általában dó, szó, dó, s ha a játékos a dallamban ezekhez a hangokhoz érkezik, nem a kottasoron fogja le, hanem a rövid húrokon pendíti be, s ezzel bizonyos ritmikai hatást ér el. Kiveszöben van, sajnos - Baranyában még találni egy-két kapkodós citerást (pl. özv. Takács Józsefné a leghíresebb közülük).

Pörgetésnek azt nevezzük, amikor a játékos egy hangot kitarva kíván megszólaltatni, vagyis a negyed-, fél-, egész ütemértékű hangokat értéküknek megfelelően és nem nyolcadokra szétszabdalva, keresztbe veréssel oldja meg (a citerás szakzsargon ezt nevezi "kaszálásnak"). A pengetőt a kívánt dinamikától függően lazán (halk) vagy erősen (hangos) fogjuk és mintha egy puha ceruzával besatírozni akarnánk egy sort a papíron, a dallamhúrokon gyors keresztpendítések sorozatát végezzük. Van gyorspörgetés - dzuszító dallamoknál - és van lassú pörgetés - parlandó daloknál.

A bal kéz

Először álljunk a hangszerhez Nem ELÉJE! - hanem kissé oldalt. Húzzunk egy képzeletbeli egyenest és helyezzünk el rajta hat pontot. Úgy kell a citerához állnunk, hogy ebből a hat pontnyi egyenesből sose essünk ki a folyamatos játék során. Jobb könyökünk legyen lazán a testünk mellett úgy, hogy karunk pontosan egy vonalban legyen a citera hosszával és a hangszer felett helyezkedjen el: jobb könyökünk a képzeletbeli egyenes első pontja. A második pont legyen a citera szélső vége. A harmadik a jobb csuklónk, negyedik a bal kéz hüvelykujja, ötödik gyűrűs ujj, és hatodik a citera baloldali - a hangoló szögek felőli - vége. Ez a tökéletes testtartás - ha állva játszunk! Tulajdonképpen ülve is ezt kell megtartani ahhoz, hogy testtartásunk kényelmes legyen. Könyökünk nem állhat el a testünktől: csúnya és rákényszerít bennünket arra, hogy átlósan pengessünk. Szokás, hogy kezdetben egy könyvet, vagy egy papírlapot teszünk a tanuló hóna alá s nem szabad kiejtenie. A hangszer fölé hajolni - "ráfeküdni" - nem szabad, ráadásul csúnya látvány és semmiben nem segíti a játékot. Most pedig - szintén képzeletben - fogjunk kezünkbe egy almát és lógassuk lefelé a karunkat. Láthatjuk (egy gyerek igenis "látja"!), hogy ujjainkat lazán tartva, enyhén kosárformát alkotnak, csuklónk nem törik be vízszintesre, mint egy zongoristának, ujjaink hegye felülről lefelé irányul a citera kottasorára. A hüvelykujj jobboldalával érinti a húrt, gyűrűs ujjunk a baloldalával. A hüvelykujj puha része - az ujjbegy - soha nem találkozhat a húrokkal, és soha nem lóghat le a hangszer oldala mellé - ez vonatkozik minden ujjunkra, a kisujjra is, holott azt kevés citerás használja a játékhoz; gondoljunk a képzeletbeli egyenesre! Ujjrendről szólni nem könnyű, hiszen e téren sincs egységes álláspont, és őszintén szólva valószínűtlen, hogy ez a közeljövőben megszületne. Persze vannak elméletek, de akár dalonként lehetne új és újabb rendszert felállítani. Amit érdemes megemlíteni, mint általánosan elfogadott és betartott "szabályt", az legfeljebb a következő: kottasoron felfelé haladva a hüvelykujj élével - mintha nyomót használnánk - játsszuk ki a hangokat, de ha például a diatonikus skálán egy tizenhatadosorozatot futtatunk végig lefelé, szintén így járunk el helyesen. Megközelítően igaz, hogy a folyamatos játékban lefelé a legközelebbi ujjunkat használjuk. A belső módosító hangoknál a lefelé való lépésnél hasonló a helyzet: a következő ujj szabálya érvényes, felfelé viszont van egy fontos megszorítás: hüvelykujjal (ritka kivételtől eltekintve) nem lépünk át a félhangokra. Ennek különösen a gyors játéknál van óriási jelentősége, ezért célszerű már a tanulás kezdeténél ügyelni rá. Kisujjal nagyon kevesen játszanak. Elméletileg nem kizárt, de a citera, főként a kemény fogású fajtáknál, igencsak meggyötri a játékos kezét.

Manapság már nem okoz meglepetést, ha valaki két-három szólamban játszik - persze nem nyomóval -, legfeljebb az a kérdés merülhet fel, hogy mit. A magyar népdalok - különösen a régi stílusú, kvintváltó, pentaton népdalaink - nem igénylik a tercelést, sőt kifejezetten ártalmas, ui. meghamisítja a népdal világát, viszont egy idegen (szláv?) eredetű dalnál - szlovák, szerb, orosz, vagy akár osztrák, német melódiára (esetleg magyar virágénekekre) gondolok - kellemes hangzást eredményez. Nem különösebben nehéz, nem tekinthető technikai bravúrnak (nagyapáink idejében persze maga lett volna a csoda): Dúr hangok esetén a játékos szétfeszíti - megfelel - a dallamhúrokat és a felső szólam hangját a hüvelykkel, az alsót - kis- vagy nagytercet - a "legközelebbi" ujjal fogja le. Moll dallamnál ugyanez történik, a különbség csupán annyi, hogy nincs szükség a húrok szétfeszítésére.

Zenekarok esetében a többszólamú játék sok veszéllyel jár, ezért kezdő zenekaroknak csak erős fenntartással ajánlott. Hiába ugyanis a szebbnél szebb és pontosan kijátszott harmónia, ha a kísérő húrok örökös és egyforma, változatlan alaphangolású zengése belekiabál a harmóniakba. Mindez nem zárja ki a többszólamú zenekari játékot, de roppant precíz, tökéletesen tiszta és csak a dallamhúrokon való pengetést (pörgetést) szabad megengedni. Vannak zenekarok - igaz, nagyon kevés -, melyek a legkülönbözőbb korokból származó klasszikus szerzők darabjait játsszák csodálatosan: Vivaldi, Beethoven, Mozart, Liszt, Brahms, Schubert, Erkel, Strauss...stb. műveit ugyanúgy, mint más népek népdalfeldolgozásait is. (Lásd a Szerző KOTTAÍRÁS CITERÁRA c. tanulmányát)

A jövő

A "jelen" szakasz végén voltaképpen már a jövőbe tekintettünk. Annyit teljes bizonyossággal leszögezhetünk, hogyha az utóbbi évtizedek citerakultusza hirtelen megszűnne, abba a tetszhalotti állapotába már nem süllyedne vissza, amibe a második világháború vihara számúzta. Régen a felnőttek hangszere volt, napjainkban egyre inkább a gyermekek és az ifjúság egyik kedvenc hangszerévé vált, sokkal szélesebb körben, ahogyan azt egy kívülálló elképzelné. Bár - mint minden - ez a lendület is hanyatlóban van, változatlanul alakulnak és működnek iskolai citera-szakkörök; zeneiskolák sora veszik fel tanítandó témakörükbe, ahol már nem lelkes, de tanulatlan népművészek, hanem képzett tanárok tanítják saját tanrendjük és metodikájuk szerint, helyenként igen látványos eredménnyel. A Citerabarátok Klubja minden évben megrendezi Tiszakécskén az Országos-nemzetközi Citeratáborát. Érdekes megemlíteni, hogy az első ilyen táborban (Fonyód, 1980) még 83 fő volt a résztvevők száma és ebből kettő volt a gyerek -, a tiszakécskei táborok átlaglétszáma már rendszeresen 450-500 fő körül mozog és csupán 30-40 a felnőtt résztvevő, a többi gyermek, vagy ifjúsági korú. A tendencia egyértelmű és önmagáért beszél. Van tehát utánpótlás. A tábor "tanári" kara is csupa fiatalokból verbuválódik, s az ő tanítványaik is egy-kettőre megalakítják a maguk kis citerás csapatát s ez így megy, öngerjesztő módon: akit egyszer "megfertőz" a citera szava, az többé nem lesz közönyös iránta.

E sorok írójának 1971-ben adta ki az Országos Filharmónia az első citeraművészi hivatásos előadóművészi működési engedélyt s ezzel a citera bevonult azon hangszerek soraiba, amelytől hivatalosan is művészi teljesítmény várható el, magyarul: a citera hangversenydobogóra került s nem csak itthon, hanem világszerte. Ma már sokan vannak elismert és közismert citeraművészek. Mivel fiatalokról van szó, reméljük, nem ugranak be annak az álhagyományos követelménynek, hogy a száz évvel ezelőtti játékmód a szent és sérthetetlen, a megváltoztathatatlan, hanem iparkodnak önmaguk, tanítványaik tudását fejleszteni, kiegészíteni és bővíteni új és még újabb technikai fogásokkal. Ugyanez vonatkozik a repertoárra is. Ma még a "hivatalos" jelszó: a citerán "csak" népdalt szabad játszani, lévén népi hangszer. És a cimbalom? Az is népi hangszer, de szerencsénkre Rácz Aladár ezt vagy nem tudta, vagy nem volt hajlandó elfogadni s mi lett belőle?... A gitár is népi hangszer volt a maga világában, amiként a többi hangszernek is van múltja, eredete; a hegedű sem volt mindig "hegedű" és a zongora sem volt mindig olyan, amilyenek ma ismerjük.

Nem csak a hangszer fejlődik, hanem annak művelői is keresik-kutatják a megszólaltatás újabb és még újabb módzatait. Nem hiszek abban, hogy egy hangszernek okvetlenül le kell ragadnia meghatározott szintnél és műfajnál. Miféle művészet az, melynek meghirdetett célja az egy helyben való megállás? Elismerem, vannak józan határok: szájharmónikán nem illendő - mert nem hiteles - verbunkos muzsikát játszani, de ki hitte volna, hogy a valamikori "pogány" hangszeren, a pánsípon templomban adnak majd koncertet? Bachot! S a templom nem dőlt össze. El kellett jönnie annak a rendkívüli művésznek, aki tudásával meggyőzte az ellenzők táborát, az őt követőknek már könnyű dolga volt.

Szerény megítélésem szerint mindent szabad, csak egyet nem: megtiltani a kísérletezést! Ha egy dolgról kiderül rossz, nem odaillő, félre kell tenni. Amit nem próbáltak ki, arról sohasem derül ki, hogy jó-e, vagy tényleg rossz.

1986-ban a tiszakécskei Tisza '83 nevű citerazenekar - nyolc fő - részt vett egy nemzetközi húros-pengetős versenyen Spanyolországban. Őket leszámítva egy 32 tagú belga gitárzenekar volt a legkisebb létszámú együttes, a többiek 45-50 taggal büszkélkedhettek. Argentín, mexikói, spanyol, olasz, német zenekarok előtt - az együttes-vezetők, a közönség és egy szakzsűri ajánlása nyomán a magyar citerazenekar nyerte el a nemzetközi nagydíjat! Lehet, hogy félreértés történt?... Ugyanis ott senki nem tudta - a csalafinta magyarok nem árulták el -, hogy a mi citeránk (néhány népzeneudós kedvenc kifejezésével élve) primitív hangszer. Mindenféle előítélet nélkül csakis az elhangzott produkciót bírálták és ámuldoztak a repertoár kifogyhatatlanságán: hat teljes estét kitöltő koncert, egyetlen zenedarab megisméltése nélkül! A világ klasszikus zeneirodalmából válogatva, s hozzá a tüzes spanyol népzene... mellettük az egyszólamban előadott magyar népdalkincs... mindez megtette a hatását. Ilyet egyetlen nagyzenekar sem tudott nyújtani, csak a nyolc fős kis magyar "csipetecsapat". Itthon nem adtak hírt a sikerről, azon egyszerű oknál fogva, hogy... nem hitték el! A spanyol állami tévé két alkalommal is műsorra tűzte a Tisza '83 versenyzáró gálakoncertjét, ezt átvette néhány műholdas televízió, így nálunk is sokan láthatták. Mindegy, akkor sem hitték. Mit lehet erre mondani?... "Ilyen állat nincs!" - mondta az egyszerű ember a zsiráf ketrece előtt és osztotta a saját véleményét. Ennyire egyszerű...

Meggyőződésem, hogy a magyar citera fényes jövő előtt áll és nemzetközi karriert fog befutni, mint teljes értékű – és jogú – hangverseny-hangszer. Csak hagyni kell fejlődni s nem gátolni, visszafogni álhagyományos, szemforgató nézetekkel. A játékosokat biztatni kell s nem ledorongolni, ha újjal rukkolnak elő. Tévedni szabad, csak ártani és leragadni nem, mert az méltatlan az emberhez.

Reméljük, az olvasót sikerült meggyőzni minderről s ha kedvet kap akár elkészíteni egy citerát, akár megtanulni a használatát, ez a tanulmány nem íródott hiába.

Irodalom:

1. Molnár Imre: Citeráról mindenkinek.
2. Leskovsky Albert: A magyar citera; népi hangszerek.
3. Pribojszky Mátyás: citeraiskola - kezdőknek.
4. Pócsik Dezső: Citeraiskola.
5. Dologh - Molnár: citeraiskola mindenkinek

Óvári János Karnevál című festménye

VÉGH TAMÁS

Meredély

Évszakok, napok hullámzanak el.
Riadtan repdes felettem a szél,
Zaklatott, ideges tam-tam-ot
Verdes a szívem.
Morajló hangulat-örvényekben
Hányódik lélekvesztőnyi létem,
S közben ezernyi eszelős lehetőség
Búgja fülembe sziréandalát.
Magam az árbochoz láncolom,
Uram, beléd kapaszkodom.
Kenyér és bor színében
Naponta néked áldozom.

Napok hullámzanak, évszakok tűnnek el,
S a „kizökkent idő” szívverése hangtalan
Dobol agyamban, verőereket szakítva át.
„Determinált mulandóság” susogják
Fülembe csapott arcú koboldok,
Miközben torkomra lép a tél.

Most, amikor mégis örülni kéne
Az újuló napoknak, engem csak
A túlélés dac-dühe tép.
Leláncol e szűk keresztmetszet,
S a dolgok, mozdulatok vonulnak
Vidám kacajjal előttem, s érzem,
Hogy e rendhagyó jelenlétnek
Csak én ihatom meg a levét.

Beléd kapaszkodom Uram,
Nálad az irgalom.
Kenyér és bor színében
Naponta néked áldozom.
Érdemesítsd jóra méltatlan szolgálodat,
Erősítsd szívét, mert könnyen rezdül a hit,
Mint szélütött levél, bolond,
Rózsaszín égen, szőke remény.

Maradok a kevesek hűségén.

Kenyér és bor színében

Naponta néked áldozom

Uram, beléd kapaszkodom.

ELBERT ANITA

Légy fegyelmezett!

Mikor rajtunk nem múlik
A Remény, s teli torokból
Nem kiáltják ki a titkokat,
Addig a tudatlanságban
Hempergő fej nem tudja,
Mikor jön a felszabadítás.
Mint a jobbágy, kit rángat
Az ura, s tudja, soha nem
Lesz már szabad, mégis
Akarata egy szebb világ
Felé húzza, s várakozik,
Türelme végtelen, mindent
Elfogad, titkon azonban
Reméli, új hajnalban fog
Felébredni, az élet küszöbén.
Angyalok súgják utamat,
Mely a szeretetben gyökerezik,
S a világ közepén állok,
A körben, s azt nézem, ki
Ugrik ki először belőle.
Hazugságra épülnek ma
Az intézmények, a túlparton
Mégis létezik egy új világ,
Hol kristályokból áll az erdő,
S az emberek nem fúrják
Egymást, tiszta szívvel állni
A másik elé a cél, de mily
Parttalan s értelmetlen is
A nem-beszéd, hiszen
Vétkesek közt cinkos, aki
Néma, ki gyáva, mikor
Bátornak kellene lennie.
S az újévben azt üzenem
Neked: „Légy fegyelmezett!”.

Kolozsvári Grandpierre Miklós: Csillagnézők (rézmetszet, Girasek Károly felvétele)

HÖRÖMPŐ GERGELY

Gyerekkori vasárnapok

Vasárnap nem kellett iskolába menni,
ilyenkor a napfény is színesebb volt.
Valahol mozdony füttyült, biztosan
nagy, hétköznapi terheket tolt.
Kirándulóknak örömeivel
visszhangzott hegyek között,
és minden kis domb vasárnapra
kékebb ruhába öltözött.
Mikor az őszi szél legurítja
keskeny, lejtős utcákon a nyarat,
a folyó viszi el az évszakot
- de a vasárnap megmarad.
És bármilyen zavaros színű
vizet habzik majd a Duna,
vasárnap mindig hoz süteményt
a gyermekarcú nagyapa.

Dovák B. József tűzzománca

BESZÁMOLÓK

KÖR

Rétság Környéki Képzőművészek első közös kiállítása 2011 március 9.- április 4.

Volt egyszer 1974-ben egy KÖR nevezetű csoport az akkor újonnan épült művelődési központban, amely egy laza szervezetben kívánta összehozni a művészet iránt érdeklődőket, alkotókat, értelmiségieket. Az akkori forma nagyon sikeres és különleges volt. Bizony ennek már több mint 35 esztendeje. Alig egy éve, hogy Óvári János kezdeményezésére ismét indult egy KÖR címen szerveződő csoport. A művelődési központban szerda este nyílt első közös kiállításuk.

Az egy éve indult kezdeményezés is egy laza csoportosulást jelentett, de a rövid idő elteltével bebizonyosodott nemcsak az, hogy ennek a közösségi formának létjogosultsága van, hanem az is, hogy nem is annyira laza kapcsolatokat akarnak ápolni a tagok. Voltak közös műteremlátogatások, programok, összejövetelek, aztán körvonalazódott egy közös kiállítás gondolata. Az elhatározást tett követte, de hogy pontosak legyünk, sziszifuszi szervező munka, amelyet Óvári János vállalt magára. Összállt az a temérdek alkotás, amelyből aztán a tárlat végleges formája kialakult. A rendezést is Óvári János vállalta magára. Így aztán a sokféle műfajban, különféle technikával, más felfogásban dolgozó képzőművészek munkái nemcsak hogy jól megfértek egymás mellett, hanem valami különleges egészét mutatták fel a KÖR - egyszermind a környék - képzőművészeti életének.

A megnyitó ünnepség szokásos forma szerint zajlott. Igen, bizony az is szokásos Rétságon, hogy a kiállítóterembe alig tud beférni az érdeklődő közönség, akik nem csak a bemutatók hozzátartozói, hanem ismerősök, barátok, művészszerető és pártoló látogatók. A zenei közreműködést ezúttal Havasréti Pál tekerőn előadott muzsikája biztosította. Végh József házigazdai köszöntője után Dr. Végh Károly irodalomtörténész osztotta meg gondolatait, megnyitó beszéd gyanánt. Szólt a KÖR történetéről, törekvéseiről, és felsorolásszerűen a kiállító művészekről, akik bizony szép sort alkottak a köszöntők mellett felsorakozva.

A tárlatmegnyitó ugyancsak a szokásos forma szerint folytatódott, de majd egy órán keresztül tartva biztosított lehetőséget a közönség és az alkotók találkozására, beszélgetésre, nem utolsó sorban a falra, posztamensre került művek szemlélésére. Nem felvállalva egy művészettörténész elemzését, mégis azt lehet mondani, hogy igen színvonalas kollekciónak állt össze, és a maga sokszínűsége olyan különleges értéket diszonzanciát és harmóniát vonultatott fel, amit mindenképpen érdemes megnézni.

Csak felsorolásszerűen a kiállító KÖR-tagok: Dovák B. József tűzzománc készítő, Egyházy Gábor keramikus, Girasek Károly fotós, Kazsimérszky Róbert festő, Kolozsvári Grandpierre Miklós festő-grafikus-szobrász, Kovács László keramikus, Krasznainé Konczili Éva grafikus, Nagy Gabi keramikus, Óvári János festő, Pekáryné Mindszenti Csilla dekoratőr, Vigyinszki Attila festő, Záhorszki Mónika grafikus. A KÖR-nek vannak még tagjai - például Makrai Adél, aki most azért nem hozott festményt, mert alig egy hónapja volt önálló kiállítása ebben a teremben. De csatlakozni is lehet a csoporthoz, és akkor remélhetőleg a következő gyűjteményes kiállításra már több alkotó újabb művei kerülhetnek.

Szöveg, képek: Girasek Károly

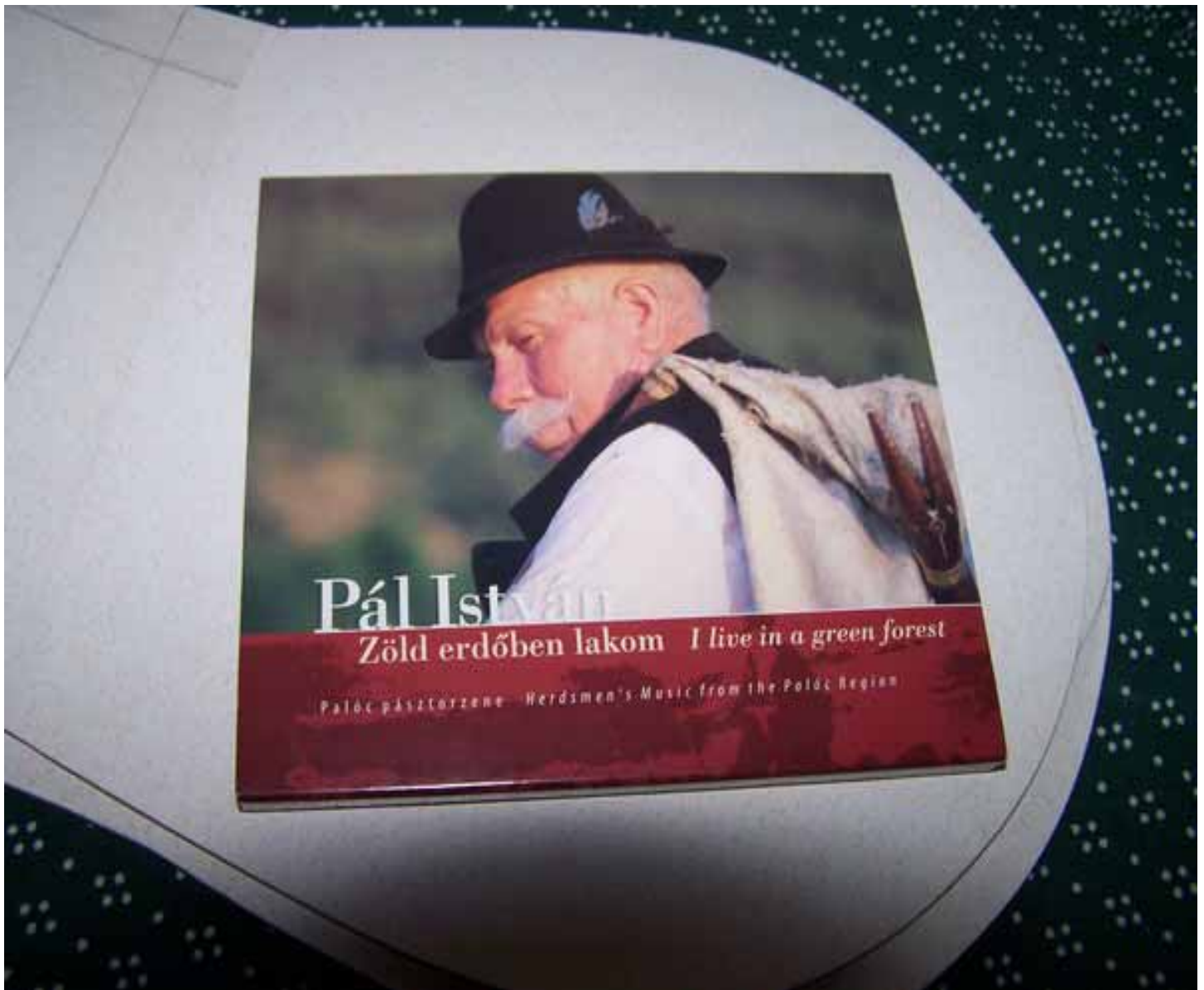
Pál István lemezbemutatója Balassagyarmaton

Az *Örökség Kulturális Műhely* előadássorozatának 5., záró alkalma volt Balassagyarmaton a Mikszáth Kálmán Művelődési Központban március 22-én, kedden 18 órakor Pál István lemezbemutató koncertje. Közreműködött Juhász Zoltán – duda, furulya, flóta, és Dsupin Pál – duda, furulya, flóta, citera.

“Pál István 1919-ben született, egy Nógrád megyei pásztor-család első fiúgyermekeként. Az állattartás tudománya mellett a családban sajátította el a pásztorság sajátos és igen széles szellemi kultúráját. Sok száz népdalt, a furulyakészítés, a furulya- és dudakészítés fortélyait, mesék tucatjait, ember és állat gyógyításának hagyományos módszereit, a pásztorság által végzett szertartásokat - karácsonyi, újévi, Szent György-napi, Luca-napi mágikus cselekményeket - mindent, ami a magyar hagyományos műveltség lényegét, Teremtő és Természet kapcsolatának mély átérzését biztosítja.”

Pista bácsi a tőle megszokott kedvességgel, nagy hévvel énekelt, dudált, furulyázott, mesélt. Láthatóan jól érezte magát az értő és tisztelő közönség előtt, majd erejéből még arra is tellett, hogy dedikálja cédéjét a vásárlóknak.

Sokadszor írom, mondom: Isten éltesse sokáig, Pista bácsi!! (A Szerk.)

KÖNYVAJÁNLÓ

Athéné Almanach 2011.

Értékválságos időket élünk – mondják. Leértékelődik a kultúra, a művészetek, az irodalom. Amikor egy ország gazdasági-politikai nehézségekkel küzd, éppen azokban az időkben tiszteletreméltó kezdeményezés az értékek megóvása, a képzőművészet és az irodalom regionális képviselőinek szándéka szerint, mint számtalan helyen az országban, úgy Nógrád megyében is.

Főleg a rendszerváltás óta számos irodalmi és képzőművész kör jött létre megyénkben, amelyek külön-külön is egy közös cél érdekében munkálkodnak: a kultúra és a művészetek helyi értékeinek megőrzésén és bemutatásán. Ezen értékek a szülőföld, a szűkebb pátriárkánk, Nógrád – a történelmi Nógrád – megye múltjából, hagyományaiból, a nagy elődök örökségéből táplálkozik.

Ilyen értékmegőrző kezdeményezés a pásztói Athéné Alkotókörnek a nagy palóc, Mikszáth Kálmán példaadó munkásságát, örökségét szem előtt tartó kiadványa, az Athéné Almanach 2011. A kötet elején a mikszáthi hagyományokat követve négy vezető egyház éves naptára kapott helyet. Az irodalmi és képzőművészeti részben az Athéné Alkotókör tagjainak munkái találhatóak. Novellák, prózai írások, kerámiák, festmények, grafikák vegyesen. Az itt bemutatkozó alkotók – a kör tagjai – legtöbbször Pásztón vagy a kistérségben élők, de többen az ország különböző pontjairól erős múltbeli vagy személyes kötődésük okán tartoznak az „athénések” közé, pl. a Szegeden élő Szepsy Eleonóra, a szigethalmi Csapó Lajos, vagy a szomszéd megyéből átjáró gyöngyösiek, mint Pataki Katalin Glica, G. Szabó Róza és Antal Attila, vagy a Heréden élő és alkotó Tóth Imre. Jól megférnek a kötetben egymás mellett a különböző társadalmi rétegekből jött, és különböző tehetséggel megáldott emberek alkotásai, pl. az egyéni vállalkozó fazekas, a szobafestő festő, a novellista vasutas, a postás költő, az írogató tanárember, a nyugdíjas pedagógus, a munkanélküli költő, a tehetséges diák stb.

Ez a kötet az értékek bemutatása, megőrzése mellett felmutatja a pásztói Athéné Alkotókör keresztmetszetét is. Egy ilyen művészeti műhelynek megvan a maga sajátos élete, törvényszerűségei és előnyei is. Csapó Lajos, a kötet szerkesztője így fogalmaz az Előszóban:

„Mint minden műhelymunkának, feltehetően ennek is eredményeként a lemaradók az élenjárók segítségével felzárkóznak, míg ők tanítva – tanulva előbbre lépnek.

Így kerültek és férnek meg egymás mellett ebben az Almanachban a különböző színű és szintű alkotások, feltehetően mindnyájunk örömére.”

Az Athéné Almanach 2011. című kötet a pásztói Athéné Alkotókör kiadásában jelent meg. A borítóterv Nógrády Andor munkája. Szerkesztő Csapó Lajos.

Az Athéné Almanach világra jötténél magam is bábáskodtam, így különös figyelemmel követem a sorsát, és megkülönböztetett szeretettel ajánlom minden irodalom- és művészetkedvelő Kedves Olvasó szíves figyelmébe!

Kontra Marika Szvita

Szigethalom, 2011. 04. 03.

Mi is az az Almanach?

Almanach (arab nyelvből: al manakh, azaz: elbeszélés, naptár); legrégebbi formájában csillagászati naptár, később szépirodalmi anyaggal is bővülő, időszakonként megjelenő kalendárium, a XVIII. század eleje óta inkább szépirodalmi vagy szaktudományi jellegű, időszakos (általában évenkénti) vagy alkalmi megjelenésű zsebkönyv, gyűjtemény.

A XVI. – XVII. században az almanachok a legkelendőbb Nyomdatermékek közé tartoztak, a naptári tudnivalókon kívül számos egyéb praktikus tudnivalót (postajáratok menetrendjét, recepteket, mezőgazdasági tanácsokat, stb.) is tartalmaztak. **Szóraloztató anekdoták, elbeszélések, versek** is olvashatóak voltak benne.

A XVII. század óta a közönséges kalendáriumi tartalmat mindennemű hírrel bővítették. Így rövid történeteket, költeményeket, adomákat stb. csatoltak a kalendáriumi részhez. Lassanként az utóbbi mellékessé lett és az **irodalmi rész túlsúlyba került az Almanachokban.**

Nálunk legnevezetesebb Kisfaludy Károly 1822-ben megalapított «Aurora»-ja, melyben a híres Aurora-kör tagjai közölték legjobb műveiket.

A XIX. század végén, XX. század elején új almanachtípus tűnt fel, ilyen például az Insel-Almanach, 1900-tól, a magyar Singer és Wolfner cég almanachja

Mikszáth Kálmán szerkesztésében.

A
T
H
É
N
É
A
L
M
A
N
A
C
H

2
0
1
1

ATHÈNÉ
ALMANACH

2011

Nógrády Andor:

Kozárdi krónikák és arcok

Képeslap Kozádról

A szerző magánkiadásában jelent meg a Kozádról, erről a Cserhát dombjai között megbúvó kis "ékszerfaluról" szóló kötet.

Nógrády tanár úr a történész alaposágával és a néprajzkutató kitartásával fogott hozzá feldolgozni Kozárd közelebbi és távolabbi múltját. Jó szolgálatot, nagy segítséget jelentettek a munkához a levéltári adatok, dokumentumok, a falu – főleg idősebb – lakóinak emlékezései, elbeszélései, a ládafiából, asztalfiókból, kamrából, szekrényből előkerült régi fényképek, szöttesek, használati tárgyak.

Nógrády Andor kötete végigvezeti az olvasót a település történetén, ám emellett az emberi életút állomásait kísérvé mutatja be a tót és magyar közös múlt tárgyi és egyéb emlékein keresztül a jellegzetes építészetet, annak fejlődését, a népviseletet, az öltözködés változásait, a sajátos étkezési szokásokat. Feltárulnak az olvasó szeme előtt az ünnepi és hétköznapi népszokások „Bölcsőtől a szemfedőig”, és azon is túl.

A könyv éppen annyira általános minden megfogalmazásában, mint amennyire személyes tartalmában, hiszen a palóc hagyományok és népszokások jelennek meg a krónikákban, de az ott élő emberek ma is emlékeznek azokra, akikkel ez vagy az a leírt eset megtörtént, esetleg ma is közöttük élnek. Ettől lesz olyan személyes, olyan közeli ez a kis kötet, ugyanakkor történelmi és néprajzi tekintetben korrekt és szerteágazó.

Nógrády Andor e kötete felvillantja a palóc néplélek sajátosságait, a paraszti létforma determináltságát, ugyanakkor megmutatja azt is, hogy a 20. század második felében milyen óriási változáson, fejlődésen ment keresztül a falu egészen a legutóbbi időkig, napjainkig.

Mindezt rengeteg régi fekete-fehér és újabb időkől származó színes fotóval illusztrálja a szerző, megmutatva a használati tárgyak, eszközök, szöttesek, bútorok, írásos dokumentumok és térképek, épületek segítségével nem csak a falu arculatát, de számos fénykép, családi-, iskolai események, esküvői és katonai, valamint egyéb falusi rendezvények, (pl. szüret, kápolnaszentelés, lekvárfőzés, szövetkezeti mezőgazdasági munkák stb.) idején készült felvételek segítségével az itt élt és ma is itt élő emberek arcát is.

Végül a szerző önmagáról is fest egy képet, néhány mondattal bemutatva az életét, és ennek a kézbe simuló kis kötetnek a születését.

Ez a „Kozárdi képeslap”, ami a könyv lapjain kibontakozik az olvasó szeme láttára. Valóban rengeteg képet tartalmaz a könyv, és nem csak fotói jó része színes, hanem a különféle fejezetek, témák feldolgozásai is. Tartalmában is eleget tesz a képeslap „műfajának”, hiszen üzenetet hordoz: a múlt üdvözlését hozza a jelen és a jövő emberének.

S mivel Nógrády tanár úr is emberből van, csak így zárja hiánypótló munkáját: „Minden jogot fenntartok, a tévedés jogát is.”

Jó szívvel ajánlom az érdeklődő olvasók figyelmébe e tanulságos kis kötetet!

Kontra Marika Szvita

Szigethalom, 2011. 04. 03.

Magdolna Andor

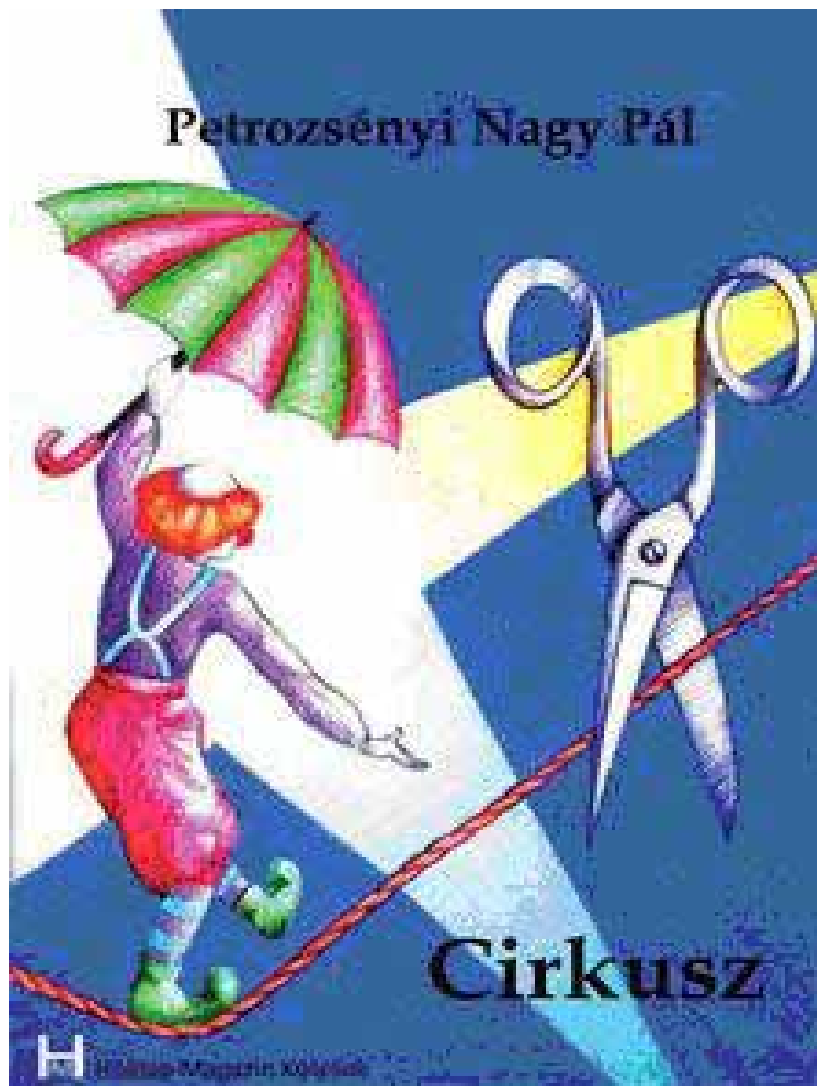
KOZÁRDI

KRÓNIKÁK

ES

ARCOK

A Cirkusz című könyv nem a fűrészporos, artistákkal, bohócokkal, állatidomárokkal zsúfolt óriási színes sátrak világába viszi el az olvasót, bár egyes elemei helyyel-közzel azért itt is megjelennek. A történetek színpada egy sokkal nagyobb porond: maga az Élet, ahol nincsenek mindig reflektorok, nem tudunk bármikor felállni és kisétálni, ha unalmas az előadás, mert mi magunk vagyunk a szereplők. Petrozsényi Nagy Pál saját életének tapasztalatait sűríti bele a szarkasztikus humorral átszótt történetekbe. Miközben jól szórakozunk olvasás közben, bepillantást nyerhetünk az elmúlt évtizedek történelmébe, amelynek eseményeit saját bőrünkön mi is megtapasztalhattuk. Szókimondó, egyedi stílusú kötet, amelyet nem lehet letenni. A sorok beleégnek a tudatunkba, befészkelik magukat gondolatainkba. A szerző tükröt tart elénk, amelynek segítségével eldönthetjük, hogyan dolgozzuk fel mindazt, ami történt és hogyan éljük tovább, nem feledve a múltunkat, keresve a helyes utat saját jövőnkben...

Kiadó: Holnap Magazin

Kiadás éve: 2011

Bolti ár: 2900 Ft

www.lira.hu: 2465 Ft

PROGRAMAJÁNLÓ

A Magyar Műhely Galéria szeretettel meghívja Ekszpanzió XXIII. – ArcMaszk című kiállítás-performanszára

Megnyitó: 2011. április 6., 17 óra

Megnyitja: Golovics Lajos művészettörténész és Prágai Tamás költő, irodalomtörténész

Alkotó-rendező: Németh Péter Mikola

A kiállítás kurátora: Köpöczy Rózsa művészettörténész

Megtekinthető: 2011. április 7–29. között munkanapokon 10–17 órakor

A maszk olyan Arc-lenyomat, amely a személy felismerhetőségét az örökkévalóságba emeli. Ilyen Ady, Babits, Pilinszky, Szabó Lőrinc, Németh László és Szentkuthy, vagy épp Liszt és Beethoven, Nietzsche és Hegel halotti maszkja. Az álarc ugyanakkor egy olyan, az emberi Arc elé helyezett műtárgy, amely az illető személy eltakarását, felismerhetetlenségét, alakoskodását szolgálja. A kettő ilyen értelemben lényegileg különbözik egymástól, a közvélekedésben funkciójuk mégis összemosódik, összekeveredik. Vajon miért? 2010-ben a Dunakanyarban, Nagymaroson és Visegrádon, majd az „északi génuszban”, Egerben, erre a dilemmára kerestek és találtak válaszokat az összművészet nyelvén az Ekszpanzió XXII. alkotói, abból az alapállásból kiindulva, hogy a klasszikusok teljességigénye és az avantgárd művészetek töredékessége minden eddigi filológiai megállapítás ellenére összeegyeztethető, ahogy az már a múlt század elején, a magyar avantgárd hajnalán eleve érzékelhetővé vált, Kassák Lajos első kötete, az EPOSZ WAGNER MASZKJÁBAN megjelenésekor. Most pedig az Ekszpanzió XXIII. alkotói a Magyar Műhely Galériában szerda estébe nyúlóan KASSÁK MASZKJÁBAN folytatják mitikus ösvényeken tovább haladva kísérleteiket, együttgondolkodásukat.

Kiállítók: Baksai József, Bujdosó Alpár, Bereczki Kosach Kata (G.), Bertine Bosch, Bert Meinen (NL) Bészabó András, Csorba Simon, Dénes Imre, Gaál József, Filep Sándor, Gyórfy Sándor, Hoffmann Tamás (Boldi), Herendi Péter, Haász Ágnes, Kelényi Béla, Kettős Tamás, Kiss Adél, Kovács István, Kurdi Anita, Ladik Katalin, Mezey Péter, Nikolaj Ivanov (BR) Németh Zoltán Pál, Németh Balázs Kristóf, Olescher Tamás, Pécsi Sándor, Szécsi András, Szathmári Botond, Wámos Mykwla

EPOSZ KASSÁK MASZKJÁBAN

Arcukat adják, verselnek, játszanak, énekelnek, performanszokat mutatnak be:

Dóra Attila (szaxofon), Dénes Imre, Kanalas Éva (ének), Konczek József, Kovács István, Mezey Péter (fuvola), Németh Balázs Kristóf, Németh Péter Mikola, Németh Zsófia Nóra, Szkárosi Endre, Ruff Judy (szaxofon) stb.

Közreműködnek: Nagyörzsönyi Páva Kör, Ricsárdgír Zenekar, Kalahári Nomád Jazz Band

Magyar Műhely Galéria (MMG)

1072 Budapest, Akácfa u. 20.

Telefon: 3218023

Támogatók: Nemzeti Kulturális Alap, Ráció Kiadó

A VERTICH SZÍNPADSTÚDIÓ
BEMUTATJA

SZÁVAI ATTILA

HEVIMETÁL BÁNYALÓ TEHERVONAT

CÍMŰ DARABJÁT

SZEREPLŐK:

Rétschági Vera - Mikecz Estilla
Rétschági Tivadar - Kovács Gábor
Lacika - Kojnok Dávid
Pali - Sándor Zsombor
Tibi - Oláh Lajos

ŐSBEMUTATÓ

Rendező: Molnár Ernő
Társrendező: Susán Ferenc
Díszlettervező: Ráduly Csaba
Művészeti vezető: P. Kerner Edit

Művelődési Központ, RÉTSÁG

Belépődíj: 1000 Ft

Az előadás időpontja: 2011. ÁPRILIS 15. 19 óra

RÓZSAVÖLGYI MÁRK ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁSI INTÉZMÉNY
H-2661 BALASSAGYARMAT, ÓVÁROS TÉR 11

Tisztelettel meghívja önt és kedves családját

2011.április 12-én, kedden 16 órára

Balla István

bőrész-iparművész

BŐR-SZÍN-HÁZ

című kiállításának megnyitójára

Köszöntőt mond:

Csach Gábor művészettörténész

Balassagyarmat város alpolgármestere

A kiállítást megnyitja:

Ember Csaba karnagy

a művészeti iskola igazgatója

Közreműködik:

Fogarasi Béla gitárművész

PÁLYÁZAT

Magyar Mese - pályázat

A www.juditthi.hu irodalmi oldal a dévai Corvin Kiadó támogatásával mesepályázatot hirdet. A pályázaton részt vehet minden magyar nyelven alkotó, 18. életévét betöltött személy.

A pályázat témája: Magyar mese.

Legfőbb elvárás a pályázók felé: a mese szereplőinek magyar neve legyen, és a történet, vagy annak legalább egy része egy létező magyar településen játszódjon. Valamint a szerző néhány mondatban mutassa be a települést a mesébe szőtt leírással.

Határon innen és túl bármely magyar (egykori magyar) település lehet a mese helyszíne.

Pályázat célja: Megmutatni a gyermekeknek, hogy a magyar világ igazi mesevilág. Játékosan megismertetni a gyerekekkel minél több magyar települést (határok nélkül), és hitet adni nekik ahhoz, hogy a magyarokkal is történhetnek szép, csodás dolgok.

Pályázat formai feltételei:

A meséket Word dokumentumként (.doc), mellékletben csatolva kell elküldeni a magyarmese@mesepalyazat.hu e-mail címre.

A dokumentum elején legyen feltüntetve a szerző valódi neve, ha van, akkor az írói álneve és az e-mail címe!

Minden pályázó legföljebb három mesével nevezhet (mert három a magyar igazság), melyek eddig még nem jelentek meg nyomtatásban.

A mesék terjedelme nem haladhatja meg (egyenként) a 9.000 karaktert, szóközzökkel együtt.

A tartalmilag, vagy formailag nem megfelelő, illetve helyesírási hibáktól hemzsegő meséket a zsűri nem értékeli.

A pályázathoz mellékelni kell egy aláírt (beszkennelt) nyilatkozatot arról, hogy a pályamű saját alkotás, és a szerző hozzájárul írása közléséhez a www.mesepalyazat.hu weboldalon, a Corvin Kiadó nyomtatott kiadványaiban, valamint a Szilaj Csikó hetilapban.

A nyilatkozat innen letölthető.

<http://www.mesepalyazat.hu/content/szerzoi-nyilatkozat>

Nevezési díj nincs.

A beérkezett alkotások e-mail-en visszaigazolásra kerülnek.

A pályázat beküldésének határideje: 2011. április 30.

Eredményhirdetés: várhatóan 2011. július

Díjazás:

Megfelelő színvonalú pályázatok esetén a Corvin Kiadó megjelentet egy mesekönyvet, melyből minden benne szereplő mese írója egy-egy tiszteletpéldányt kap.

A legjobbnak ítélt három pályamű megjelenik a Szilaj Csikó hetilapban is.

A mesekönyv, illetve a pályázaton nyertes mesék bemutatására a lap kiadója 2011. augusztus 12-14 között közönségtalálkozót szervez a Magyarok Országos Gyűlésén.

További díjak: a Corvin Kiadó "Kispajtás" című folyóiratában való megjelenés; könyvek; vásárlási utalvány; natúrkozmetika csomag; egyedi kézműves termékek, apróbb ajándékok.

A Díjak aloldalon részletesen felsorolva megtalálható az összes díj.

Zsúri: Pădurean Judit Gabriella, a Corvin Kiadó szerkesztője; Mester Györgyi, író; Tölgyesi Livia, mesélő; Pete László Miklós, író, szerkesztő, dramaturg; Bódai-Soós Judit, "szabadúszó tollforgató".

A pályázattal kapcsolatban minden információ megtalálható a www.mesepalyazat.hu oldalon, ahol a zsűritagok mintaként szolgáló meséi is olvashatók.

A pályázat támogatói:

Corvin Kiadó (Déva); Szilaj Csikó hetilap; Mohácsi Torna Egylet Nimród Íjász Szakosztálya; Vesta International Kft; Niphargus Barlangkutató és Szabadidősport Egyesület Mozgás- és Élményterápiás Szakosztálya; Képzeld el... - irodalmi folyóirat; Barátok Verslista; Feketén - fehéren Irodalmi folyóirat; Petrits Mézeskalács; Print Sisters Kft; Fecske papír- és ajándék bolt; Schnell Zsolt szappankészítő; E-bor; Sárvári József fazekas; Kovács Tamás ffaragó; Mini Varroda; Hetika Design; további kézművesek: Kricsár Annamária és Móró Barbara; magánszemélyek: Mester Györgyi, Tölgyesi Livia, Szilágyi-Perjési Katalin, Fábíán Krisztina és Dávid Attila; valamint a matekoktatas.hu; aNyomó Digitális nyomda és az Univerzum Művészei Alkotócsoport

Díjak

A Corvin Kiadó által felajánlott könyvcsomag, valamint a "Kispajtás" című folyóiratban való megjelenés

Megfelelő színvonalú pályamunkák esetén a Kiadó egy mesekönyvet is megjelentet, melyből minden benne szereplő mese írója egy-egy tiszteletpéldányt kap

A legjobbnak ítélt három pályamű megjelenik a Szilaj Csikó hetilapban is

A mesekönyv, illetve a pályázaton nyertes mesék bemutatására a lap kiadója

2011. augusztus 12-14 között közönségtalálkozót szervez a Magyarok Országos Gyűlésén

A Mohácsi Torna Egylet Nimród Íjász Szakosztályának, Sárvári József fazekasnak (az Íjász szakosztály tagja), a Fecske papír- és ajándék boltnak, valamint Kovács Tamás fafaragónak a felajánlásaként mohácsi fekete kerámiák, egy ivótülök, könyvek, faragott illetve égetett faképek

Mester Györgyi dedikált novelláskötetei a szerzőtől

A Print Sisters Kft. felajánlásaként egy 10.000Ft-os vásárlási utalvány

A Barátok Verslista és a Képzeld el című folyóirat szerkesztőinek ajándékként a Verslista által kiadott dupla mese CD és a Képzeld el című folyóirat számainak válogatása mintegy 8-8 ezer Ft értékben

Vesta International Kft. által felajánlott Faith in Nature bio- és natúrkozmetikumokból álló ajándécsomag

Schnell Zsolt mohácsi szappankészítő felajánlásaként egy csomag kiváló kézművesszappan

Szilágyi-Perjési Katalintól egy ezüst nyaklánc, medállal

Kricsár Annamária egyedi réz könyvjelzői

A Petrits Mézeskalács felajánlásaként egy egyedi mézeskalácsszív és egy térbeli mézeskalács házikó

Az E-bor.hu által felajánlott minőségi borokból és csokoládéból álló ajándécsomag

A Mini Varroda felajánlásaként három meseíró számára egy-egy vásárlási utalvány 2500Ft, 1500Ft, illetve 1000Ft értékben

Egyedi lámpagyöngy ékszerek Babobead kézműves jóvoltából; egy mesebeli, csókra váró békacsalád-medál, és egy könyvjelző

A Hetika Design felajánlásaként egy egyedei kézműves táska (barna karikás bugyor)

Tölgyesi Livia: "Matyesz és Lilla" című mesekönyve, dedikálva

Fábián Krisztina felajánlásaként az alábbi könyvek, toll-szett és virágos notesz

Anonim felajánlásaként egy könyvcsomag, illetve egy festmény (32x72cm)

E havi számunk szerzői:

Ács Bódog (Barót, Háromszék Vm. 1942) Pápa, író,
nyugalmazott honvédtiszt

Barna Krisztina (Balassagyarmat, 1992) Rimóc,
tanuló, meseíró

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság,
helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató

Elbert Anita ( ) Veszprém, tanár, író, költő

Girasek Károly (Kiskunfélegyháza, 1949) Rétság,
fotós, számítógépes szakember, lapunk webmestere

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007)
református lelkész, költő

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas
köztisztviselő, költő

dr. Koczó József (Perőcsény, 1950) Vámosmikola,
helytörténész, ny. iskolaigazgató

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró,
író

Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író

Petrozsényi Nagy Pál (Kolozsvár, 1942) Kecskemét,
tanár, író

Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda,
tanár, költő

Pribojszky Mátyás (Okány, 1931) Tata, író

Szakáli Anna (Zamárdi, 1952) Zamárdi, író

Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő,
író, előadó

B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő,
restaurátor

Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő

Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő,
helytörténész, művelődési ház igazgató

Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő,
nyomdász

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:
Karaffa Gyula

Helytörténet:
Végh József mkl.

Képzőművészet:
Konczili Éva

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:
+3630-383-5385

Email cím:

[karaffagy@gmail.com](mailto:karaffagy@freemail.hu)

hgev@freemail.hu

Weblapok:

www.karaffamese.freewb.hu
www.karaffagy.freewb.hu
www.karaffaboros.freewb.hu

**Terjesztés kizárólag PDF
formátumban.**

**Internetes lapunkra is vonatkoznak a szerzői
jog védelmének szabályai, ezért a Börzsönyi
Helikonban megjelent bármilyen anyag más
felületen, lapban való felhasználásához az
érintett Szerző
előzetes engedélye szükséges!**

Girasek Károly fotója Pál István dudásról